

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

KİTLE FONLAMASI VE İSLAM HUKUKU AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAİME PARLIYAN

18810601266

DANIŞMAN

PROF. DR. ORHAN ÇEKER

KONYA – 2023

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Naime PARLIYAN		
	Numarası	18810601266		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bil-İslam Hukuku		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	KİTLE FONLAMASI VE İSLAM HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Naime PARLIYAN

İmzası

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Naime PARLIYAN		
	Numarası	18810601266		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / İslam Hukuku		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Orhan ÇEKER		
Tezin Adı	Kitle Fonlaması ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi			

Kitlese fonlama, geleneksel finansal kaynaklara alternatif olarak kurumların ya da girişimcilerin, internet aracılığıyla çok sayıda kişinin desteklerinden yararlanılarak sosyal, kültürel ve kâr amaçlı girişimlere fon bulma çabalarıdır.

Tez çalışmamızda kitlese fonlamanın tanımı, mahiyeti, çeşitleri, İslam hukukunda karşılık geldiği yöntemler, konuya örnek kitlese fonlama platformları ve fikhî açıdan değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışmamız bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında konunun hukuki mahiyetine, amacına, yöntemine ve kaynaklarına değinilmiştir.

Birinci bölümde kitlese fonlama teriminin kavramsal çerçevesi zikredilip, tarihine, çeşitlerine, mahiyetine değinilmiştir. Kitlese fonlamanın çeşitlerine yer verilmiştir. Kitlese fonlama sisteminin işleyişi ve avantaj ve dezavantajları ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü, İslam hukuku perspektifinden kitlese fonlama yöntemlerinin analizine tahsis edilmiştir. Bu bölümde kitlese fonlamanın dört çeşidinin İslam borçlar hukukundaki hangi yöneme tekabül ettiğine yer verilmiştir. İslami kitlese fonlama platformlarından birkaçı ele alınarak bir değerlendirmede bulunulmuştur.

Çalışmamız ulaştığımız neticeleri ve önerilerimizi içeren bir sonuç bölümüyle tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Kitlese Fonlama, İslami Finans, Yatırımcı, Girişimci, Kitlese Fonlama Platformu

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Naine PARLIYAN		
	Student Number	18810601266		
	Department	Basic Islamic Sciences / Islamic Law		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Orhan ÇEKER		
Title of the Thesis/Dissertation	Crowdfunding and Its Evaluation In Terms of Islamic Law			

Crowdfunding refers to the practice of raising funds for social, cultural, and profit-oriented initiatives by leveraging the support of a large number of people through the internet, as an alternative to traditional financial resources.

This thesis provides an analysis of crowdfunding, including its definition, types, nature, and corresponding methods in Islamic law. Additionally, we examine examples of crowdfunding platforms and evaluate the subject from the perspective of fiqh.

The study is structured into an introduction and two chapters. The introduction outlines the legal nature, purpose, method, and sources of the subject.

In the first chapter, we provide a conceptual framework for crowdfunding, discussing its history, types, and nature. Specifically, the chapter focuses on the various types of crowdfunding, as well as the functioning of the crowdfunding system and its advantages and disadvantages.

The second chapter is dedicated to analyzing crowdfunding methods through the lens of Islamic law. Here, we examine the four types of crowdfunding, analyzing which methods correspond to which method in the Islamic law of obligations. We also discuss and evaluate several Islamic crowdfunding platforms.

The study concludes with a final chapter that includes our conclusions and recommendations.

Keywords: Islamic Law, Crowdfunding, Islamic Finance, Investor, Entrepreneur, Crowdfunding Platform

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMANIN ÇERÇEVESİ VE KAYNAKLARI.....	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ	1
II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	1
III. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI	2
A. Yurtdışında Yazılmış Kaynaklar	2
B. Türkçe Kaynaklar.....	3
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
KİTLE FONLAMASININ TANIMI, MAHİYETİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ	7
I. KİTLE FONLAMASININ TANIMI VE TARİHİ SÜRECİ	7
A. KİTLE FONLAMASININ TANIMI	7
B. KİTLE FONLAMASININ TARİHİ.....	10
II. KİTLE FONLAMASININ MAHİYETİ VE İŞLEYİŞİ	15
A. FON ARAYANLAR/GİRİŞİMCİ/PROJE SAHİBİ	15
B. FON SAĞLAYANLAR/YATIRIMCI.....	16
C. KİTLESEL FONLAMA PLATFORMU (KFP)	17
D. KİTLESEL FONLAMA SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ.....	19
1. Hedeflenen Fon Miktarının Belirlenmesi	19
2. Projenin Hazırlanması	19
3. Ödül/Hediye/Getiri/Ortaklık	20
4. Fon Oluşumu.....	20
5. Fon Tedariki	20
III. KİTLE FONLAMASININ ÇEŞİTLERİ	22
A. FİNANSAL GETİRİSİ BULUNAN YÖNTEMLER	22
1. Borç/Kredi Temelli Kitle Fonlaması	22
2. Paya Dayalı Kitle Fonlaması	24
B. FİNANSAL GETİRİSİ OLMAYAN YÖNTEMLER	27
1. Bağış Temelli Kitle Fonlaması.....	27
2. Ödül Temelli Kitle Fonlaması	29
IV. KİTLESEL FONLAMANIN AVANTAJ/DEZAVANTAJLARI	31
A. AVANTAJLAR	31
1. Maliyet Açısından Tasarruf Sağlaması	31
2. Fon Sağlama Kolaylığı	32
3. Zaman Tasarrufu.....	32
4. Tecrübe ve İlişki Desteği	32
5. Ürün Tanıtımı Kolaylığı ve Pazarlama Aracı Olması	32
6. Geri Bildirim Olanağı.....	33
7. Sadık Müşteriler Oluşturma.....	33
8. Kararlarını Kendileri Verebilmesi	33
9. Reel Ekonomiye Katkıları	33
10. Yatırım Yapma Fırsatı	34
11. Coğrafi Konumdan Bağımsızlık	34
12. Yeni Ürünlere Erken Sahip Olma İmkânı.....	34
B. DEZAVANTAJLARI	34

1. Belirsizlikler	35
2. Dolandırıcılık	35
3. Projenin İfşası Zorunluluğu	35
4. Planların Değişirilememesi	36
5. Başarısızlık Riski	36
6. Ülke Mevzuatları Riski	36
7. Kara Para Aklama Riski	36
8. Siber Saldırı Riski	36
İKİNCİ BÖLÜM	37
KİTLE FONLAMASININ İSLAMİ FİNANS İÇİNDEKİ YERİ VE FIKHÎ AÇIDAN ANALİZİ	37
I. KİTLESEL FONLAMA YÖNTEMLERİNİN FIKHÎ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	39
A. BORÇ TEMELLİ KİTLESEL FONLAMA	39
B. PAYA DAYALI KİTLESEL FONLAMA	44
D. ÖDÜL TEMELLİ KİTLESEL FONLAMA	52
E. KİTLESEL FONLAMA PLATFORMLARININ UYGULAMA VE GELİRLERİ	55
II. İSLAMİ KİTLESEL FONLAMA ÖRNEKLERİ	58
A. HİSSE TEMELLİ İSLAMİ KİTLESEL FONLAMA ÖRNEKLERİ	58
1. SKOLA FUND (2014)	58
2. ETHİS CROWD (2016)	58
3. NUSA KAPİTAL (2017)	59
4. LENDERKİT (2017)	60
5. ATA PLUS (2018)	60
6. EUREECA (2019)	60
7. FONLABÜYÜSÜN (2021)	61
8. ALTERNATİF SUPERAPP (2022)	61
B. BAĞIŞ TEMELLİ İSLAMİ KİTLESEL FONLAMA ÖRNEKLERİ	61
1. LAUNCH GOOD (2013)	61
2. KAPİTAL BOOST (2015)	62
3. GLOBAL SADAQAH (2018)	62
4. KİTAFUND (2019)	62
C. ÖDÜL TEMELLİ İSLAMİ KİTLESEL FONLAMA ÖRNEKLERİ	63
1. CROWDFUNDER (2011)	63
2. PİTCHIN (2012)	63
SONUÇ	64
BİBLİYOGRAFYA	68

KISALTMALAR

- b. : bin, ibn
- bkz. : bakınız
- c. : cilt
- çev. : çeviren
- DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
- FinTek: Finansal Teknoloji
- İSFA : İslami Finans Danışmanlık
- KF : Kitle Fonlaması
- KFD : Kitleli Fonlama Derneği
- KFP : Kitle Fonlaması Platformu
- KOBİ : Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
- md. : madde
- MKK : Merkezi Kayıt Kuruluşu
- Mv. F. : el-Mevsuat'ül -Fıkhıyye
- ö. : ölüm tarihi
- P2P : Peer to Peer (Denkler Arası)
- s. : sayfa
- SPK : Sermaye Piyasası Kurulu
- thk. : tahkik eden
- terc. : tercüme eden
- TTK : Türk Ticaret Kanunu
- ty. : yayım tarihi yok
- vb. : ve benzeri
- vs. : ve saire
- yy. : yayım yeri yok

ÖNSÖZ

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Allah'a hamd, sevgili Rasûlüne salât ve selam olsun.

Hayatın sosyal, siyasi ve hukuki alanlarında aktif olan insan, iktisadi alanda da başrolü oynamaktadır. Hızlı bir büyüme eğilimi gösteren dünya ekonomisinde girişimcilerin yeni fikirlerini hayata geçirebilmeleri veya işletme sahiplerinin artan rekabet alanında varlıklarını devam ettirebilmeleri için finansman desteğine ihtiyaçları vardır. Kendi birikimleri, aile ve arkadaş destekleri, banka kredileri vs. kullananlar, bu geleneksel yöntemlerden her zaman istenilen düzeyde yararlanamamaktadırlar. Dolayısıyla yeni nitelikler kazanarak boyut değiştiren alternatif finans yöntemleri sermaye ihtiyacının karşılanmasında oldukça önemlidir. Bu sebeple gayesine uygun finansman yöntemlerinin yerinde kullanılması sermaye ihtiyacının karşılanmasında son derece öneme sahiptir.

Finansman meselesi, iktisadi, tarihi ve sosyal yönü bulunan çok boyutlu bir konudur. Sosyal, kültürel, bilimsel ve teknolojik alanda yaşanan değişim ve dönüşümler sayesinde finansman yöntemleri de yeni nitelikler kazanarak farklı bir boyut kazanmıştır. 2008 küresel ekonomik kriz sebebiyle geleneksel fon kaynaklarına erişim sağlayamayan girişimciler, finansman ihtiyaçlarını karşılamak için alternatif arayışına girmişlerdir. Aynı zamanda yakın geçmişte yaşadığımız Covid-19 salgınının da finansmanın dijitalleşmesi ve coğrafi engellerin ortadan kalkmasının yolunu açtığını söylememiz mümkündür.

Küreselleşen ve rekabetçi bir sisteme bürünen yeni dünya düzeninde finansal teknolojiler önem arz etmektedir. Gelişen teknoloji ile birlikte hem bireysel girişimcilerin hem de işletmelerin fon ihtiyacını karşılayan kitlesel fonlama önemli bir alternatif finansal kaynaktır. Birçok projenin coğrafi sınırlara bağlı kalmadan geliştirilmesine imkan tanıyan kitlesel fonlama; girişimcilerin yenilikçi projeleri için ihtiyaç duydukları fonu internet üzerinden açık çağrı yoluyla temin etmesi olarak tanımlanmaktadır.

Dünyada ve Türkiye'de kayda değer bir büyüme gösteren kitlesel fonlama sistemi; yatırımcı, girişimci ve platform olmak üzere üç taraftan oluşmaktadır.

Sistemin borç temelli, ödül temelli, bağış temelli ve hisse temelli olmak üzere dört temel çeşidi bulunmaktadır. Bazı kitlesel fonlama çeşitleri, birtakım ülkelerin yasal mevzuat engelleriyle karşılaşabilmektedir. Ayrıca teknik altyapı eksikliği, düzenleyici çerçevenin bulunmaması ve yeterli düzeyde şeffaf olmamak gibi sebeplerden dolayı henüz fazla yaygınlaşmamıştır ancak iddialı ve hızlı bir şekilde gelişeceğinde şüphe yoktur. Dolandırıcılık, kara para aklama, siber saldırı, proje fonlama sürecinde belirsizlik gibi birtakım dezavantajları bulunsa da ekonominin canlanması, coğrafi sınırlara bağlı kalmadan fon temin edilmesi gibi önemli faydaları da söz konusudur.

Kitlesel fonlamanın sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya yaptığı büyük faydası yanında finansal getirisi de bulunmaktadır. Kişilerin ticaretten ve üretimden uzak kalmamaları, hem bireysel imkanlarının artmasına hem de ekonomik piyasanın âtil kalmamasına katkı sağlamaktadır. Ancak İslami hassasiyetleri olan kişiler, faiz ve diğer şeri yasaklar sebebiyle her finansman yöntemine destek verememektedirler. İşte bu noktada İslami finansın ekonomideki bu kilit noktayı çözecek yeni bir finans yöntemi oluşturması ya da mevcut finansal sistemlerin fikhî açıdan analizini yapması beklenmektedir.

Çalışmamız bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi ve ilgili kaynaklardan bahsedilmiştir. Birinci bölümde teze başlığını veren kitle fonlamasının; tanımı, mahiyeti, çeşitleri, işleyişi ve hukuki niteliğinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise kitle fonlamasına İslam borçlar hukuku penceresinden bakılmıştır. Ayrıca İslami kitlesel fonlama platformu örnekleri kısaca açıklanmıştır. Sonuç bölümüyle nihayete erdirilen çalışma konuyla alakalı alanda - yüksek lisans seviyesinde- yazılmış ilk kapsamlı çalışma olma hedefindedir.

Bu vesileyle çalışmamda ilmî aktarımları, desteği ve yönlendirmeleri yanında saygıdeğer kişiliğinden de istifade ettiğim danışman hocam Prof. Dr. Orhan ÇEKER'e, tez konusunun belirlenmesi ve hazırlanma sürecinin her aşamasında teklif ve yönlendirmeleriyle çalışmanın bu hale gelmesinde önemli katkısı bulunan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Necmeddin GÜNEY'e, Doç. Dr. Yusuf Erdem GEZGİN'e, Doç. Dr. Mahmut SAMAR'a, Doç. Dr. Abdullah ACAR'a ve şahsımda emeği bulunan, adını zikredemediğim bütün hocalarıma en içten dileklerle şükranlarımı sunarım.

Nihayet bugünlere gelmemde üzerimde sayısız emekleri bulunan ve haklarını asla ödeyemeyeceğim merhum babama Allah'tan rahmet diliyor, sevgili anneme

maddi-manevi her türlü destek ve duası için teşekkür ediyor, muammer ve muazzez bir ömür diliyorum. Öneri ve teşvikleriyle her daim yanımda bulunan, eğitim öğretim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen kardeşlerime de şükranlarımı sunarım. Bu çalışma İslami finans alanında modern alternatif yöntemleri anlamaya dair atılmış küçük bir adımdır. Duamız çalışmalarımızın daha büyük bir hacimle, geniş içeriklerde devam etmesidir.

Gayret bizden, muvaffâkiyet yalnızca Allah'tandır.

Naime Parlıyan

Konya-2023

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN ÇERÇEVESİ VE KAYNAKLARI

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

Kitle fonlaması/kitlesele fonlama, henüz Türkiye’de fazla popüler olmayan fakat günden güne kendisine ilginin artacağı düşünölen modern finans yöntemlerinden biridir. Teknolojinin, hayatımızın her alanını kuşattığı ve hızla değişen dünya standartları gereğince geleneksel finans yöntemleri ihtiyacı tam olarak karşılayamamakta ve bununla birlikte modern alternatif yöntemler gelişmektedir. Çalışmamız, dünyada hızla yayılan fakat gerek tam olarak tanıtılmadığı için gerekse sürecin yatırımcı ve girişimci arasındaki sanal bir platform üzerinden işleyecek olması gibi teknolojik sebeplerle Türkiye’de çok fazla yaygınlaşamayan modern bir finansal yöntem olan kitle fonlamasının sosyal hayattaki yansımalarını ele almaktadır. Muhafazakâr kesimin, söz konusu finansman çeşidinin cevazı konusundaki hassasiyetleri de kitle fonlamasının fikhî yönden analizini gerekli kılmaktadır. Biz de bu alandaki literatüre katkı sunacağımızı ve sosyal hayattaki ihtiyaca fikhî yönden cevap vereceğini düşündüğümüz için bu çalışmayı ele almayı uygun gördük.

II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tezimizde Türkçe, Arapça ve İngilizce kaynaklar kullanılmıştır. Konunun aktüelliği sebebiyle literatürün bir kısmı İngilizce olsa da mahiyetini açıklamak için Türkçe ve fikhî tahlillerde bulunabilmek için Arapça eserlerden ağırlıklı olarak istifade edilmiştir. Çalışmamızda elde ettiğimiz verileri sunmakla yetinmeyip, modern finansal yöntemlerle ilgili çalışmalara bakılarak, kadîm literatürdeki normatif ilkeler göz önüne alınıp sonuç mahiyetinde bazı tahlil ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Çalışmamızda amacımız, günümüz teknoloji çağında konvansiyonel finansman yöntemlerine karşı alternatif olarak hızla gelişen kitlesele fonlamanın hukuki mahiyeti ve İslami finans içindeki yerini tespit etmektir. Bunun için literatürdeki bilgilerin ortak noktaları, yöntemin işleyiş yapısı izah edilmiştir. Devamında kitlesele fonlama yöntemlerinin İslami finansta karşılık geldiği yöntemler zikredilerek, şeri yasak içeren hususlar delilleriyle açıklanmıştır. Son olarak ise İslâmî kitlesele fonlama yöntemleri verilmiştir.

III. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

İslam iktisadı ve finans yöntemleri hakkında çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen yeni bir dijital finansman aracı olan kitle fonlaması hakkında yeterli miktarda kaynağın varlığından söz edilememektedir. Ancak çalışmamızın konusuyla ilgili istifa ettiğimiz eserleri ve akademik kaynaklardan önemli gördüklerimizi en çok istifa ettiğimize göre burada zikredilmesi uygun olacaktır.

A. Yurtdışında Yazılmış Kaynaklar

1. Kitle fonlamasıyla ilgili “Arap Para Fonu” ve “Merkez Bankaları ve Arap Para Kurumları Yönetim Kurulu” işbirliğinde hazırlanan “*Minassatü't-Temvili'l-Cemâi: el âfak ve'l-Uturu't-Tanzimiyye*”¹ isimli eser Heba Abdel Moneim ve Rami Yusuf Obaid editörlüğünde Arapça olarak kaleme alınmıştır. Eserde kitle fonlamasının tarifi, kitlesel fonlama platformları, perspektifler ve düzenleyici çerçevelerden bahsedilmektedir. Çalışmada, Arap Devletlerindeki uygulamalara, birtakım risklere, kitlesel fonlama platformlarına ve geliştirme yöntemlerine değinilmiştir.

2. Konuyla ilgili Bedreddine Berrahlia'nın, “*el-Îtâru'l-Kanuniyy ve't-Tanzîmiyyü Littemvili'l-Cemâi fi'l memleketi'l-Müttehideti ve Fransa: Âliyyeti li-dağmi't-Temvilil İslami*”², isimli makalesi Arapça olarak kaleme alınmıştır. Makalede kitle fonlaması ile ilgili teknik bilgiler verildikten sonra, İngiltere ve Fransa'daki kitle fonlamasının tarihi arka planına, bu ülkelerdeki işleyişine ve kanuni düzenlemelere yer verilmiştir. Makalenin son kısmında İslam hukuk ilkelerine göre gârar ve faiz yasağının haramlığına kitle fonlaması penceresinden bakılarak, İslami finans standartlarına göre kitle fonlaması kısa şekilde ele alınmıştır.

3. Zübeyr Bulhbal'in “*Tehaddiyatü't-temvili'l-cemâiyyi'l mütevafigi mea Şerîati dirasetü hâleti minessati “Shekra”*”³ isimli makalesi Uluslararası Girişimcilik Finansmanı Dergisinde yayımlanmıştır. Çalışmada kitle fonlamasının tanımı, çeşitleri ve şeriat uyumlu kitle fonlaması “Shekra” platformu üzerinden açıklanmıştır.

¹ منصات التمويل الجماعي: الافاق والاطر التنظيمية

² الاطار القانوني والتنظيمي للتمويل الجماعي في المملكة المتحدة و فرنسا: الية لدعم التمويل الاسلامي

³ تحديات التمويل الجماعي المتوافق مع الشريعة دراسة حالة منصة "شكرة"

4. Buertan Saiti vd. *“Islamic Crowdfunding Fundamentals Developments and Challenges”*, isimli makalede İslami kitle fonlamasının temel gelişmeleri ve bazı zorlukları ele alınmıştır.

5. Taha Tamer ve Macias Inmaculada'nın, *“Crowdfunding and Islamic Finance: A Good Match?”* isimli makalesinde kitle fonlaması ve İslami finans arasındaki bağlantılar ve farklılıklardan söz edilmiştir.

6. Bedreddin Berrahlia'nın *“İstismâri'l-Vakfi'l-Akâri min hılali Crowdfunding fi'l- Kânunî'l-Cezâiriyyi”*⁴ isimli makalesi üç alt başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta kitlesel fonlamanın tanımı yapılmış, ikinci başlıkta gayrimenkul yatırımını harekete geçirmede kitlesel fonlamanın rolünden bahsedilmiş ve son başlıkta ise kitlesel fonlama yoluyla gayri menkul yatırımının uygulanması için Cezayir kurallarının uyumlaştırılması ele alınmıştır.

7. Sentot İmam Wahjono ve Anna Marina'nın kaleme aldığı *“Islamic Crowdfunding: Alternative Funding Solution”* isimli makalesinde Asya kıtasındaki ülkelerdeki kitle fonlaması uygulamalarına değinilmiştir. Devamında İslamî kitle fonlaması resim üzerinden izah edilmiştir.

8. İmam Wahjono, Anna Marina, Widayat ve Muhammad Nasir'in kaleme aldıkları *“Islamic Crowdfunding: a Comparative Analytical Study on Halal Financing”* ismini taşıyan makale; giriş, literatür incelemesi, veri ve yöntem, sonuç ve tartışmalardan oluşmaktadır.

9. Muhammed Kamaruddin'in *“Islamic Crowdfunding Platform as an alternative Book Fundraising in Malaysia”*, isimli makale İngilizce olarak kaleme alınmıştır.

B. Türkçe Kaynaklar

1. Muhammed Fatih Canbaz ve Mehmet Kemalettin Conkar'ın *“Girişimcilere Faizsiz Borçlanmaya Alternatif İslami Bir Yöntem: Kitle Fonlaması”* isimli makalesi kitle fonlamasını İslamî perspektiften ele alan ilk Türkçe çalışmadır. Çalışmada kitle fonlamasının tanımı ve işleyişi hakkında bilgi verildikten sonra kitle fonlamasının İslami finans sistemleri ile benzerliklerine yer verilmiştir. Kitle

⁴ استثمار الوقف العقاري من خلال الكراوفنديتج في القانون الجزائري

fonlamanın günümüzdeki durumu ve yaygınlaşması için gerekli koşullar zikredildikten sonra makale son bulmaktadır. Çalışmada kitle fonlamanın İslami finans sistemi ile ilgili benzerlikleri yüzeysel ve kısmen dağınık anlatılmıştır. Tezimizde, eksikliğini hissettiğimiz bu kısımlar açıklanmaya çalışılmıştır.

2. Muhammed Çıtak'ın "*Fikhî Açıdan Paya Dayalı Kitle Fonlaması*" isimli yüksek lisans tezi, konunun tek bir alt başlığına odaklanarak fikhî açıdan değerlendirme yapan ilk tez çalışmasıdır. Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümü kitle fonlamanın tanımı, çeşitleri ve avantaj/dezavantajlarına ayrılmıştır. İkinci bölümde paya dayalı kitle fonlamanın şirket ve ortaklık sözleşmesine dayanan ilişkilerle irtibatına değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise kitlesel fonlamanın bu çeşidinin sermaye, senet ihracı ve kâr-zarar ortaklığı açısından fikhî analizi yapılmıştır. Çalışmada paya dayalı kitle fonlamanın işleyişi ve fikhî analizi çok ayrıntılı izah edilmiş ancak bağış, ödül ve borç temelli kitlesel fonlamanın fikhî analizine yer verilmemiştir. Tezimizde, eksikliğini hissettiğimiz bu kısımlar açıklanmaya çalışılmıştır.

3. Kamola Bayram'ın "*Kitlesel Fonlamanın Tarihsel Gelişimi ve İslami Finansta Başarılı Kitlesel Fonlama Platformları: ETHIS Örneği*" isimli makalesi, kitlesel fonlama hakkında yazılan bir diğer kaynaktır. Çalışmanın girişinde literatür taraması yapılmış olup, devamında İslâmî kitle fonlaması örneği ETHIS'in kurucusu Umar Munshi ile röportaj yapılarak platform tanıtılmıştır. Devamında kitlesel fonlamanın tanımı ve çeşitleri izah edildikten sonra makale son bulmuştur. Çalışma, İslami kitlesel fonlama platformlarına ağırlık vermiş olup kitlesel fonlama yöntemleri fikhî açıdan ele alınmadığı için tezimizde eksik gördüğümüz bu kısma değinmeye çalıştık.

4. CrowdFON platformunun kurucusu Savaş Ünsal'ın kaleme aldığı "*Kitlesel Fonlama*" isimli çalışma, konuyla alakalı ilk matbu kitap olma özelliğini taşımaktadır. Eserde kitlesel fonlamanın iş yapma yöntemini değiştirecek bir sistem olduğuna vurgu yapılmaktadır. Devamında kitlesel fonlamanın tanımı, tarihi, mahiyeti ve Türkiye'deki ve dünyadaki örneklerine değinilmiştir. Kanun tasarısı üzerine görüş ve öneriler serdedilmiş ve pek çok kitlesel fonlama platformu görsellerde açıklanmıştır.

5. Ceyda Özdemir'in "*Yeni Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması: Paya Dayalı Modelde Kalite Sinyalleri ve Diğer Başarı Faktörleri*" isimli doktora tezi çalışmamızda sıkça istifade ettiğimiz bir kaynaktır. Tezin ilk bölümünde girişimcilik ve finansmanı anlatıldıktan sonra diğer bölümlerde kitle fonlaması derin ve ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

6. Sıkça başvurduğumuz bir diğer kaynak olan Aslı Vural'ın, "*Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli "Kitle Fonlaması-Crowdfunding": Dünya ve Türkiye Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme ve Model Önerisi*", isimli doktora tezi altı bölümden oluşmaktadır. Eserin üçüncü bölümünde konu, detaylı şekilde açıklanmış olup; devamındaki bölümlerde dünyadaki ve Türkiye'deki kitlesel fonlama platformları uygulamalarından bahsedilmiştir.

7. Seda Aktaş'ın "*Dijitalleşme ve Sinema İlişkisi Bağlamında Alternatif Bir Film Üretim Biçimi Olarak Kitlesel Fonlama Ve Türkiye'de Kitlesel Fonlama Uygulamaları*" isimli doktora tez çalışması bir giriş, dört bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Çalışma, tezimiz için önemli birtakım veriler içermektedir

8. Sevgi Yaylagül Ülke'nin "*Kitlesel Fonlama Uygulamalarının Finansal Piyasalara Etkisi*", isimli yüksek lisans tezinde alternatif finansın gelişim sürecinden, kitle fonlaması hakkında detaylı bilgilerden ve bu yöntemin bankacılık ve finansal piyasalara etkisinden söz edilmiştir.

9. Deniz Baytemür'ün kaleme aldığı "*Kitle Fonlaması Kavramı ve Hukuki Alt Yapısı*" isimli makale kitle fonlaması kavramını, türlerini ve iktisadi açıdan kitle fonlaması başlıklarını içermektedir. Devamında diğer ülkelerdeki ve Türkiye'deki uygulamalara değinilmiştir.

10. Medihanur Onur ve Öznur Değirmenci'nin hazırladığı, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından raporlanan "*Crowdfunding – Kitle Fonlaması*" isimli çalışmada kitle fonlamasının tanımı, işleyişi ve etkin bir kitle fonlaması sistemi için hazırlık aşamalarından bahsedildiği görülmektedir.

11. Serhat Tahsin İşler'in "*Modern Finansmanda Yeni bir Dönem: Kitlesel Fonlama-Crowdfunding*" isimli makalesi konu hakkında derli toplu bilgiyi ihtiva eden önemli bir kaynak mahiyetindedir. İlk başlıkta kitlesel fonlamanın genel çerçevesi çizilmiş, ikinci başlıkta kitlesel fonlamanın işleyişi ayrıntılı olarak

açıklanmıştır. Üçüncü başlık kitlesel fonlama modellerine ayrılmıştır, dördüncü başlıkta dünyada ve Türkiye’deki kitlesel fonlama uygulamaları, son başlıkta ise riskler ve fırsatlardan bahsedilmiştir.

12. Serengül Yüksel Akbaş’ın, *Girişimciler ve Yatırımcıları Buluşturan Alternatif Finansman Yöntemi: Kitlesel Fonlama* isimli yüksek lisans tezinde kitlesel fonlama kavramı, süreci, türleri ve örnekleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

13. Deniz Baytemür’ün “*Kitle Fonlaması Kavramı ve Hukuki Altyapısı*” isimli makalesi konuyla alakalı yazılmış önemli bir makaledir. Çalışma kitlesel fonlamanın tanımı, tarihi, türleri, diğer ülkelerdeki ve Türkiye’deki kitlesel fonlama türlerinden bahsedilmiştir.

14. Faruk Şahap’ın “*Girişimcilik Temelinde Alternatif Bir Finansman Modeli Olan Kitle Fonlaması ve Türkiye’deki Yatırımcılarına Yönelik Bir Araştırma*” isimli yüksek lisans tezinin üçüncü bölümü, çalışmamıza veri sağlayacak bilgiler ihtiva etmektedir.

15. Tezimizde istifade ettiğimiz diğer kaynaklar arasında Adem Anbar’ın (2020)⁵, Fatma İzmirli Ata’nın (2018)⁶, Sibel Fettahoğlu ve Saulye Khusayan’ın (2017)⁷ ve Muhammet Tunahan Çağlar’ın (2019)⁸ makaleleri yer almaktadır.

Zikrettiğimiz kaynaklardan tezimizde istifade etmekle birlikte bu çalışmaların çoğunun, konuyu İslami açıdan ele almadığını görmekteyiz. İslami boyutunu ele alan bazı çalışmalar konuyu çok yüzeysel ele alırken bazı çalışmalar ise konunun tek bir alt başlığını detaylı olarak incelemiştir. Literatürdeki bu kaynakların konuyu İslam hukuku açısından ele almadıklarının tespiti sonrası, alandaki bu boşluğu gidermek maksadıyla konu İslami açıdan ele alınmıştır.

⁵ Anbar, Adem, “Girişimcinin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesel Fonlama” *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Cilt: 88, s. 237-254.

⁶ İzmirli Ata, Fatma, “Yeni Nesil Finansman Yöntemi Olarak Kitle Fonlama: Türkiye Potansiyeli”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2, s. 273-296.

⁷ Fettahoğlu, Sibel, Khusayan, Saulye, “Yeni Finansman Olanığı: Kitle Fonlama”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Cilt: 10, Sayı: 4, s. 497-521.

⁸ Çağlar, Muhammet Tunahan, “Yeni Nesil Alternatif Finansman Yöntemi Olarak Kitlesel Fonlama: Dünya ve Türkiye’deki Uygulamalarının Etkinliği”, *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 18-34.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTLE FONLAMASININ TANIMI, MAHİYETİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ

I. KİTLE FONLAMASININ TANIMI VE TARİHİ SÜRECİ

A. KİTLE FONLAMASININ TANIMI

“Topluluk fonlaması veya kitle fonlaması” olarak Türkçeleştirilen “Kitlesele fonlama” terimi ilk defa 2006 yılında Michael Sullivan tarafından ortaya atılan “Fundavlog” isimli çalışmayla olmuştur.⁹ Kitlesele fonlama; İngilizcede *Crowdfunding*, Arapçada *et-Temvîli’l-cemâî* kelimelerine karşılık gelmektedir. Semantik açıdan *crowd/cemâî*; kalabalık, topluluk gibi anlamları ihtiva ederken, *funding/temvîl* finansman/fon manasına karşılık gelmektedir. Kitle fonlaması hakkında çeşitli tanımlamalar yapılmıştır, literatürde sıkça atıf yapılan tanımlar aşağıdaki gibidir.

- Kitle fonlamasını, bir proje ya da girişimin bir grup insan tarafından finanse edilmesi olarak basit şekilde tanımlamak mümkündür.¹⁰
- Dünya Bankasının 2013 yılında yayımladığı rapora göre kitlesele fonlama, bağışçılardan/yatırımcılardan internet aracılığı ile para toplayabilmenin, girişimciliğin yaygınlaştırılmasının ve yeni fikirlerin hayata aktarılmasının etkin bir yolu olarak tanımlanmaktadır.¹¹
- Sermaye Piyasası Kanunu’na göre kitlesele fonlama; bir projenin ya da girişimde bulunacak şirketin ihtiyacı olan fonu sağlamak amacıyla kurul tarafından belirlenmiş esaslar dahilinde bu kanunun yatırımcı tazminine dair hükümlerine tâbi olmaksızın kitlesele fonlama platformları vasıtasıyla halktan para toplanmasıdır.¹²

⁹ Valenciene Loreta, Jegeleviciute Sima, “Valuation of Crowdfunding: Benefits and Drawbacks”, s. 40.

¹⁰ Onur Medihanur, Öznur Değirmenci, “Crowdfunding-Kitle Fonlaması”, s. 1; Bağış, Bilal, “Yeni Dönemin Finansman Araçları”, s. 20.

¹¹ Dünya Bankası 2013 Raporu, *Crowdfunding’s Potential for the Developing World*, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/17626> (Erişim Tarihi: 13.11.2021)

¹² Sermaye Piyasası Kurulu, *Kitle Fonlaması Tebliğ Taslağı*, s. 2.

- Kitlesele fonlama, internet vasıtasıyla bağış halinde veya gelecekteki ürünün değış tokuşu veya bir nevi ödül ve/veya oylama karşılığında finansal kaynağın sağlanması için açık bir çağrıyla ihtiva eder.¹³
- Maddi yetersizlikten dolayı gerçekleştirilemeyen ve bu yüzden gün yüzüne çıkmayan düşüncelerin/projelerin ya da topluma henüz sunulamayan yeni ürünlerin çoğunlukla internet (blog / platform / forumlar gibi sosyal medya ortamları) vasıtasıyla kitlelere, yani kalabalık, topluluk ya da kuruluşlara ulaşarak finanse edilmesi / fonlanması işlemidir.¹⁴
- Kitlesele fonlama, geleneksel finansal kaynaklara alternatif olarak girişimcilerin ya da kurumların, internet aracılığıyla çok sayıda kişinin katkılarından yararlanarak kültürel, sosyal ve kâr amaçlı girişimlerine fon bulma gayretlerini ifade eder.¹⁵
- Kitlesele fonlama; birçok yatırımcının birleşerek kendilerinin belirlediği bir projeye yatırımlarına karşılık bekleyerek veya bazen sembolik karşılık umarak ortak olması, ürün oluşturma aşamasındaysa ön sipariş vererek ya da bir nevi bağışta bulunarak girişimcilere sermaye sağlamasına denmektedir.¹⁶
- Kitle fonlaması, ümit verici buldukları fikirler için küçük yardımlarda bulunabilen sıradan insanlardan müteşekkil büyük gruplar, aracılar ve girişimcilerden oluşan bir işbirliği sistemidir.¹⁷
- İnternet vasıtasıyla, girişim şirketlerinin ve girişimcilerin projelerini halk kitlelerine ulaştırmasına/duyurmasına ve bu kitlelerden küçük meblağlarda fon toplama faaliyetine kitlesele fonlama denilmektedir.¹⁸
- Kitle fonlaması, genç işletmelerin bir şirketteki hisselerini İnternet aracılığıyla bir grup yatırımcıya doğrudan/dolaylı olarak satabilecekleri bir finansman sağlama yöntemidir.¹⁹

¹³ Belleflamme, Lambert, Schwienbacher, "Crowdfunding Tapping the Right Crowd", s. 5.

¹⁴ Akbulak, Yavuz, "Kitle Fonlaması", s. 5190.

¹⁵ Mollick, Ethan, *The Dynamics of Crowdfunding*, s.1-2.

¹⁶ Ergen, Mustafa vd., "Dağıtık Girişimci Sermayesi: Kitle-Fonlaması", s. 2.

¹⁷Valenciene Loreta, Jegeleviciute Sima, "Valuation of Crowdfunding: Benefits and Drawbacks", s. 40.

¹⁸ Baytemür, Deniz, "Kitle Fonlaması Kavramı Hukukî Altyapısı", s. 596.

- Resmî Gazetede yayımlanan kitle fonlaması tebliği ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre kitlesel fonlama, proje için ihtiyaç duyulan fonu sağlamak maksadıyla kurul tarafından tayin edilen esaslar dahilinde kanunun yatırımcı tazminine ait hükümlerine tabi olmaksızın platformlar vasıtasıyla halktan para toplanması olarak tanımlanmıştır.²⁰
- Kitlesel fonlama, yeni bir fikri gerçekleştirebilmek üzere, çekirdek sermayesini oluşturmak veya eldeki sermayesini arttırmak isteyen ticari veya sosyal girişimcilerin yanında, birçok yönden fayda sağlayacak projelerini hayata geçirmeyi arzulayan girişimcilerin, farklı sebeplerle geleneksel finansman yöntemlerine ulaşamamaları veya onları tercih etmemeleri halinde, her kesimden yatırımcının finansal veya finansal olmayan motivasyonlarla yardımda bulunmaya ikna edilebilir veya istekli olduğu çevrim içi platformlar üzerinden yapılan fonlama desteğidir.²¹
- Kitlesel fonlama; tüzel ya da gerçek bir kişinin fon ihtiyacının oluşması durumunda, kitlesel fonlama platformları aracılığıyla, fon arz edenlerin bir araya gelerek fon kaynağını ortaklaşa oluşturma çabasıdır.²²
- Kitlesel fonlama, yeni fikirlere sahip girişimcilerin bu fikirlerini hayata aktarma (prototip sunma) aşamasında ihtiyaç duyulan finansmanı, websiteleri ve sosyal medya vasıtasıyla elde edebilmelerini sağlayan yeni bir finansman yöntemi olarak ifade edilmektedir.²³
- Kitle fonlaması, çok sayıda destekçi platform olarak adlandırılan dijital araçlar vasıtasıyla bir girişimcinin projesine İnternet üzerinden yapacakları küçük katkılarla fon sağlama yöntemidir.²⁴
- Kısaca tanımlamak gerekirse, kitlesel fonlama bir girişim veya projenin bir grup kişi tarafından internet vasıtasıyla finanse edilmesidir.²⁵

¹⁹ Cumming Douglas, Hornuf Lars, *The Economics of Crowdfunding*, s. 109.

²⁰ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211027-3.htm> (Erişim Tarihi: 07.11.2021)

²¹ Şahinoğlu, Esra, *Kitlesel Fonlamada Başarı Faktörleri: Türkiye'de Ödül Bazlı Kitlesel Fonlama Projelerinin Durumu*, s. 16.

²² Yaylagül Ülke, Sevgi, *Kitlesel Fonlama Uygulamalarının Finansal Piyasalara Etkisi*, s. 9.

²³ İzmirli Ata, Fatma, "Yeni Nesil Finansman Yöntemi Olarak Kitle Fonlama", s. 275.

²⁴ Özdemir, Ceyda, *Yeni Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması*, s. 38.

²⁵ Ünsal, Savaş, *Kitlesel Fonlama*, s. 15.

Şekil 1: Kitlesele Fonlamanın Temel Unsurları (Crowdfon.com, 2021)

Tercih ettiğimiz tanımı ise; “konvansiyonel finansal kaynaklardan yeterli düzeyde yararlanamayan girişimcilerin, yenilikçi ve yaratıcı yönü bulunan fikirleri/projeleri için internet vasıtasıyla kitlelerden oluşan yatırımcılara açık çağrıda bulunarak ihtiyaç duydukları fonu toplaması” olarak zikredebiliriz.

Yukarıdaki tanımlardan ve şekilden de anlaşılacağı üzere kitlesele fonlama girişimcilere ihtiyaçları olan fonu sağlayan bir finansman türüdür. Bu finansmanda asıl amaç, çok sayıda kişiden (bağışçı/yatırımcı) düşük meblağlarda para toplanarak fon temin edilmesidir. Az sayıda yatırımcılardan elde edilen fonlar istenilen hedefe ulaşmamaktadır. Ancak bunun aksine kitlesele fonlamada kitlelerin oluşturduğu güçle pek çok proje istenilen miktarda fonlanabilir. Çünkü gelişen teknolojiyle birlikte binlerce insana ulaşmak kolaylaşmış bulunmaktadır. Kitlesele fonlama yöntemiyle farklı coğrafyalarda yaşayan girişimci ve yatırımcılar fon temin amacını paylaşmaktadırlar. İmkansız zannedilen bu uygulama günümüzde olağan hale gelmiş ve sıradanlaşmıştır.²⁶

B. KİTLE FONLAMASININ TARİHİ

Kitle fonlaması eski bir olgunun, yeni bir ifadesi olarak kabul edilmektedir. Bankalar ve finansal sistemler öncesinde, çevredeki insanlar veya varlıklı aileler; yeni evlenenlere, yeni konut alacaklara, yeni bir iş kuracaklara veya tarlasını hasat edecek kişilere kimi zaman işgücü olarak kimi zaman da küçük meblağlarda maddi destekte bulunurlar ve bu destekler ihtiyacın çeşidine göre bazen ödünç bazen de borç şeklinde yapılmaktaydı.²⁷ İmece kültürünün bir diğer yansıması da

²⁶ Çıtak, Muhammed, *Fıkhî Açıdan Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 8.

²⁷ Yakar, Soner, “Türkiye’de Paya Dayalı Kitle Fonlaması İçin Bir Vergi Teşviki Önerisi”, s. 191.

ibadethanelerde görülmektedir. Kilise ve cami inşaatlarının/giderlerinin pek çoğu halk tarafından karşılanmaktadır.²⁸

Ancak kitle fonlamanın asıl başlangıç noktası ise, yeni fikirlerin ortaya atılması, bir konuda dönüt alınması ya da bir sorunun çözümü için kalabalık bir topluluğa başvurulması anlamına gelen (Crowdsourcing) Kitle Kaynak Kullanımı'dır.²⁹ Daha geniş bir tanım yapmak gerekirse kitle kaynak kullanımı işletmelerin problemlere, geleneksel yöntemler (tedarikçi/çalışan) yerine internetteki insanlar vasıtasıyla çözüm üretmesidir.³⁰ Kitlesele fonlamanın internet platformu üzerinden kullanılması yeni olmakla birlikte sözcüğün kökeniyle alakalı ilk örnek 1713'de İngiltere'de Antik Yunan şairi Homer'in eserlerinin İngilizceye çevrilmesi için kitlesele fonlama yöntemi kullanılmıştır.³¹ Dünyaca ünlü bir diğer örnek 1884 yılındaki J.Pulitzer tarafından halka açık çağrı yapılarak mikro bağışlarla fonlanan Özgürlük Anıtıdır.³² Ayrıca Gulliver'in Gezileri'nin yazarı Jonathan Swift'in 19. yüzyılda kurduğu "İrlanda Kredi Fonu" ve Bangladeşli Dr. Muhammed Yunus'un 1983 senesinde hayata geçirdiği "Yoksulların Bankası - Grameen Bank" gibi örnekler de kitlesele fonlamanın tarihinin epey geçmişe dayandığını göstermektedir.³³

Kitle fonlaması kavramının uygulamadaki ilk örneği 1997 yılında İngiliz müzik topluluğu Marillion hayranlarının, topluluğun Amerika'ya turne yapmasını sağlamak amacıyla internet üzerinden topladıkları 60.000 \$ ile fonlama desteği sağlamasında görülmüştür.³⁴ Sonrasında 1999-2002 yıllarında farklı ülkelerde çok farklı film ve teknoloji projelerinin gerçekleştirilmesinde kullanılmış, 2000'li yılların başında ise fon oluşturma sistemi, hayır ve bağışa yönelik projelerle farklı bir boyut kazanmış ve yöntem 2003 yılında ArtistShare sitesinin açılması ile büyük ses getirmiştir.³⁵ 2005 yılında kurulan "Kiva" ile kitlesele fonlama uygulamalarının

²⁸ Çavuş, Engin, *Türkiye'de Sosyal Girişimciliğin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesele Fonlama Model Önerisi*, s. 80.

²⁹ Belleflamme, Lambert, Schwienbacher, "Crowdfunding Tapping the Right Crowd", s. 3; Özdemir, Ceyda, *Yeni Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması*, s. 37; Daştan, İkrâm, Gürler, Cem, "Online Finansman Yöntemi Olarak Kitlesele Fonlama: Planlanmış Davranış Teorisinin Analizi", s. 170.

³⁰ Ayhan, Fatih, Ertemsir, Esin, "Girişimciler İçin Yeni Bir Finansman Yöntemi Olarak Kitlesele Fonlama", s. 223.

³¹ Yakar, Soner, "Türkiye'de Paya Dayalı Kitle Fonlaması İçin Bir Vergi Teşviki Önerisi", s. 191.

³² Aktaş Seda, *Dijitalleşme ve Sinema İlişkisi Bağlamında Alternatif Bir Film Üretim Biçimi Olarak Kitlesele Fonlama ve Türkiye'de Kitlesele Fonlama Uygulamaları*, s. 186.

³³ İşler, Serhat Tahsin, "Modern Finansmanda Yeni Bir Dönem: Kitlesele Fonlama", s. 52.

³⁴ Parhankangas, Annaleena & Lanstrom, Hans, *Handbook of Researc on Crowdfunding*, s. 3.

³⁵ Ünsal, Savaş, *Kitlesele Fonlama*, s. 17.

tanınırlığı önemli ölçüde artmıştır. Bunları 2008 ve 2009 yıllarında açılan “IndieGoGo” ve “Kickstaerter” gibi platformlar takip etmiştir.³⁶ 2012’de yürürlüğe giren JOPS (Jumpstart Our Business Startups) kanununun 2016’da düzenlenen CROWDFUND³⁷ başlığı kapsamındaki üçüncü bölüm kitlesel fonlamayı hukuki hale getirerek yasalaştırmıştır.³⁸ Söz konusu kanun ile internet üzerinden şirket kurup, sermaye piyasası kurallarına bağlı olmaksızın, halka paylarını satarak/ kâr amaçlı kullanılarak değişik bir ekonomik model olarak ortaya sürülmüştür.³⁹

Alternatif bir finansman yöntemi olarak dünyada yaygınlaşan kitle fonlaması, Türkiye’de de ilgi görmeye başlamıştır. Türk kültüründe “imece” olarak bilinen yardımlaşma tekniğinin internet üzerinden yapılan hali olan kitlesel fonlama, ülkemizde özellikle 2008’de yaşanan ekonomik krizden sonra erken aşama ve küçük ölçekli şirketlerin fon bulma konusunda karşılaştıkları zorluklara alternatif bir çözüm olarak ortaya çıkmaya başlamıştır.⁴⁰ Bankaların yeni kurulan işletmelere kredi vermek istememesi, küçük ölçekli işlerin fon bulma maliyetinin yüksek olması, pek çok insanın yardımlaşmaya hevesli olması ve internetin alışveriş yapma, finansman desteği bulma, bağış toplama ve büyük kitlelere kolay erişimi gibi etkenlerle 2010 yılından sonra yaygınlaşmıştır.⁴¹

Türkiye’deki ilk kitlesel fonlama platformu 2010 yılında Cem ve Elif Ünal’dı tarafından oluşturulan -ancak şuan aktif olmayan- Projemefon sitesidir. 2013 senesinde Savaş Ünsal tarafından faaliyetlerine ödül temelli olarak devam eden CrowdFon portalı çok başarılı projelere fon sağlamıştır. 2011 senesinde Yeliz Özsoy ve Koray Dinçalp’in kurduğu biAyda.com portalı beş yıl sonra kapanmıştır. Piyasadaki aktif kitlesel fonlama platformlarını şu şekilde sıralamak mümkündür;

³⁶ Çubukçu, Ceren, “Kitlesel Fonlama: Türkiye’deki Kitlesel Fonlama Platformları Üzerinden Bir Değerlendirme”, s. 159.

³⁷ (*Capital Raising Online While Deterring Fraud and Unethical Non-Disclosures*)

³⁸ Baytemür, Deniz, “Kitle Fonlaması Kavramı Hukuki Altyapısı”, 611; Büyükpilavcı, Cem, “*Kitlesel Fonlamanın Ürün Tasarımcıları İçin Sunduğu Fırsatlar: Türkiye’deki Kitlesel Fonlama Platformları Üzerine Bir İnceleme*”, s. 51.

³⁹ Agrawal A., Catalini C., Goldfarb A., “Some Simple Economics Of Crowdfunding”, s. 4; Aktaş Seda, *Dijitalleşme ve Sinema İlişkisi Bağlamında Alternatif Bir Film Üretim Biçimi Olarak Kitlesel Fonlama ve Türkiye’de Kitlesel Fonlama Uygulamaları*, s. 187; Ergen, Mustafa vd., “Dağıtık Girişimci Sermayesi: Kitle-Fonlaması”, s. 6.

⁴⁰ Aydın, Cemile, *Kitlesel Fonlama Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi*, s.34.

⁴¹ Onur, Medihanur, Değirmenci, Öznur, “Crowdfunding – Kitle Fonlaması”, s. 1.

CrowdFon, fonGOGO, Fonlabeni, Arıkovanı, Buluşum-Boyner Grup, İdeanest, İmece, FongogoPro, Startupfon.⁴²

Aralık 2016’da Türkiye’de Kitlesele Fonlama Derneği (KFD) kurulmuştur. Bu derneğin hedefi çok az sayıda ve çoğunlukla “ödül temelli” olan kitlesele fonlama örneklerine yenilerinin dahil olmasını sağlamaktır.⁴³ Ayrıca bu dernek, kitlesele fonlamanın Türkiye’de bilinirliğini artırmak ve hukuki bir çerçeve oluşturulmasına katkıda bulunmayı da hedeflemektedir.⁴⁴ 5 Aralık 2017’de Resmi Gazete’de yayımlanan kanunla kitlesele fonlamaya dair yapılan ilk düzenleme, önemli bir gelişme olarak kabul edilmektedir. Bu düzenlemeyle kitlesele fonlama, yeni fikirlerin ticarileşmesinde alternatif bir finans kaynağı olarak kabul edilmiş olmaktadır. İkinci düzenleme için ise Sermaye Piyasası Kurulu’na yetki verilmiştir.⁴⁵ Bu düzenleme ile birlikte kitlesele fonlamanın tanımı yapılmış, kitlesele fonlama platformları vasıtasıyla halktan para toplanması durumunda izahnameye tabi olmayacağı, bu şekilde fon toplayan ortaklıkların halka açık sayılmayacağı belirtilmiş ve kitlesele fonlama platformlarının usul ve esaslarının kurul tarafınca belirleneceği zikredilmiştir.⁴⁶ 7061 Sayılı Kanunla, 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda yapılan değişiklik sonucunda kitle fonlamasına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.⁴⁷ SPK’nın hazırladığı “*Paya Dayalı Kitlesele Fonlama Tebliği*”, 3 Ekim 2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İlgili tebliğde sadece paya dayalı kitlesele fonlama ile ilgili işleyiş ele alınmıştır⁴⁸ ve paya dayalı kitlesele fonlamanın Türkiye’de yasal alt yapısı oluşturulmuştur. Böylelikle gelişme potansiyeli mevcut olan işletmelerin ve projelerine fon arayan girişimcilerin kitlesele fonlama yöntemi ile finansman ihtiyaçlarını karşılayabilmelerinin önü açılmıştır.⁴⁹

⁴² Ünsal, Savaş, *Kitlesele Fonlama*, s. 68. (Platformları ayrıntılı incelemek için bkz. www.crowdfon.com , www.fongogo.com , www.fonlabeni.com , www.arikovani.com , www.bulusum.biz , www.ideanest.org , <http://ideanest.org> , <https://imece.com> www.fongogopro.com , <https://startupfon.com>)

⁴³ Ünsal, Savaş, *Kitlesele Fonlama*, s. 119.

⁴⁴ Çelik, Ramazan, Çağıl Ferit, “Kitlesele Fonlama Bağlamında Üçüncü Sinema Kuramına Bakış” s. 168.

⁴⁵ Kurt Cihangir, Çiğdem, “Finansal Piyasalar İçin Bir Yenilik Türkiye İçin Bir Fırsat: Kitlesele Fonlama”, s. 159 ve 170.

⁴⁶ Baytemür, Deniz, “Kitle Fonlaması Kavramı Hukukî Altyapısı”, 614.

⁴⁷ Yakar, Soner, “Türkiye’de Paya Dayalı Kitle Fonlaması İçin Bir Vergi Teşviki Önerisi”, s. 195.

⁴⁸ Açıkgöz, Betül, Ayanoğlu, Yıldız, Yanık, Serap, “Muhasebe Bakış Açısından Bağış (Yardım) ve Ödüle Dayalı Kitlesele Fonlama”, s. 59.

⁴⁹ Anbar, Adem, “Girişimcinin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesele Fonlama”, s. 250.

SPK'nın bu tebliğinde yalnızca paya dayalı kitlesel fonlama hakkında yasal düzenleme yapılmıştır; ödül, bağış ve borç temelli kitlesel fonlama hakkında ise herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak 27 Ekim 2021 tarihli 31641 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan tebliğle, hem paya dayalı kitlesel fonlama hem de borç temelli kitlesel fonlama resmiyet kazanmış ve Türkiye'de faaliyet göstermelerinin önündeki engel kalkmış bulunmaktadır.⁵⁰

Kısaca kitlesel fonlamanın ortaya çıkmasında, gelişmesinde ve başarıyı yakalamasında değişik toplulukların istekli olduklarını görmekteyiz. Hükümetler bu yöntem ile yeni iş fırsatları oluşturmayı ve ekonomik büyümeyi teşvik ederken, girişimciler mevcut fon imkanlarını geliştirmeyi, normal insanlar ise yatırım yapma fırsatını ve ilgili platformlarsa çeşitli iş dallarını geliştirmeyi hedeflemektedirler.⁵¹

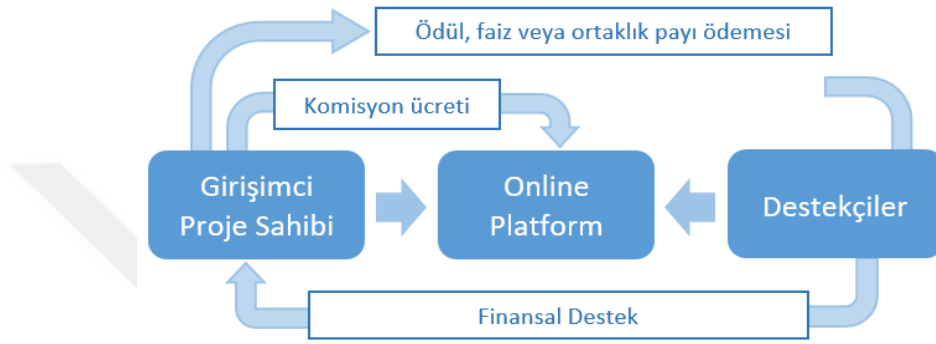
---

⁵⁰ Çıtak, Muhammed, *Fıkhî Açıdan Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 33.

⁵¹ Valenciene Loreta, Jegeleviciute Sima, "Valuation of Crowdfunding: Benefits and Drawbacks", s. 39; İzmirli Ata, Fatma, "Yeni Nesil Finansman Yöntemi Olarak Kitle Fonlama", s. 277.

II. KİTLE FONLAMASININ MAHİYETİ VE İŞLEYİŞİ

Kitlesele fonlamanın üç aktörü bulunmaktadır. Bunlar; fon arayanlar (girişimciler), fon sağlayanlar (yatırımcılar) ve kitlesele fonlama platformudur.⁵² Ayrıca bu aktörlerin dışında para aktarımının gerçekleştirilmesi maksadıyla bankalar gibi finansal kuruluşlardan da hizmet alınmaktadır. Bunların yanında düzenleyici kuruluşların da ilgili yasal düzenlemeleri yapmak ve gerektiğinde denetim/gözetim faaliyetlerinde bulunmak gibi rolleri bulunmaktadır.⁵³

Şekil 2: Kitlesele Fonlamanın Tarafları (Betül Açıkgöz vd. Bağış ve Ödüle Dayalı Kitlesele Fonlama, 2020)

A. FON ARAYANLAR/GİRİŞİMCİ/PROJE SAHİBİ

Fon arayanlar; kişilerden oluşabileceği gibi dernek, vakıf gibi kâr amacı gütmeyen kuruluşlar veya ticari işletmeler de olabilir. Fon arayanlar kavramının yerine, “girişimci”, “proje sahibi”, “proje oluşturucusu” ve “kurucu” gibi ifadeler de kullanılmakla birlikte, bu kavramların çoğunun kapsamı dar olup her zaman katılımcıların tamamını ifade etmemektedir. Örneğin kitlesele fonlamada fon arayan bir kişi, iş kurma amacına sahip olmayabilir veya daha farklı hedefler için fon arayışında bulunabilir. Bu sebeple *fon arayanlar* kavramı ticari olan/olmayan farklı amaçlardaki fon desteği arayan kişiler, hayır kurumlarını ve işletmeleri kapsamaktadır.⁵⁴

Girişimci ise; endüstri, ticaret gibi alanlarda sermaye koyarak üretim amacıyla bir işe kalkışan, girişimde bulunan kişi, müteşebbis olarak tanımlanmıştır.⁵⁵ İfadeyi daha genel tanımlamak gerekirse girişimci; geliştirdiği projeyi hayata geçirmeyi

⁵² Agrawal A, Catalini C, Goldfarb A, “Some Simple Economics Of Crowdfunding”, s. 7.

⁵³ Özdemir, Ceyda, Yeni Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması, s. 39.

⁵⁴ Anbar, Adem, “Girişimcinin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesele Fonlama”, s. 240.

⁵⁵ <https://sozluk.gov.tr/>

arzulayan ve bunun için finansmana ihtiyaç duyan tüzel ya da gerçek kişileri ifade etmektedir.⁵⁶

Kitlesel fonlama sisteminde fon arayanlar/girişimciler; finanse edilecek olan proje veya fikri ortaya koyan, bu proje veya fikre gereken fonu temin etmek için pazara doğrudan erişmeyi ve gerçekten bu projeye ilgilenen yatırımcılara ulaşmayı hedefleyen ve bu hedef doğrultusunda kitlesel fonlama platformunu kullanan bireyler veya şirketlerdir. Kitle fonlamasının girişimcilerce kullanılmasının ilk sebebi, girişimciler için fon sağlamak olsa da, tek sebep bu değildir. Girişimciler, kitlesel fonlama platformu aracılığıyla yatırımcılara sunduğu proje veya fikirlere gelen talep doğrultusunda ilgili projenin piyasa değeri hakkında fikir sahibi olurlar.⁵⁷ Ayrıca proje/ürünlerini hayata geçirmek için fon elde etmelerinin yanında verecekleri hizmetin veya üretecekleri ürünün tanıtımlarını yaparak söz konusu ürünün ücretsiz bir şekilde reklamını da yapmış olacaklardır.⁵⁸

Kitlesel fonlamada girişimciler, öncelikli olarak ihtiyaç duydukları fonu temin etmek isteyen bir sistem biçiminde görülse de platforma başvururken farklı motivasyona da sahiptirler. Yeni sosyal ve ekonomik bağlantılar oluşturmak, finansman maliyetini düşürmek, girişim sermayesini temin etmek, başarılı projelerden motive sahibi olarak daha iyisi için çabalamak, kısa vadede fona erişmek, kitle vasıtasıyla müşteri portföyünü oluşturmak, piyasaya sunulacak ürün ya da hizmet için pazar araştırması yapmak vb. motivasyonlardan bazıları olarak sıralanabilir.⁵⁹

B. FON SAĞLAYANLAR/YATIRIMCI

Kitlesel fonlamanın bir diğer unsuru fon sağlayanlardır. Fon sağlayanlar; “destekçi”, “yatırımcı”, “borç veren”, “müşteri” gibi kavramlarla da ifade edilmektedir.⁶⁰ Yatırımcılar, platformlar vasıtasıyla sunulan ve beğendikleri projeye küçük miktarda fon desteği veren kitleyi ifade etmektedir. Bu kişilerin de bir zamanlar girişimci olduğu ya da fonladıkları projeye ilgi duydukları

⁵⁶ Yaylagül Ülke, Sevgi, *Kitlesel Fonlama Uygulamalarının Finansal Piyasalara Etkisi*, s. 12.

⁵⁷ Çağlar, Muhammet Tunahan, “Yeni Nesil Alternatif Finansman Yöntemi Kitlesel Fonlama”, s. 22

⁵⁸ Özer, Aslı, *Kitle Fonlaması*, s. 24.

⁵⁹ Çavuş, Engin, *Türkiye’de Sosyal Girişimciliğin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesel Fonlama Model Önerisi*, s. 68.

⁶⁰ Anbar, Adem, “Girişimcinin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesel Fonlama”, s. 241.

gözlenmektedir.⁶¹ Ancak genel olarak projeye fon sağlayanlar yatırımcı geçmişi bulunmayan ve ümit vadeden projelere küçük miktarlarda katkılar sunan halkın içinden gelen sıradan kişilerdir.⁶² Kitlesele fonlamayı kullanan yatırımcıların çoğunluğunun girişimci ruhlu, yeniliklere açık bireylerin oluşturduğu söylenebilir.⁶³

Girişimcinin projesini platform vasıtasıyla veya sosyal medyadan yapılan çağrılar ile öğrenen yatırımcı, dilediği projeye fon sağlamaktadır. Proje hakkındaki bilgiye yine kitlesele fonlama platformu sayesinde ulaşmaktadır. Destek verdiği proje hayata geçirilir ise girişimciden taahhüt edilen kâr/ödül/hisseyi almaktadır.⁶⁴ Ancak yatırımcılar; projeye yatırım yaptıklarında bazen gelir elde ederlerken, bazen de toplumsal açıdan önemli bir misyona katkı sağlamaktan, benzer önceliğe sahip bir topluluğun parçasını teşkil etmekten, fonlanan projenin başarısını gözlemlemekten, projeyi oluşturan ekip ile iletişim kurabilmekten, bir yeniliğe destek sunmaktan, öncü olmaktan ve kendi kişisel ağını geliştirmekten ötürü motive olabilirler.⁶⁵

C. KİTLESEL FONLAMA PLATFORMU (KFP)

Kitlesele fonlama platformları, bir web sitesi vasıtasıyla, fon arayanlarla fon sağlayanları bir araya getiren kuruluşlardır. Web sitesi halinde faaliyet gösterdikleri için bu tarz platformlara “web sitesi sağlayıcıları” ismi de verilmektedir.⁶⁶ Kitlesele fon işleminin uygun bir şekilde gerçekleşebileceği asıl araç olan platformlar, kitlesele fonlama yönteminin ana unsurlarından en önemlisidir. Çünkü bu platformların, kitlesele fonlama sürecini oluşturmak, kontrol etmek, yönetmek ve sorunsuz şekilde çalışmasını sağlamak gibi görevleri bulunmaktadır. Ayrıca proje sahiplerinin ve yatırımcıların olduğu her yerde projelerin finanse edilmesi söz konusu olmuştur. Ancak internet tabanlı platformlar /web site sağlayıcıları ile proje sahipleri ve yatırımcılar arasındaki coğrafi sınırlar

⁶¹ Yaylagül Ülke, Sevgi, *Kitlesele Fonlama Uygulamalarının Finansal Piyasalara Etkisi*, s. 11; İzmirli Ata, Fatma, “Yeni Nesil Finansman Yöntemi Olarak Kitle Fonlama”, s. 277.

⁶² Atsan, Nuray, Erdoğan, Oruç, “Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Kitlesele Fonlama s. 304.

⁶³ Çağlar, Muhammet Tunahan, “Yeni Nesil Alternatif Finansman Yöntemi Kitlesele Fonlama”, s.23.

⁶⁴ Özer, Aslı, *Kitle Fonlaması*, s. 24.

⁶⁵ İzmirli Ata, Fatma, “Yeni Nesil Finansman Yöntemi Olarak Kitle Fonlama”, s. 277; Anbar, Adem, “Girişimcinin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesele Fonlama”, s. 241.

⁶⁶ Anbar, Adem, “Girişimcinin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesele Fonlama”, s. 242.

ortadan kalkmış ve bu da projelerin daha kolay bir şekilde daha yüksek miktarlarda fonlanmasını mümkün kılmıştır.⁶⁷

Girişimcilerin ve yatırımcıların internet temelli çevrimiçi bir ortamda eşleşmelerini sağlayan kitlesel fonlama platformları, kâr etmeyi amaçlayan kuruluşlardır. Hedefine ulaşan projelerden aldığı yaklaşık %5-10 komisyon ile varlığını devam ettiren platformların amacı, başarılı projelerin sayısını artırmaktır.⁶⁸ Başarılı projelerin sayısı arttıkça platformun geliri de artmaktadır. Bu nedenle kitlesel fonlama platformları; başarı getirme imkanı yüksek fikir/proje sahiplerini çekmek, başarı frekanslarını artırmak için de doğru yönlendirme yapmak, düzgün bir sistem kurgusu oluşturmak, güvenli işleyişi sağlamak, her adımı açık ve şeffaf olarak düzenlemek gibi konularda daha fazla gayret gösterecektir. Böylelikle ekonomik piyasanın gelişmesine olumlu bir katkıda bulunacaklardır.⁶⁹ Ayrıca bu platformlar; proje/ürünleri test etmek, pazarlamak ve tüketicilerin tercihleri hususunda daha detay bilgiler elde etmek için de kullanılmaktadır.⁷⁰

Fonlama platformları, kabul ettikleri ilkelere göre çeşitlilik arz etmektedir.⁷¹ Bunlar “All-or-Nothing/Ya Hep Ya Hiç” ve “Get-All/Tümünü Al” prensipleridir. *Ya Hep Ya Hiç* ilkesini kabul eden platformlara göre; belirlenen süre içerisinde hedeflenen fon miktarına ulaşırsa fon, proje sahiplerine aktarılmakta fakat süre içerisinde yeterli düzeyde fon elde edilemezse toplanan fon, yatırımcılara iade edilmekte ve proje sahiplerine aktarılmamaktadır. *Tümünü Al* prensibini kabul eden platformlara göre ise; proje hedefe ulaşsın ya da ulaşmasın toplanan bütün fon girişimciye ödenmektedir.⁷²

Kitlesel fonlama sisteminde bütün tarafların kullandığı tek ödeme hizmeti, söz konusu platformlar vasıtasıyla yapılmaktadır. Platformlar bunu, altyapısı uygun “Easypay” / “Paypal” gibi şirketler vasıtasıyla ya da EFT, havale ve bankaların

⁶⁷ Çağlar, Muhammet Tunahan, “Yeni Nesil Alternatif Finansman Yöntemi Kitlesel Fonlama”,s. 22-23.

⁶⁸ Agrawal A., Catalini C., Goldfarb A., “Some Simple Economics Of Crowdfunding”, s. 15; Şahinoğlu, Esra, *Kitlesel Fonlamada Başarı Faktörleri: Türkiye’de Ödül Bazlı Kitlesel Fonlama Projelerinin Durumu*, s. 17.

⁶⁹ Anbar, Adem, “Girişimcinin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesel Fonlama”, s. 243.

⁷⁰ Atsan, Nuray, Erdoğan, Oruç, “Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Kitlesel Fonlama s. 300.

⁷¹ Cumming Douglas & Hornuf Lars, *The Economics of Crowdfunding*, s. 34.

⁷² Valenciene, Loreta, Jegeleviciute, Sima, “*Valuation of Crowdfunding: Benefits And Drawbacks*”, s.41; Çağlar, Muhammet Tunahan, “Yeni Nesil Alternatif Finansman Yöntemi Kitlesel Fonlama”, s. 23.

sanal pos sistemleri aracılığı ile toplamışlardır. Ödeme altyapısına sahip şirketler, kitlesel fonlama platformunun üyeliği altında projelere özel açtıkları hesaplarda toplanan fonları, proje amacına ulaşmadığı takdirde destekçilere iade eder. Ancak proje başarılı olur ve amacına ulaşırsa toplanan fon, komisyon ücreti kesilerek girişimciye aktarılır.⁷³

D. KİTLESEL FONLAMA SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ

Birden fazla modeli bulunan kitlesel fonlama sistemi, her bir proje için aslında tek bir amacı gaye edinen ve bu amaca yönelik daha önceden belirlenen miktardaki fonun belirlenen süre içinde toplanılmasının amaçlandığı bir yapıyı haizdir. Kitlesel fonlamanın genel işleyiş aşamaları şu şekildedir.⁷⁴

1. Hedeflenen Fon Miktarının Belirlenmesi

Girişimci projesi için belirlemiş olduğu ürün/hizmetlerin maliyetlerini bütün riskleri de hesaba katarak, piyasa şartları çerçevesince fiyatlandırmalı ve fon tutarıyla tanıtımın tutarlı olmasına özen göstermelidir. Girişimci fon tutarını belirlerken aynı zamanda bir çizelge yapmalı ve ne kadarlık zaman diliminde fon oluşturacağını bildirmelidir. Şayet belirtilen zaman dilimi içerisinde hedeflenen fon toplanamazsa proje, kitlesel fonlama platformundan kaldırılabilir ve başarısız proje olarak nitelendirilebilmektedir.⁷⁵

2. Projenin Hazırlanması

Hedeflenen fon desteğinin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için projenin tanıtımı ve fizibilitesinin doğru bir şekilde yapılmasıyla doğru orantılıdır. Bunun için muhatap kitleyi tanımak, ilgili kitlenin dikkatini çekecek temada ve orijinallikte tanıtım seçenekleri belirlemek, projeyi sanal ortam üzerinden tanıtmak, tanıtım esnasında yatırımcıları ve girişimcileri sürece dahil ederek onlardan alınan geri bildirimler doğrultusunda gerekeni yapmak, projenin başarıya ulaşmasında oldukça fazla öneme sahiptir.⁷⁶ Proje sahipleri bu tanıtımlar ile bir bakıma ürünlerinin reklamlarını yapmaktadırlar. Bu tanıtım/reklamlar kesinlikle projeyi; kimin, nerede, niye, ne zaman ve nasıl yapacağı bilgilerini barındırmalıdır.

⁷³ Kitlesel Fonlama, *Kitlesel Fonlama Derneği Çalıştay Raporu*, 2017, s. 12.

⁷⁴ İşler, Serhat Tahsin, "Modern Finansmanda Yeni Bir Dönem: Kitlesel Fonlama-Crowdfunding", s.54.

⁷⁵ Çavuş, Engin, *Türkiye'de Sosyal Girişimciliğin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesel Fonlama Model Önerisi*, s. 65.

⁷⁶ Çavuş, Engin, *Türkiye'de Sosyal Girişimciliğin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesel Fonlama Model Önerisi*, s. 65.

Bu bilgileri, proje sunumlarına aktarmak ve hedeflenen fonu bulmak için çoğunlukla videolar, sesli anlatımlar, akan metinler ve belgeseller gibi araçlar kullanılmaktadır.⁷⁷

3. Ödül/Hediye/Getiri/Ortaklık

Çoğunlukla hedeflenen fon tutarının elde edilmesi şartıyla girişimci/proje sahibi, yatırımcılara kitlesel fonlamanın türüne göre ödül, hediye ürün ya da hizmet, temettü geliri veya faiz verir. Bu karşılıklar önceden belirlenir ve katılım miktarına göre oransal olarak dağıtılır.

Ödül veya bağış temelli kitlesel fonlamada hedeflenen fona ulaşılması ve projenin başarılı olması durumunda yatırımcılara daha önceden belirlenmiş ürünün hediye edilmesi, taraflarına teşekkür yazılarının gönderilmesi, projeye gönülden destek veren katılımcıların isimlerinin duyurulması gibi birçok ödüller sunulmaktadır. Getiri ve ortaklık temelli kitlesel fonlamaların güvenilir şekilde işlemesi için gerekli hukuki denetim ve düzenlemelerin yapılması gerekir. Ayrıca bu tarz projelerde katılımcıya ödenecek faiz tutarının belirlenmesi için şümulü bir finansal analiz ve birikim gerekmektedir.⁷⁸

4. Fon Oluşumu

Birçok kitlesel fonlama platformu, destekçilerin katkıda bulunmak istedikleri fon miktarına asgari/azami bir sınır koymazlar ve böylece yatırımcılar istedikleri projeye diledikleri ölçüde katkı sağlayabilirler. Proje, muhatap kitle tarafından beğenilir ve fon desteği için uygun bulunursa kitleler projeye fon sağlamaya başlarlar. Bu sistemde gerçekleşen bütün ödemeler kitlesel fonlama platformunun alt yapısına uygun olan havale, EFT, paybal, sanal kart ve kredi kartı gibi ödeme yöntemleri sayesinde yalnızca platform vasıtasıyla gerçekleştirilir.⁷⁹

5. Fon Tedariki

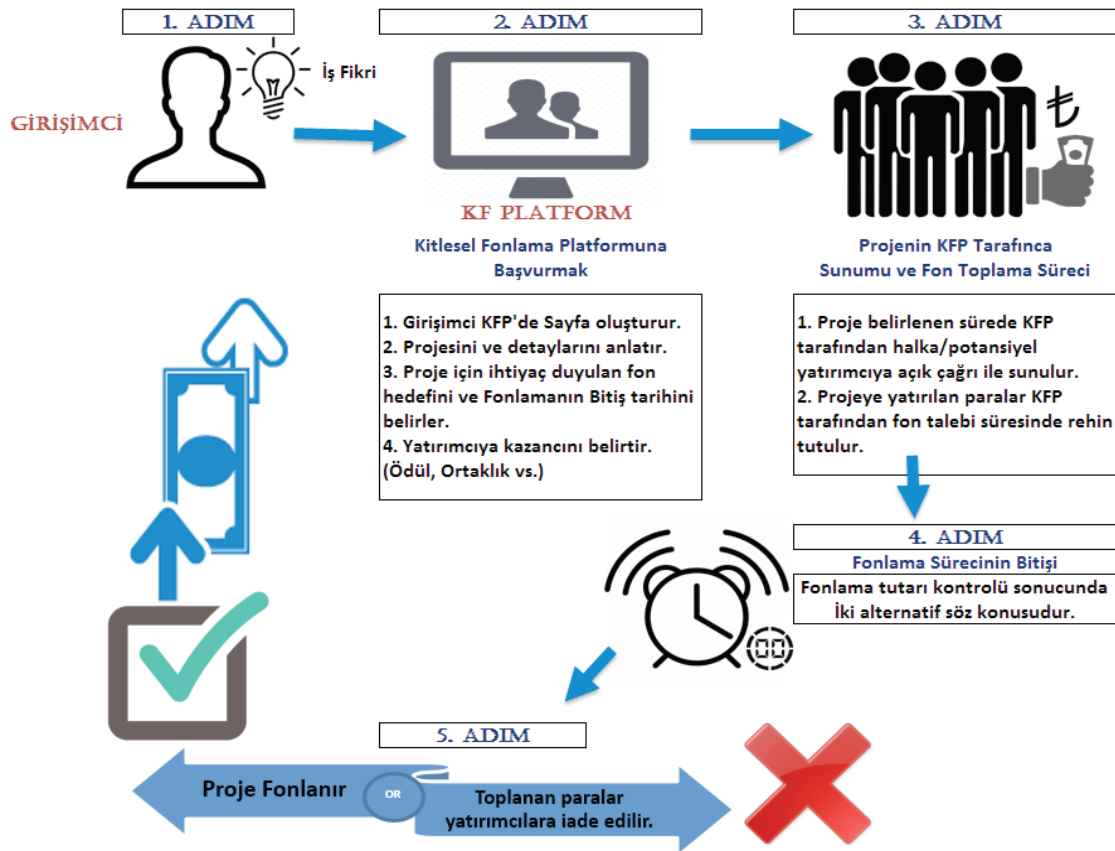
Platformda belirtilen sürenin tamamlanmasından sonra platform tarafından oluşturulan fon, girişimciye transfer edilir. Fonun tedarik edilme süreci kitlesel

⁷⁷ İşler, Serhat Tahsin, “Modern Finansmanda Yeni Bir Dönem: Kitlesel Fonlama-Crowdfunding”,s.53.

⁷⁸ İşler, Serhat Tahsin, “Modern Finansmanda Yeni Bir Dönem: Kitlesel Fonlama-Crowdfunding”,s.53.

⁷⁹ Çavuş, Engin, *Türkiye’de Sosyal Girişimciliğin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesel Fonlama Model Önerisi*, s. 66.

fonlamanın çeşidine göre farklılık arz etmektedir. Bu safhadaki işleyiş ile ilgili bilgiler kitlesel fonlama platformlarının aktörleri tarafından takip edilebilir.⁸⁰

Şekil 3: Kitlesel Fonlamanın İşleyiş Süreci (M. Fatih Canbaz vd., Alternatif Bir Finansal Yöntem: Kitlesel Fonlama, 2018)

Bu şekle göre öncelikle girişimciler, gerekli fonun toplanması amacıyla fikirlerini platformlara iletmelidirler. Platformlar gereken incelemeyi yaptıktan sonra ilgili projeleri veya fikirleri küçük yatırımcılara sunarlar.⁸¹ Yatırımcılar beğendikleri projeleri seçerek fon sağlama işlemini gerçekleştirirler. Eğer girişimci imkan tanıdıysa yatırımcılar, projenin geliştirilmesiyle alakalı fikirlerini sunabilirler. Girişimciler söz konusu projelerini gerçekleştirdikleri zaman en başta yatırımcılara söz verdikleri ödül/ürün/hisse ne ise onu verirler. Fonlama hedefine ulaşırsa yüzde %5-10 gibi bir kısım kitlesel fonlama platformlarınca alınır.⁸²

⁸⁰ İşler, Serhat Tahsin, "Modern Finansmanda Yeni Bir Dönem: Kitlesel Fonlama-Crowdfunding", s.55.

⁸¹ Parhankangas, Annaleena & Lanstrom, Hans, *Handbook of Research on Crowdfunding*, s. 7.

⁸² Çağlar, Muhammet Tunahan, "Yeni Nesil Alternatif Finansman Yöntemi Kitlesel Fonlama", s. 23.

III. KİTLE FONLAMASININ ÇEŞİTLERİ

Kitle fonlaması sistemi, kendi içinde finansal getirisi bulunan ve finansal getirisi bulunmayan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Projeye destekte bulunanların bunu bir yatırım aracı olarak değerlendirdikleri, finansal açıdan kazanç getirisi beklemedikleri kitlesel fonlama sisteminin borç temelli ve ortaklık hisse temelli olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır.⁸³ Projeye destek sağlayanların finansal açıdan herhangi bir beklenti içinde olmadıkları fonlama sistemi ise bağış temelli ve ödül temelli olmak üzere alt başlıklara ayrılmaktadır.⁸⁴ Kitlesel fonlamanın hibrit model, fatura ticareti ve gelir/kâr ortaklığı gibi başka çeşitleri de bulunmaktadır. Ancak çalışmamızın kapsamı gereği kitlesel fonlamanın bu çeşitlerini yüzeysel olarak geçmeyi uygun gördük ve en yaygın dört çeşidini ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

A. FİNANSAL GETİRİSİ BULUNAN YÖNTEMLER

Finansal getirisi olan kitlesel fonlama yöntemlerinde bir işletmenin performansına ya da varlıklarına dayalı bir menkul kıymetin satılması söz konusudur. Farklı şekilde ifade etmek gerekirse, firma kredi formunda veya firmanın sınaî mülkiyet haklarına ilişkin varlıklarını veya firma sahip olduğu hisselerini satarak yatırımcılardan fon toplar. Bu modellerde, diğer yatırımcılardan farklı olarak yatırım yapanlar daha küçük meblağlarda yatırım yapmaktadırlar.⁸⁵ Finansal getirili kitlesel fonlama yöntemleri “*crowdfunding*” olarak da isimlendirilmektedir.⁸⁶ Borçlanma ve hisse temelli olarak ikiye ayrılan bu yöntemlerin ayrıntıları zikredilecektir.

1. Borç/Kredi Temelli Kitle Fonlaması

Borçlanma temelli kitlesel fonlama iki türlü gerçekleşebilir. Bunlardan ilki çok yaygın olmamakla birlikte faizsiz ve geri ödemenin sadece girişimcinin gelir/kâr elde etmesi şartına bağlanmasıyla oluşmaktadır.⁸⁷ Maksat finansal getiriden ziyade sosyal amaçlara yönelik projelerin desteklenmesi ya da girişimcinin geçimini

⁸³ Belleflamme, P. Omrani, N. Peitz, M. “The Economics of Crowdfunding Platforms”, s. 7.

⁸⁴ Sakarya, Şakir, Bezirgan, Elif, “Kitlesel Fonlama Platformları”, s. 24.

⁸⁵ Onur, Medihanur, Değirmenci, Öznur, “Crowdfunding – Kitle Fonlaması”, s. 2.

⁸⁶ Çağlar, Muhammet Tunahan, “Yeni Nesil Alternatif Finansman Yöntemi Olarak Kitlesel Fonlama”, s. 24.

⁸⁷ Exploring the Potential of Crowdfunding in the Creative Content Industries, s.9. www.cmf-fmc.ca (Erişim Tarihi: 05.12.2021)

sağlayacak bir iş edinmesine katkıda bulunmaktadır.⁸⁸ Dünyaca tanınan “kiva.org” sisteminde olduğu gibi girişimcilere küçük meblağlarda kredi sağlayan ve buna mukâbil faiz almayan sistemler de vardır.⁸⁹ Bu şekil borç veren yatırımcılar sadece sosyal yardım maksatlı böyle bir destekte bulunmaktadır.⁹⁰ Ve bu tarz desteklere “sosyal borçlanma” adı verilmektedir.⁹¹

Literatürde “*Peer to Peer – P2P*”⁹² denkler arası borç verme olarak da geçen bir diğer türe göre, borç/kredi temelli kitlesel fonlama, geleneksel yöntemlerden farklı olarak internet vasıtasıyla kitlelerden borç talep etme faaliyetidir.⁹³ Söz konusu kategoriye göre projenin fonlama tutarı için faiz ve vade koşulları önceden belirlenir ve bahsedilen zaman diliminde kitlelerden borçlanmayı amaçlar. Hedeflenen fon miktarına ulaşılması halinde ise girişimci, yatırımcılara sağladıkları katkı tutarına ek olarak faizle birlikte geri ödeme yapar.⁹⁴ İlgili faiz tutarının hesaplaması bağımsız kurumlar aracılığı ile yapılabildiği gibi genellikle kitlesel fonlama platformlarınca risk faktörü dikkate alınarak belirlenmektedir.⁹⁵ Platformlar komisyon ücreti mukabilinde anlaşılan krediyi toplayıp, ödemeleri yatırımcının hesabına yatırmaktadır.⁹⁶ Bu modelde girişimciler geleneksel bankaları devre dışı bırakarak faiz ödemesiyle fon elde etme imkanına kavuşurken, yatırımcılar da bir fikre katkıda buldukları için başarının ortağı olurlar.⁹⁷ Bu modeli genellikle bankalardan kredi çekmek için yeterli varlığa ya da güvenceye sahip olmayan kişilerle, küçük işletmeler ve bankadan daha düşük faiz oranıyla borçlanmayı arzulayanlar kullanmaktadır.⁹⁸ Borç temelli kitlesel fonlama hem girişimcilere hem de tüketicilere pek çok fırsatlar sunmasına rağmen birtakım riskleri de içinde barındırmaktadır. Bu risklerden en büyüğü yeni kurulan

⁸⁸ Karaarslan, Mustafa Halid, Altuntaş, Başar, “Sosyal Pazarlamanın Yeni Aracı: Kitle Fonlaması”, s. 491;

⁸⁹ Ayhan, Fatih, Ertemsir, Esin, “Girişimciler İçin Yeni Bir Finansman Yöntemi Olarak Kitlesel Fonlama”, s. 231.

⁹⁰ Karaarslan, M. Halid, Altuntaş, Başar, “Sosyal Pazarlamanın Yeni Aracı: Kitle Fonlaması”, s. 490.

⁹¹ Aydın, Cemile İrem, *Kitlesel Fonlama Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi*, s. 23.

⁹² *P2P-Peer To Peer*: Geleneksel finansal kuruluşları kullanmak istemeyen birbirinden bağımsız kişilerin internet üzerinden borç alıp verme işlemlerini kapsayan bir yöntemdir.

⁹³ Belleflamme, P. Omrani, N. Peitz, M. “The Economics of Crowdfunding Platforms”, s. 7.

⁹⁴ İşler, Serhat Tahsin, “Modern Finansmanda Yeni Bir Dönem: Kitlesel Fonlama-Crowdfunding”, s. 56.

⁹⁵ Jenik, Ivo, Lyman, Timothy, Nava, Alessandro, “Crowdfunding and Financial Inclusion”, s. 19.

⁹⁶ Fettahoğlu, Sibel, Khusayan, Saulye, “Yeni Finansman Olanağı: Kitle Fonlama”, s. 508.

⁹⁷ Ünsal, Savaş, *Kitlesel Fonlama*, s. 22.

⁹⁸ Fettahoğlu, Sibel, Khusayan, Saulye, “Yeni Finansman Olanağı: Kitle Fonlama”, s. 508.

şirketlerin iyi yönetilemeyip batmasıdır. Bir diğer risk ise; kampanya sürecince gerçek dışı bilgiler verilmek suretiyle borç verenlerin dolandırılmasıdır.⁹⁹

2. Paya Dayalı Kitle Fonlaması

Ortaklık ve hisse temelli kitlesel fonlama olarak da isimlendirilen bu yönteme göre fon arayanlar ihtiyaçları olan fon karşılığında sahip oldukları firmaların hisselerini yatırımcıların tümüne sunarlar.¹⁰⁰ Böylelikle yatırımcılar firmanın ortağı olmakta ve daha önce belirlenen şartlar dâhilinde belli bir finansal getiri elde etmektedirler. Kitlesel fonlama platformları, fona ihtiyacı olan girişimcilerden kapsamlı bir inceleme raporu talep eder ve bunu yayımlar.¹⁰¹ Daha sonra yatırımcılar ilgili tutarı, kitlesel fonlama platformunun bankada açtığı hesaba emanet olarak yatırır, hisse sözleşmesi imzalandıktan sonra yine platform aracılığı ile fon girişimciye aktarılır.¹⁰²

Hisse/paya dayalı kitlesel fonlama modelinde; yatırımcı, yayımlanan projenin hisselerini satın alabilmekte ya da kâr ve gelir paylaşımı adı altında bir sözleşme imzalayabilmektedir. Bu vesileyle proje sahibi projesini hayata geçirmekte, yatırımcı da anlaşmadaki kârı elde etmekte ya da hisse sahibi olmakta kısacası destek verdiği projeden gelir elde etmektedir.¹⁰³

Ortaklık temelli kitle fonlaması, genellikle fon tedarikinde zorlanan yeni girişimcilerin başlangıç sermayesi elde etmelerine yarayan bir yöntemdir.¹⁰⁴ Hisse senedi piyasasıyla benzerlik gösteren ortaklık temelli kitlesel fonlamada, proje başarılı bir şekilde hayata geçince kâr ve talep hisse değerleri artacak böylece de projeye ortak olan yatırımcılar finansal getiri kazanacaklardır. Ancak proje başarısız olduğu takdirde fon sağlayanlar yatırımını kaybedecektir.¹⁰⁵ Bu türdeki

⁹⁹ Şahap, Faruk, *Alternatif Bir Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması*, s. 58.

¹⁰⁰ Parhankangas, Annaleena, Lanstrom, Hans, *Handbook of Researc on Crowdfunding*, s. 8.

¹⁰¹ Exploring the Potential of Crowdfunding in the Creative Content Industries, s.9. www.cmf-fmc.ca (Erişim Tarihi: 03.03.2021)

¹⁰² Atsan, Nuray, Erdoğan, Oruç, "Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Kitlesel Fonlama s. 303; Vural, Aslı, *Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli "Kitle Fonlaması-Crowdfunding"*, s. 63.

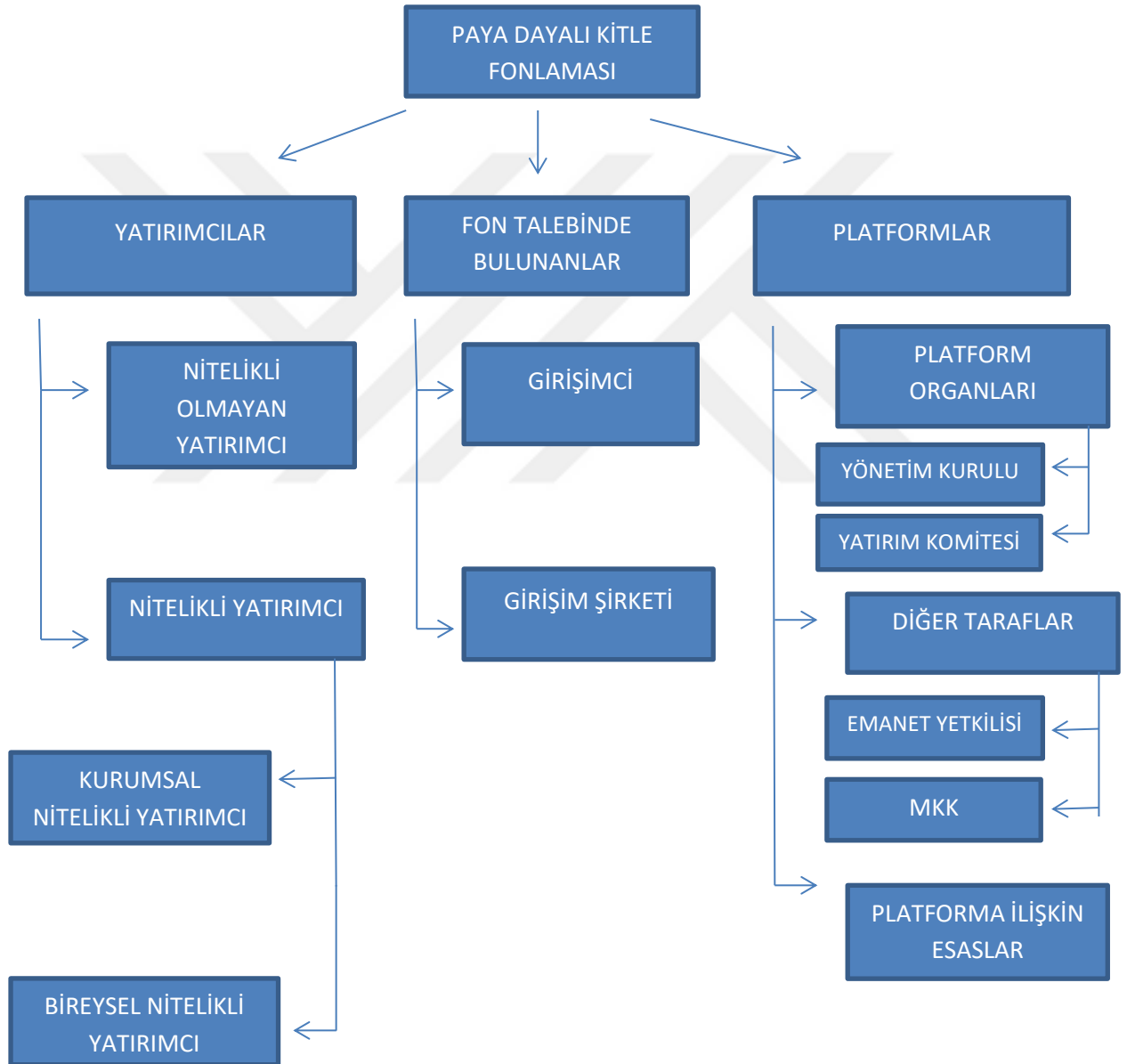
¹⁰³ Özer, Aslı, *Kitle Fonlaması*, s. 31.

¹⁰⁴ Ünsal, Savaş, *Kitlesel Fonlama*, s. 22.

¹⁰⁵ İşler, Serhat Tahsin, "Modern Finansmanda Yeni Bir Dönem: Kitlesel Fonlama-Crowdfunding",s.58.

kitlesel fonlama yasal düzenlemelere gerek duyduğu ve diğer modellere göre karmaşık olduğu için yavaş gelişme göstermiş ve daha az tercih edilmiştir.¹⁰⁶

Paya dayalı kitle fonlamasının karışık bir model sayılması sebebiyle SPK'nın mevzuatında geçen başlıklar -konunun daha anlaşılır olabilmesi amacıyla- aşağıda şekil olarak verilmiştir. Şemada görülen her başlığı izah etmekten ziyade çalışmanın kapsamı gereği paya dayalı kitlesel fonlamadaki platformların organları ve iş/işleyişi hakkında bilgi verilecektir.

¹⁰⁶ Yanlı, Veliye, “Paya dayalı Kitle Fonlaması Düzenlemesi”, s. 36.

a. Platformun Organları

Paya dayalı alanda faaliyet gösteren kitlesel fonlama platformlarının “Yönetim Kurulu” ve “Yatırım Komitesi” olmak üzere iki organı bulunmaktadır. Paya dayalı kitlesel fonlamada faaliyet gösteren platformun **yönetim kurulu** içerisinde en az üç kişinin bulunması mecburidir. Aynı zamanda bu kurul yatırım komitesini kurmak zorundadır. Bu kurulda yer alacak kişilerden en az birisinin tecrübe ve birikimlerini aktarabilmek için *Bireysel Katılım Yatırımcısı Lisansına* sahip olması gerekmektedir.¹⁰⁷

Yatırım komitesi, paya dayalı kitle fonlamasında başat rol oynamaktadır. Çünkü kampanyaya konu olan projenin incelenmesi, onaylanması ve kampanya sürelerinin başlatılması gibi son derece önemli aşamaların gerçekleştiği bir basamaktır.¹⁰⁸

b. Diğer Taraflar

Bu alanda faaliyet gösteren kitlesel fonlama platformlarının “Emanet Yetkilisi” ve “MKK (Merkezi Kayıt Kuruluşu)” olmak üzere organları bulunmaktadır.

Emanet yetkilisi, proje için toplanan fonların şirkete teslim edilmesi veya yatırımcılara iade edilene kadar *İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.* tarafından saklanmasıdır. Bununla birlikte SPK'nın yetkilendirmesi sonucunda bazı kuruluşlar ve bankalar da bu saklama görevi ile yetkilidirler.¹⁰⁹

Merkezi Kayıt Kuruluşu ise işlem ve araçların daha hızlı, güvenli ve etkin bir şekilde, izlenmesine fayda sağlamaktadır. SPK'nın kaydileştirdiği pay senetleri gibi araçların elektronik bir ortamda saklanmasıyla sorumlu olan yapıdır. Paya dayalı kitlesel fonlamanın MKK nezdinde gerçekleşmesi için KFS (Kitlesel Fonlama Sistemi) kurulmuştur. Böylelikle bu yapı; maddi tasarruf sağlamanın yanında senetlerin dolandırıcılık ve çalınmasının önüne geçmek gibi avantajları da bünyesinde barındırmaktadır.¹¹⁰

¹⁰⁷ Çıtak, Muhammed, *Fikhî Açından Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 39.

¹⁰⁸ MKK, “*Kitle Fonlaması Sistemi İş ve İşlem Kuralları Yönergesi*”, 2020.

¹⁰⁹ Çıtak, Muhammed, *Fikhî Açından Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 37.

¹¹⁰ MKK, “*Kitle Fonlaması Sistemi İş ve İşlem Kuralları Yönergesi*”, 2020.

c. Platforma İlişkin Esaslar

-Dünya genelindeki kitlesel fonlama platformları çoğunlukla iki yöntemi de kullansa da Türkiye’de mevzuat gereği “Ya Hep Ya Hiç” modeli kullanılmaktadır.¹¹¹

-Paya dayalı kitlesel fonlamada aktif rol oynamak isteyen bir platformun SPK tarafından belirlenen şartları taşıması ve lisans alması gerekmektedir.¹¹²

-Aynı zamanda platformlar girişimcilere veya girişim şirketlerine danışmanlık hizmeti verebilmektedir.

-Kitlesel fonlama platformları proje ve girişimci hakkındaki bilgileri, ve hedeflenen fon meblağlarını sayfalarında açıklamak mecburiyetindedirler. Ayrıca bu süreç boyunca yapılan fonların anlık bilgilerini yayımlamak mecburiyetindedirler.

-Söz konusu platformlar her alanda (gayr-i menkul gibi) faaliyet gösterememektedirler.

-Kitlesel fonlama platformları üyelik ücreti ve hizmet ücreti olmak üzere iki farklı ücret tarifesi uygulamaktadır.¹¹³

B. FİNANSAL GETİRİSİ OLMAYAN YÖNTEMLER

Finansal yönden getirisi bulunmayan bu yöntemler, menkul kıymet alım ve satımı ihtiva etmeyen, çoğunlukla bağışa dayalı bir program ya da bir proje için toplanan fonun, projeye katılanlara ödül olarak verilmesi üzerine kurulmuş sistemlerdir.¹¹⁴

1. Bağış Temelli Kitle Fonlaması

Kitle fonlamasının ortaya çıkışı, bağış temelli kitlesel fonlama çeşidi ile olmuştur.¹¹⁵ Bağış temelli kitlesel fonlama, katılımcılardan az meblağlarda bağış yapmalarının talep edildiği topluma faydası dokunacak sosyal sorumluluk projelerinde kullanılan bir yöntemdir. Bu amaçla destekçilerden toplanan paralar; deprem, sel, su baskını gibi doğa olaylarından etkilenen afetzedelere yardım ve tıbbî malzeme temin edilmesini konu edinen projelere aktarılmaktadır. 2005’de

¹¹¹ Çıtak, Muhammed, *Fıkhî Açıdan Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 43.

¹¹² MKK, *Kitle Fonlaması Sistemi İş ve İşleyişi Yönergesi*, 2020.

¹¹³ MKK, *Kitle Fonlaması Sistemi İş ve İşleyişi Yönergesi*, 2020.

¹¹⁴ Akbulak, Yavuz, “Kitle Fonlaması”, s. 5193.

¹¹⁵ Agrawal, A. & Catalini, C. & Goldfarb, A., “Some Simple Economics Of Crowdfunding” s. 64.

Katrina Kasırgasında ağır zarar görenlere destek vermek için kurulan “GoFundMe”¹¹⁶ sitesi, bağış temelli kitlesel fonlamanın en başarılı sitelerinden biri sayılmaktadır.¹¹⁷ Ayrıca bağış temelli kitle fonlamasının en ilginç kampanyası, açık çağrıyla 1.6 milyar avro toplamayı hedefleyen, ancak toplamda 2 milyon avro toplayan “Yunanistan’ı Kurtar” kampanyasıdır.¹¹⁸ 2020 Ocak tarihinde Elazığ’da 6,8 şiddetinde meydana gelen deprem sonucunda “#TekYürek” isimli kampanyayla elde edilen fonlar, bağış temelli kitlesel fonlamaya güncel bir örnek teşkil etmektedir.¹¹⁹

Hibe sistemi olarak da isimlendirilen bu yöntemde projeye destek verenler, herhangi bir kazanç ya da ödül beklemeden içsel motivasyonla destek verdikleri için projenin bir parçası olmaktan büyük mutluluk duyarlar. En düşük işlem karmaşıklığına sahip olan bu türde, destekçiler maddi bir kazanç beklemedikleri için risk faktörü de bulunmamaktadır.¹²⁰ Bağış temelli kitlesel fonlamanın geleneksel hayırseverlik icraatlerinden farkı, çok sayıda katılımcıdan küçük meblağlarda fon sağlanmasından ve fiziksel mesafe engelini olmamasından kaynaklanmaktadır.¹²¹

Bağış temelli fonlama kategorisi, finansal bir kazanç vaat etmediğinden diğer finansal getirisi bulunan sistemlere göre oldukça düşük bir fon miktarına sahiptir.¹²² Ayrıca Türkiye’deki yasal engeller sebebiyle de birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Çünkü ilgili mevzuat sadece kamu yararına uygun olan, ihtiyaç sahibi kişilere yardım sağlayan, kamu hizmetlerini gerçekleştirmek ve destek olmak üzere gerçek kişiler, vakıflar, dernekler, kulüpler, gazete-dergilerin yardım toplamasına müsaade etmekte; bunun dışındaki internet platformları ve girişimcilerin bağış veya yardım toplaması yasal düzenleme engeline takılmaktadır.¹²³

¹¹⁶ <https://www.gofundme.com/> (Erişim Tarihi: 03.02.2021)

¹¹⁷ Şahap, Faruk, *Alternatif Bir Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması*, s. 55.

¹¹⁸ Can, Reyhan, Başaran Nizamettin, “Yeni Bir Finansman Modeli: Kitle Fonlaması”, s. 59.

¹¹⁹ Açıkgöz, Betül, Ayanoğlu, Yıldız, Yanık, Serap, “Muhasebe Bakış Açısından Bağış (Yardım) ve Ödüle Dayalı Kitlesel Fonlama”, s. 60.

¹²⁰ Onur, Medihanur, Değirmenci, Öznur, “Crowdfunding – Kitle Fonlaması”, s. 3.

¹²¹ Yakar, Soner, “Türkiye’de Paya Dayalı Kitle Fonlaması İçin Bir Vergi Teşviki Önerisi”, s. 194.

¹²² Kirby, Eleanor, Worner, Shane, “*Crowd-funding: An Infant Industry Growing Fast*”, s. 9.

¹²³ Atsan, Nuray, Erdoğan, Oruç, “Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Kitlese Fonlama”, s 302.

2. Ödül Temelli Kitle Fonlaması

Kitle fonlaması sistemleri arasında en yaygın kullanılan ve proje sayısı itibariyle büyük bir pazar payına sahip olan ödül temelli kitlesel fonlamada projeye destek sağlayanlar, hisse ya da faiz gibi herhangi bir kazanç amacı taşımazlar.¹²⁴ Ancak fon sağlayanlara yaptıkları destek için proje üzerinde adının geçmesi, kendisine “Teşekkür” mesajının iletilmesi ya da sembolik değeri haiz küçük hediyeler verilmesi gibi şahıslarını mutlu edecek imkanlar sunulur.¹²⁵ Yatırımcılar projeye yaptıkları katkı oranında girişimciler tarafından ödüllendirilmektedir.

Bu modelde, yatırımcı ve proje sahibi arasında iki yönlü bir ilişkinin mevcudiyetinden söz edilebilir. Girişimciler, yatırımcıları heveslendirmek ve motive etmek için hedeflenen fonun üzerinde bir miktar toplanması halinde ürüne yeni özellikler ekleneceğine dair vaatler verebilir. Yatırımcılar ise geliştirme aşamasında olan ürünün bireysel tercihleri yansıtacak şekilde geliştirilmesine fayda sunabilir. Böylelikle yatırımcı da projenin üretim sürecine katılarak ürünün nihai halini almasına katkı sağlamaktadır.¹²⁶

Ödül temelli kitlesel fonlama modelinde yatırımcılara erken müşteri gibi davranılmaktadır. Böylelikle projeye elde edilecek ürünlerin erişimine, proje hayata geçmeden önce erken bir zamanda bazı özel faydalarla elde etmesine imkan tanınmaktadır.¹²⁷ Ödül temelli kitlesel fonlamada alternatif olarak; fonlamaya destek veren katılımcılara, girişimcinin elde ettiği ürünü ücretsiz ya da daha ucuz fiyata alma imkânı sağlayan “*ön alım/ön satış*” yöntemi de bulunmaktadır. Bu yöntemde destek veren kişi projenin vaat ettiği hizmet/ürünü daha proje başlamadan ucuza satın almakta ve satış bedelini girişimciye peşin olarak ödemektedir. Girişimci bu parayı sermaye olarak kullanıp projeyi tamamladıktan sonra ürettiği hizmet/ürünü destek verenlere göndermektedir.¹²⁸

¹²⁴ İşler, Serhat Tahsin, “Modern Finansmanda Yeni Bir Dönem: Kitlese Fonlama-Crowdfunding”, s. 56.

¹²⁵ Belleflamme, P. Omrani, N. Peitz, M. “The Economics of Crowdfunding Platforms”, s. 7; Vural, Aslı, *Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli "Kitle Fonlaması-Crowdfunding"*, s. 62.

¹²⁶ Onur, Medihanur, Değirmenci, Öznur, “Crowdfunding – Kitle Fonlaması”, s. 4.

¹²⁷ Mollick, Ethan, “*The Dynamics of Crowdfunding: An Exploratory Study*”, s. 3; Özer, Aslı, *Kitle Fonlaması*, s. 36.

¹²⁸ Karaarslan, Mustafa Halid, Altuntaş, Başar, “Sosyal Pazarlamanın Yeni Aracı: Kitle Fonlaması”, s. 491.

Ayrıca ödül temelli kitlesel fonlama; girişimciye, üretmeyi hedeflediği ürünü ya da vermeyi amaçladığı hizmeti üretme kararına geçmeden önce piyasadaki talebe göre test edebilme imkanı vererek, ürüne olan ilgi ve tepkiyi ölçmesine katkı sağlamaktadır.¹²⁹

Ödül temelli kitlesel fonlama platformları çoğunlukla “*all-or-nothing/ ya hep ya hiç*” sistemiyle çalışır. Hedeflenen fon ilgili süre içinde toplanamazsa, toplanan fon/para destek verenlere iade edilir.¹³⁰

---

¹²⁹ Özer, Aslı, *Kitle Fonlaması*, s. 37.

¹³⁰ Baytemür, Deniz, “Kitle Fonlaması Kavramı Hukukî Altyapısı”, s. 601.

IV. KİTLESEL FONLAMANIN AVANTAJ/DEZAVANTAJLARI

Geleneksel finansman modellerinde, girişimci ve yatırımcı arasında fiziki bağlantı bulunmaktadır. Yatırımcılar genellikle finans ve işletme konularında deneyim sahibidirler ve yatırımların birçoğu yüksek meblağlarda fon sağlayabilecek az kişi/kuruluşlardan oluşmaktadır. Ancak alternatif bir finansman yöntemi olarak kitlesel fonlamanın girişimciler ve fon sağlayanlar açısından birtakım avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır.¹³¹ Arzulanan hedefe ulaşılabilmesi için kitlesel fonlamanın her adımının planlanması ve muhtemel olumsuzluklardan geri durulması çok önemlidir.¹³²

A. AVANTAJLAR

Kitlesel fonlama sistemleri, iş dünyasınca öneminin geç farkına varıldığı ve erken aşama girişim sermayelerine yeni kaynak sağladığı bir yöntemdir. Ayrıca toplumun gücünden yararlanarak işletmelerin sermayeye ulaşımını genişletmektedir. Kitlesel fonlama; potansiyel yatırımcıların teknolojiye erişimini, fona erişimin artmasını, yeni girişim faaliyetlerinin oluşması için elverişli sistem mekanizması oluşmasını, yeni istihdam imkanları ve dolayısıyla ekonomik gelişmeyi ve büyümeyi sağlamaktadır. Dolayısıyla kitlesel fonlamanın pek çok faydası bulunmaktadır.¹³³

1. Maliyet Açısından Tasarruf Sağlaması

Kitlesel fonlama internet vasıtasıyla kalabalıklarla etkileşimi artırarak bilgiye ulaşmayı kolaylaştırdığı için maliyeti düşürmektedir.¹³⁴ Girişimciler bu yöntemle coğrafi sınırlara bağlı kalmadan dünyanın her yerinden fon imkânı sağladıkları için sermaye maliyetleri düşmektedir.¹³⁵ Yöntemin doğasının bir gereği olarak geleneksel aracılık/komisyon giderlerinin olmaması sermaye maliyetinin düşmesini sağlayan bir diğer etken olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³⁶ Ayrıca hangi

¹³¹ Akbaş, Yüksel, *Girişimciler ve Yatırımcıları Buluşturan Alternatif Finans Yöntemi: Kitlesel Fonlama*, s. 86.

¹³² Vural, Aslı, *Girişimciler İçin Yeni Bir Finansman Modeli "Kitle Fonlaması-Crowdfunding"*, s.69.

¹³³ Sakarya, Şakir, Bezirgan, Elif, *Kitlesel Fonlama Platformları*, s. 23.

¹³⁴ Agrawal, A, Catalini, C, Goldfarb, A, "Some Simple Economics Of Crowdfunding", s. 11.

¹³⁵ Atsan, Nuray, Erdoğan, Oruç, "Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Kitlesel Fonlama", s 309.

¹³⁶ Özdemir, Ceyda, *Yeni Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması*, s. 57.

çeşit kitlesel fonlama platformu olursa olsun geleneksel finansörler gibi fiziki bir mevcudiyet ve insan kaynağı içermediği için işletme maliyetleri de düşmektedir.¹³⁷

2. Fon Sağlama Kolaylığı

Kitlesel fonlama ile geleneksel sermaye alanların dışına çıkılarak daha kalabalık bir yatırımcı yelpazesine ulaşılp hedeflenen fon daha kolay elde edilebilmektedir.¹³⁸ Ayrıca kitlesel fonlama, fon arayan kişilere; fon toplama hedeflerini merkezileştirme, düzene koyma ve kolayca yönetebilme fırsatı da vermektedir.¹³⁹

3. Zaman Tasarrufu

Bu modellerde fonlamanın hızlı ve esnek şekilde yapılması, sorumlulukların küçüklüğü sayesinde girişimciler ihtiyaçları olan fona kolayca ve hızlı bir şekilde ulaşarak zamandan büyük bir tasarruf sağlamaktadırlar.¹⁴⁰ Kitlesel fonlama ile girişimciler, projeleri için fon sağlayacak kişiler bulmak, projelerini tanıtmak ve fon sağlayanları ikna etmek gibi zaman gerektiren süreçleri hızla geçebilmektedirler.¹⁴¹

4. Tecrübe ve İlişki Desteği

Kitlesel fonlamada hisse sahibi yatırımcılar, projelerini gerçekleştirmek amacıyla girişimcileri; tecrübe, sosyal ilişki ve sahip oldukları kontaklar ile devamlı destekleyecekler ve ortağı oldukları şirketin yanında olacaklardır.¹⁴²

5. Ürün Tanıtımı Kolaylığı ve Pazarlama Aracı Olması

Girişimciler, markalarının itibarını artırmak suretiyle güvenilir sinyaller edinmekte, bu da ise pazarlama ve ürün tanıtımında başat rol oynamaktadır. Ayrıca ürünlerini test etmekte, tanıtmakta, pazarlamakta, tüketicilerin zevkleriyle ilgili tercih ve beklentilerine uygun daha detaylı bilgi edinmekte ve yeni ürünler oluşturmaktadırlar.¹⁴³ Kampanya nihayetlenince yeni hizmet ya da ürünün ilgi

¹³⁷ Kirby, Eleanor, Worner, Shane, “*Crowd-funding: An Infant Industry Growing Fast*”, s. 22.

¹³⁸ Ergen, Mustafa vd., “Dağıtık Girişimci Sermayesi: Kitle-Fonlaması”, s. 5.

¹³⁹ Anbar, Adem, “Girişimcinin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesel Fonlama”, s. 247.

¹⁴⁰ Vural, Aslı, *Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli "Kitle Fonlaması-Crowdfunding"*, s.76.

¹⁴¹ Fettahoğlu, Sibel, Khusayan, Saulye, “Yeni Finansman Olanakları: Kitle Fonlama”, s. 503.

¹⁴² Vural, Aslı, *Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli "Kitle Fonlaması-Crowdfunding"*, s.71; Ünsal, Savaş, *Kitlesel Fonlama*, s. 23.

¹⁴³ Sakızlı, Emre, *Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Kitlesel Fonlama*, s. 13; Anbar, Adem, “Girişimcinin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesel Fonlama”, s. 247.

çekip talep görmesi gibi olumlu geri dönüşler alması durumunda girişimciler faaliyetlerine daya bilinçli bir şekilde devam edebilmektedirler.¹⁴⁴

6. Geri Bildirim Olanağı

Kitle fonlamasının girişimciler açısından bir avantajı da geliştirilen ürünün piyasada test edilme imkanı sunmasıdır. Bazı kitlesel fonlama örneklerinde ürün piyasadan önce fon desteği veren yatırımcılara gönderilir. Böylelikle yatırımcıların ürünü test edip girişimciye yaptıkları geri bildirim ile ürün geliştirilme imkanına sahip olur. Ayrıca ürününü kitlesel fonlama platformuna sunan girişimci aradığı fonu bulursa bu, pazarın talep kısmında bir karşılık bulduğunu ifade etmektedir.¹⁴⁵

7. Sadık Müşteriler Oluşturma

Kitlesel fonlamayla girişimciye fon sağlanmasının yanında, fon sağlayanlar girişimcilerin sadık müşterisi olmaktadır. Böylece kendilerini bu projenin bir parçası olarak gördükleri için herhangi bir başarısızlık durumunda bile bir futbol taraftarı gibi kolay kolay vazgeçmemektedirler.¹⁴⁶

8. Kararlarını Kendileri Verebilmesi

Kitlesel fonlamada fon ihtiyacı olan girişimciler kendi projeleri için fon sağlayanlar veya diğer kişi/kurum ya da finansal aracılardan fikrini almadan kendi başlarına karar alma hakkına sahiptirler.¹⁴⁷

9. Reel Ekonomiye Katkıları

Ülkelerin büyümesinde yüksek katkıya sahip KOBİ'lerin finansmana ucuz ve kolay yoldan ulaşması kalkınma hızını ve istihdamı olumlu yönde etkilemektedir.¹⁴⁸ Kitlesel fonlama; fon sağlamayan bankaların oluşturduğu finans açığını kapatarak, girişimciler için düşük maliyet, yatırımcılar için ise yüksek getiri imkanı ile KOBİ'lere daha fazla fon akışının sağlanmasıyla ülkenin kalkınmasını desteklemektedirler.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Özdemir, Ceyda, *Yeni Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması*, s. 58.

¹⁴⁵ Agrawal, A. & Catalini, C. & Goldfarb, A., "Some Simple Economics Of Crowdfunding", s. 12; Baytemür, Deniz, "Kitle Fonlaması Kavramı Hukukî Altyapısı", s. 609.

¹⁴⁶ Ünsal, Savaş, *Kitlesel Fonlama*, s. 25.

¹⁴⁷ Vural, Aslı, *Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli "Kitle Fonlaması-Crowdfunding*, s.72.

¹⁴⁸ Kirby, Eleanor, Worner, Shane, "Crowd-funding: An Infant Industry Growing Fast", s. 21.

¹⁴⁹ Özdemir, Ceyda, *Yeni Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması*, s. 59.

10. Yatırım Yapma Fırsatı

Kitle fonlaması sistemi ile yüksek meblağlarda birikime sahip olmayan küçük yatırımcılar için yatırım yapma imkânı bulunmaktadır. Yatırımcılar gelir elde etme imkânına kavuşurken, piyasadaki âtıl fonların yatırıma kazandırılmasıyla, finansman açısından büyük bir sorun teşkil eden iç tasarrufların yetersizliği probleminin çözümüne de katkıda bulunulmuş olacaktır.¹⁵⁰

11. Coğrafi Konumdan Bağımsızlık

Geleneksel yöntemde girişimciler Silikon Vadisi örneğinde olduğu gibi sabit bir coğrafi konumdan fon elde etmeye çalışırlar. Ancak daha geniş bir coğrafi bölge demek, daha fazla fon kaynağı demektir. Bu yüzden kitle fonlaması, girişimci ve yatırımcı arasındaki coğrafi zorunluluğu yıkmış ve mesafe sorunu olmaksızın herkese yayılmıştır.¹⁵¹

12. Yeni Ürünlere Erken Sahip Olma İmkânı

Kitlesele fonlama; fon arayan girişimcilerin henüz yeni projelerine, herkesten önce elde etme ve ucuza satın alma imkanı vermektedir.¹⁵²

B. DEZAVANTAJLARI

İnternet tabanlı bir fon toplama etkinliği olarak kitlesele fonlama, suiistimale açık bir konudur. Sunduğu avantajlar yanında kontrol edilmesi gereken riskleri de bulunmaktadır. Bu kapsamda yatırımcıların korunmasına ilişkin usul ve esasların oluşturulması büyük önem arz etmektedir. En önemli dezavantajlardan birkaç tanesi girişimcilerden tecrübesizliğinden kaynaklanan ve yatırımcıların gerçek dışı beklentilerinden kaynaklanan risklerdir.¹⁵³ Bazen de kitlesele fonlama platformuna dair riskler söz konusudur. Mesela platforma başvuru sayısının artması, kampanyalardaki kalitenin düşmesine sebep olabilmektedir. Ayrıca farklı ülkelerden başvuru yapılması durumunda mevzuat farklılıklarına bağlı sorunlar ortaya çıkabilmesi buna örnek teşkil etmektedir.¹⁵⁴ Kitlesele fonlamaya dair diğer risklerden kısaca bahsetmemiz uygun olacaktır.

¹⁵⁰ Zengin, Sinemis vd., “Kitle Fonlaması Sistemi’nin Türkiye’ye Faydaları”, s. 30.

¹⁵¹ Agrawal, A. & Catalini, C. & Goldfarb, A., “Friends, Family and the Flat World: The Geography Of Crowdfunding”, s. 3; Akbulak, Yavuz, “Kitle Fonlaması”, s. 5198.

¹⁵² Vural, Aslı, *Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli Kitle Fonlaması Crowdfunding*, s.72.

¹⁵³ Özdemir, Ceyda, *Yeni Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması*, s. 66.

¹⁵⁴ İşler, Serhat Tahsin, “Modern Finansmanda Yeni Bir Dönem: Kitlesele Fonlama”, s. 63.

1. Belirsizlikler

Ödül temelli kitlesel fonlamada ödül, yatırımcıya verilmediğinde ve projenin izah edildiği şekilde işlememesi durumunda kimin/kimlerin sorumlu olacağını belirlenmemiş olması buna verilebilecek örneklerdendir.¹⁵⁵ Ayrıca kitlesel fonlamanın internet platformlarıyla çalışıyor olması güven ve itibar oluşturmak açısından çoğu zaman zorluk içermektedir. Bununla birlikte fon sağlayanlar platforma ödedikleri tutarın nasıl koruma altına alındığını veya girişimciye ödenip ödenmediği ile ilgili şüpheler gibi bazı belirsizlikler bulunmaktadır.¹⁵⁶

2. Dolandırıcılık

Kitlesel fonlama internet tabanlı bir kurguya dayandığı için çeşitli dolandırıcılık riskleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle hisse temelli ve borçlanma temelli kitlesel fonlama yöntemlerinde yatırımcıların karşılaşabileceği, vaat edilen getirinin sağlanmaması, kimlik bilgilerinin sızdırılması, terörizm finansmanı ve kara para aklama gibi ilave riskler de söz konusudur.¹⁵⁷ En sık rastlanılan dolandırıcılık çeşidi, sahte/olmayan firmalara fon toplanması ya da aracılık yapan platformun sahte çıkmasıdır. Hükümetler; zorunlu raporlama ve açıklamalar istemek, fon talep edenlerin geçmişteki faaliyetlerini incelemek ve yatırımcıları eğiterek farkındalık oluşturmak gibi yöntemlerle dolandırıcılık riskini en aza indirebilirler.¹⁵⁸

3. Projenin İfşası Zorunluluğu

Kitlesel fonlamada girişimci, projesine ait bilgileri yatırımcılarla (yani halkla) paylaşmak yükümlülüğünü taşır.¹⁵⁹ Henüz başlangıç/gelişim aşamasındaki projeler için birtakım bilgilerin paylaşılması risk teşkil etmektedir. Çünkü sınai mülkiyet hakkının ihlali¹⁶⁰ ve ilgili proje fikrinin şirketleşme aşamasına gelerek ürün ortaya koyana kadar söz konusu fikrin çalınması gibi durumlar söz konusu olabilir.¹⁶¹

¹⁵⁵ Özer, Aslı, *Kitle Fonlaması*, s. 37.

¹⁵⁶ Vural, Aslı, *Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli Kitle Fonlaması Crowdfunding*, s.73.

¹⁵⁷ Özdemir, Ceyda, *Yeni Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması*, s. 63.

¹⁵⁸ Kirby, Eleanor, Worner, Shane, “*Crowd-funding: An Infant Industry Growing Fast*”, s. 5; Onur, Medihanur, Değirmenci, Öznur, “*Crowdfunding – Kitle Fonlaması*”, s. 11.

¹⁵⁹ Assenova, Valentina vd. “*The Present and Future of Crowdfunding*”, s. 13.

¹⁶⁰ Röthler, David, Wenzlaff, Karsten, “*Crowdfunding Schemes in Europe*”, s. 24.

¹⁶¹ Agrawal, A. & Catalini, C. & Goldfarb, A., “*Some Simple Economics Of Crowdfunding*”, s. 19; Baytemür, Deniz, “*Kitle Fonlaması Kavramı Hukukî Altyapısı*”, s. 609.

4. Planların Değiştirilememesi

Kitlesel fonlama modelinde projelerin bütçesi, fon arayanlar tarafından platforma başvururken belirlenmektedir. Ancak değişen şartlara göre planların değişmesi gerekirse de başta belirlenen kısıt nedeniyle değiştirilme yapılamamaktadır.¹⁶²

5. Başarısızlık Riski

Özellikle girişimci/yeni kurulmuş şirketler ve küçük işletmeler, genellikle sermaye arayışında yüksek oranda başarısızlıkla karşı karşıya kalırlar.¹⁶³ Başarısızlık hemen her girişimde/projede karşılaşılabilecek bir risk olup fon sağlayanlar açısından öngörülebilir bir özellik taşımaktadır.¹⁶⁴ Kitlesel fonlamada başarısızlık projenin platform tarafından kabul edilmemesi ya da kabul edilse bile hedeflenen süre içinde belirlenen fon miktarına ulaşamamasıdır.¹⁶⁵

6. Ülke Mevzuatları Riski

Kitlesel fonlama modelinde ülkelerin farklı yasal mevzuatların varlığı ve bu yasal mevzuatlarda yer alan yaptırımlar girişimcilere ve fon desteğinde bulunanlara karşı bazı riskler oluşturulabilmektedir.¹⁶⁶

7. Kara Para Aklama Riski

Bütün platformlarda olduğu gibi kitlesel fonlama platformları da kara parayı aklama riski taşımaktadır. Bu riskin ortadan kalkması için ilgili ülkelerin yasalarını etkin bir biçimde uygulaması gerekmektedir.¹⁶⁷

8. Siber Saldırı Riski

Kitlesel fonlama, mahiyeti gereği internet temelli platformlar vasıtasıyla işlev yürüttüğü için internette siber saldırı riskleriyle karşılaşma ihtimali yüksektir. Platformların siber saldırılara karşı koyacak yeterli düzeyde savunma ve teknik deneyimli elemanı hazırda bulundurması gerekmektedir.¹⁶⁸

¹⁶²Vural, Aslı, *Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli Kitle Fonlaması Crowdfunding*, s.73.

¹⁶³ Onur, Mehmet, Kalkan, Onur, "Kitle Fonlaması", s. 723.

¹⁶⁴ Zengin, Sinemis vd., "Kitle Fonlaması Sistemi'nin Türkiye'ye Faydaları", s. 29.

¹⁶⁵ Anbar, Adem, "Girişimcinin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesel Fonlama", s. 248.

¹⁶⁶Vural, Aslı, *Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli Kitle Fonlaması Crowdfunding*, s.74.

¹⁶⁷ Akbaş, Yüksel, *Girişimciler ve Yatırımcıları Buluşturan Alternatif Finans Yöntemi: Kitlesel Fonlama*, s. 87.

¹⁶⁸Jenik, Ivo, Lyman, Timothy, Nava, Alessandro, "Crowdfunding and Financial Inclusion", s. 15;

Kirby, Eleanor, Worner, Shane, "Crowd-funding: An Infant Industry Growing Fast", s. 28.

İKİNCİ BÖLÜM

KİTLE FONLAMASININ İSLAMİ FİNANS İÇİNDEKİ YERİ VE FİKHÎ AÇIDAN ANALİZİ

“Faizin bulunmadığı finans sistemi” veya “İslam hukukuna göre işleyen sistem” olarak da tanımlanan İslami finans, genel anlamda ekonomi ve parayla ilgili olarak yaşamın her yönüne etki eden, iktisadi hayatın şer’i kaideler doğrultusunda hayat bulduğu alan diye tanımlanmaktadır. Böylelikle İslami finansın meşruiyet zeminini, İslam borçlar hukukunun genel kaideleri ve İslam sözleşmeler hukuku oluşturmaktadır.¹⁶⁹ Dolayısıyla bir finansal işlem/sözleşmenin faiz, ğarar, belirsizlik, hakkında akit yapılması şer’an uygunsuz/haram bir konu olması, hile ve aldatma gibi gayrimeşru unsurları ihtiva etmemesi gerekmektedir. Ancak İslami finans, her ne kadar İslam borçlar hukukundaki kurallara bağlı kalmak zorunda olsa da muamelat alanında genellikle “*akit serbestisi*” ilkesini benimsemektedir.¹⁷⁰ Bazen diğer iktisadi yaklaşımların ürettiği modern akitlerin, İslami finans sistemi içerisinde kullanılması mümkün ve gerekli olmaktadır. Çünkü yeni gelişmeler finansman yöneliminde de değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Nitekim günümüz şartlarında gerçekleştirilen bir akit/sözleşme artık sadece iki taraf arasında ve belli bir mekanda değil birden fazla tarafın mevcut olduğu ve coğrafi sınırdan bağımsız bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu noktada da en büyük rolü teknoloji ve dijitalleşme oynamaktadır.

Finansal hizmetler sunulması amacıyla teknolojinin finans alanına dahil edilmesine “Finansal Teknoloji (FinTek)” denilmektedir. FinTeklere İslami açıdan bakmamız gerekirse dinimiz teknolojinin şer’i kurallara ters düşmediği durumlarda kullanılmasına karşı çıkmamaktadır. Etimolojik açıdan İslami FinTek, finansal teknolojilerin İslami kurallara ve prensiplere adapte edilerek kullanılması şeklindedir. İslami FinTek ekosistemleri; mobil ödeme sistemleri, sınır ötesi para transferleri, robo-danışmanlar, tekâful teknolojileri, dijital bankalar, melek yatırımcılar, data ve analitik, kripto para, blokzincir ve kitlesel fonlama gibi alt başlıklara ayrılmaktadır.¹⁷¹ Tezimizde -çalışmanın konusu ve kapsamı gereği- diğer başlıklara değinmeden sadece kitlesel fonlamadan bahsedilecektir.

¹⁶⁹ Turay, Fatih, *Finansal Açıda İslam Borçlar Hukuku*, s. 215.

¹⁷⁰ Bağış, Bilal, Yılmaz, Mehmet, “Türkiye’de İslami Finansın Gelişimi ve Hukuki Yapısı”, s.3162.

¹⁷¹ Demirdöğen, Yavuz, “İslamî Fintek Ekosistemi Üzerine Bir Değerlendirme”, s. 84.

İslamî finansın geliştiği en önemli FinTek organizasyonlarından biri kitlesel fonlama girişimleridir.¹⁷² Çünkü kitlesel fonlamanın başka FinTeklere nazaran toplumsal ve sosyal bir yönü bulunmaktadır. Dolayısıyla yardımlaşma ve dayanışmayı ön plana çıkaran FinTek girişimleri İslami finansı büyütme konusunda daha avantajlı görünmektedir. Nitekim İslamî finans sistemlerinin temel amacı ve yaklaşımı sadece maddi menfaat elde etmek değil; toplumsal, dini ve ahlaki menfaatleri düşünen bir sistem olmasıdır.¹⁷³ Dinin prensiplerine ve maksatlarına dayalı bir sistem olan İslamî finans sistemi, toplumsal hedefleri besleyen sosyal yardımlaşmayı teşvik ederek insani yaklaşımı benimseyen bir endüstri içermektedir.¹⁷⁴ Bu yaklaşımın temelinde naslarda sıklıkla vurgulanan dinin temel öğretileri olan îsâr/diğerkâmlık, komşuluk, birlik-beraberlik gibi özellikler ticarî anlayışta da ortaya çıkmaktadır.¹⁷⁵

Ayrıca “Birlikten Kuvvet Doğar”, “Yalnız Taş Duvar Olmaz”, “Nerede Birlik Orada Dirlik.” gibi atasözlerini kendisine mihenk taşı kabul eden kültürümüzde “imece” olarak yapılagelen yardımlaşma yönteminin, teknolojik imkânlarla birleştirilerek yirmi birinci yüzyıla uyarlanmış hali olan kitlesel fonlamanın¹⁷⁶ İslami finans yöntemleriyle benzerlikleri de bulunmaktadır. Mesela fıkıhtaki vakıf, hibe, karz, sadaka vb. uygulamalar, bağış temelli kitlesel fonlamayla birebir örtüşmektedir. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında kitlesel fonlamanın İslami finanstaki yöntemlerle benzerliği/farklılığı daha ayrıntılı biçimde işlenecektir.

¹⁷² Canbaz, Muhammed Fatih, Conkar, Mehmet Kemalettin, “Girişimcilere Faizsiz Borçlanmaya Alternatif İslami Bir Yöntem: Kitle Fonlaması”, s. 40.

¹⁷³ Karaca, Ahmet, *İslami Finans Araçlarının ve Bunların Muhasebeleştirilmesi*, s. 8.

¹⁷⁴ Cevherli, Feyza, “Şeriatın Maksatları ve İslami Finans Ürünleri”, s.2.

¹⁷⁵ Demirdöğen, Yavuz, “İslamî Fintek Ekosistemi Üzerine Bir Değerlendirme”, s. 88.

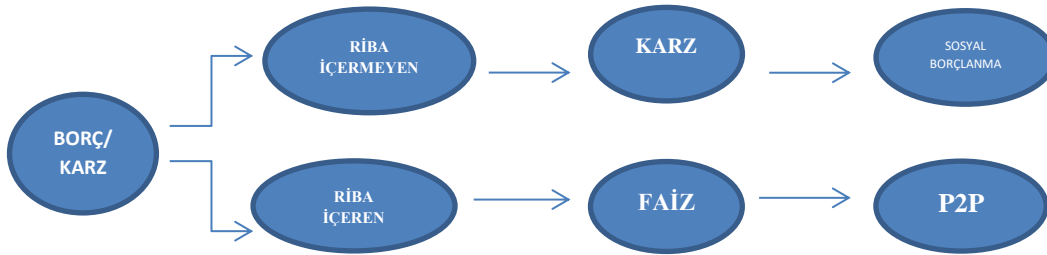
¹⁷⁶ Ünsal, Savaş, *Kitlesel Fonlama*, s. 15.

I. KİTLESEL FONLAMA YÖNTEMLERİNİN FIKHÎ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Fıkıh, dinin pratik yönünü ele alan; ibadet, sosyal, siyasi ve iktisadi yönü başta olmak üzere insanın bütün hayatını kuşatan şemsiye bir ilimdir. Dolayısıyla tarih boyunca Müslümanlar, karşılaştıkları olayların dini-hukuki boyutunu fıkıh ilminde aramışlar ve bu konuda fakihler söz konusu problemlere cevap bulmuştur. Geçmişte finansal mevzulara dair problemlerin giderilmesinde fikhın yerine getirdiği görevin, günümüzde de devam etmesi beklenmektedir. Bu sebeple modern kapitalist sistemin hâkim olduğu iktisadi alanda da finansal sistemlerin meşruiyeti fıkıh ilmi açısından değerlendirilmektedir. Bu bağlamda günümüz İslam hukukçularına; İslam borçlar hukukunun normatif temellerini aktarmak, günümüz hâkim iktisâdî düzene karşı alternatifler sunmak ve hangi sözleşmelerin finansman ve yatırım modeli olma kapasitesi bakımından caiz ve fonksiyonel olduğunu tespit etmek gibi görevler düşmektedir. Böylelikle çalışmada izah edilen kitlesel fonlama modelleriyle alakalı bilgilerin, fikhî açıdan analizi ve değerlendirmesi bu bölümde zikredilecektir.

A. BORÇ TEMELLİ KİTLESEL FONLAMA

Çalışmanın birinci bölümünde borç temelli kitlesel fonlama ayrıntılı şekilde ele alınmış olup iki farklı uygulaması bulunduğu bahsedilmiştir. Her iki uygulama da aslında karz akdidir, ribâ içerip içermemesine göre hüküm değişir.

Bir fıkıh terimi olarak karz; nakit veya tüketilebilen misli nitelikte bir malın başka bir kişiye daha sonrasında mislen geri ödenmek üzere teberrû amacıyla temlik edilmesi şeklinde gerçekleşen akittir.¹⁷⁷ Buna göre karz, başlangıç itibariyle teberrû, sonuç itibariyle ise muvazaalı bir akit olmaktadır.¹⁷⁸ Karz, verilmiş maksadına göre ikiye ayrılmaktadır. İlki; hastalık, evlenme, eğitim ve yolculuk gayesiyle verilen

¹⁷⁷ Apaydın, H.Yunus, "Karz", *DİA*, 24/520; Turay, Fatih, *Finansal Açısından İslam Borçlar Hukuku*, s. 398.

¹⁷⁸ Turay, Fatih, *Finansal Açısından İslam Borçlar Hukuku*, s. 398.

sosyal amaçlı borç, ikincisi ise üretim faaliyetlerinde işin geliştirilmesi, işletmelerin büyütülmesi amacıyla verilen borçlardır.¹⁷⁹

Pek yaygın olmamakla birlikte borç temelli kitlesel fonlamanın “sosyal borçlanma” olarak nitelendirilen sistemi, karşılığında faiz getirisi sağlamayan sosyal yardım maksatlı yapılan borçlandırma faaliyetidir. Burada hedef, finansal getiri değil toplumsal amaçlara hizmet eden projelerin desteklenmesi ve girişimcinin hayatının devamını sağlayacak bir meslek edinmesine katkıda bulunmaktır. Söz konusu işlem fıkhîta “**karz**” olarak isimlendirilmektedir. Fıkhın borçlanma konusuna yaklaşımı, harcama ve tüketim yaklaşımı ile uyumludur ve orta yolu tutarak “denge” üzerine kurulmuştur. Nitekim “Eli sıkı olma, ölçüsüzce eli açık da olma! Sonra kınanacak ve kendi durumuna hayıflanacak duruma düşersin” ayeti¹⁸⁰ cimriliği ve israftan kaçınmayı emredip, itidal yolu olan cömertliğe vurgu yapmakta, “Kim Allah’a güzel (herhangi bir karşılık beklemeden) bir borç (karz-ı hasen) verirse Allah bunu kat be kat fazlasıyla öder”¹⁸¹ ayetiyle karşılıksız borç verilmesini teşvik etmektedir.¹⁸² Ayrıca karz ile alakalı ayet ve hadisleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

- *Eğer namazı dosdoğru kılar, zekatı verirseniz peygamberlerime iman edip onları destek verirseniz, bir de Allah rızası için borç verirseniz, andolsun ki sizin günahlarınızı örter ve altından ırmaklar akan cennetlere koyarım*¹⁸³
- *Kim Allah’a güzel bir ödünç verecek olursa Allah da onun karşılığını kat kat öder ve onun için değerli bir mükafat vardır.*¹⁸⁴
- *İki defa borç vermek bir defa sadaka vermek gibidir. Sadaka on misli ile, karz on sekiz misli ile mükafatlandırılacaktır.*¹⁸⁵
- *Kim bir Müslümanın dünyevî sıkıntılarında birini giderirse, Allah da onun ahiretteki sıkıntılarında birini giderir.*¹⁸⁶

¹⁷⁹ Karaca, Ahmet, *İslami Finans Araçları ve Bunların Muhasebeleştirilmesi*, s. 52.

¹⁸⁰ İsra Sûresi 19/29.

¹⁸¹ Bakara Suresi 2/245.

¹⁸² Emeç, Ömer, *Değişen Dünya’da Ortaklık Temelli Finansman ve Katılım Bankalarındaki Yeri*, s. 40.

¹⁸³ Mâide Sûresi 5/12.

¹⁸⁴ Hadid Sûresi 57/11.

¹⁸⁵ İbn Mâce, Sadakât, 19.

¹⁸⁶ Buhâri, Mezâlim, 3.

Tarih boyunca borç esaslı finansmana ihtiyaç duyulmuş, yukarıda zikredilen ayet ve hadislerde de görüldüğü üzere dinimiz bunu meşru kılmış ve ihtiyaç sahibi bir kimseye borç vermeyi karz-ı hasen olarak nitelendirerek teşvik etmiştir.¹⁸⁷ İcap-kabul ile kurulan karz akdinde dikkat edilmesi gereken konu; herhangi bir menfaat ve gelir şart koşulmamış olmasıdır.¹⁸⁸ Zira miktarda veya nitelikte fazlalık (daha çok-daha iyi), başka bir malın eklenmesini talep etmek, başka şeylerin kullanım haklarının verilmesini şart koşturmak ve bunların akit esnasında zikredilmesi veya örf haline gelmesi, faiz olarak kabul edileceğinden akdi haram kılmaktadır.¹⁸⁹ Ancak sevap ve dostluk amacıyla, karşılıksız şekilde verilen ve faiz sistemine dayalı olmayan, “sosyal borçlanma” olarak da nitelendirilen borç temelli kitlesel fonlamanın bu çeşidi fikhî açıdan meşrudur ve teşvik edilmiştir.

Denkler arası borç verme (*Peer to Peer-P2P*) şeklinde işleyen faiz veya vade koşulları belirlenerek kitlelerden borç elde etme faaliyetinin fıkhîteki karşılığı ise “*ribâ*”dır. Kur’an-ı Kerim’de “Allah’a ve Rasulüne savaş açmak”¹⁹⁰ olarak nitelendirilen faiz, -az ya da çok olduğuna bakılmaksızın- ayet, hadis ve icmâ ile haram kabul edilmiştir. Efendimiz (sav) Veda Hutbesi’nde “Faizin her çeşidi kaldırılmıştır ve ayağımın altındadır” buyurarak faizi, en net şekilde yasaklamış ve insanı helak eden yedi büyük günah¹⁹¹ arasında saymıştır. Faiz yiyen, yediren, yazan, yazdıran ve şahitlik eden herkesin lanetlendiğini¹⁹² ifade eden dinimiz faiz şüphesini bile faiz gibi nitelendirmiştir.¹⁹³ Riba ile alakalı ayetlerden bir kısmı şu şekildedir.

- *Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır.*¹⁹⁴
- *Faiz yiyen kimseler kabirlerinden şeytan çarpmış kimsenin kalkışı gibi kalkarlar.*¹⁹⁵
- *Ey iman edenler! Kat kat artırmış faizi yemeyin. Allah’tan sakının ki kurtuluşa eresiniz.*¹⁹⁶

¹⁸⁷ Apaydın, H.Yunus, “Karz”, *DİA*, 24/521.

¹⁸⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, 14/35.

¹⁸⁹ AAOIFI, Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumları, 19-5/2.

¹⁹⁰ Bakara 275-279.

¹⁹¹ Buhârî, Buyû: 112.

¹⁹² Tirmizî, Buyû: 2.

¹⁹³ Serahsî, *el-Mebsût*, 12/214; (Ayrıntılı bilgi için bkz: Çeker, Huzeyfe, “Hanefi Fıkıh Kitaplarında Ribâ Şüphesi Kavramının Kullanımı”)

¹⁹⁴ Bakara Suresi 2/275.

¹⁹⁵ Bakara Suresi 2/275.

- *İnsanların mallarında artış olsun diyerek verdiğiniz herhangi bir faiz Allah katında artmaz. Ancak Allah'ın rızasını dileyerek verdiğiniz zekat ise, evet onlar sevaplarını ve mallarını kat kat artıranlardır.*¹⁹⁷
- *Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret hâli müstesnâ olmak üzere mallarınızı, aranızda bâtil yollarla yemeyin.*¹⁹⁸

İnsan tabiatına ve ahlakına aykırılık teşkil eden faiz, cahiliye halkının nazarında, diğer dinlerde ve Babil, Asur, Eski Yunan, Mısır ve Roma gibi toplumlarda da yasaklanan ve devamlı mücadele edilen bir olgu olmuştur.¹⁹⁹ M.Ö 300'lü yıllarda Aristo'nun "Paranın para doğurmayacağı" görüşü, tarih boyunca faize karşı olumsuz bir tavır ortaya koyulduğunu teyit etmektedir.²⁰⁰

Kur'an-ı Kerim'de sözü edilen ribâ indiği dönemde yaygın şekilde kullanılan, altın/gümüşün borç verilip vade dolduğu halde söz konusu borcun ödenmemiş olması bunun sonucunda da borcun artırılarak vadenin uzatılması şeklinde cereyan eden "**Cahiliye Ribâsı**" yöntemidir.²⁰¹ Hadislerle faizin kapsamı genişletilmiş ve uygulama şartları net bir biçimde izah edilmiştir.²⁰² Emval-i Sitte hadisinde²⁰³ de belirtildiği gibi, ribevî malların birbiri ile mübadele edilmesinde bedellerden birinin eşit miktarda yapılmaması, kalite, işçilik vb. farklılıklar nedeniyle ortaya çıkan miktar fazlalığına "**ribe'l-fadl**" (fazlalık faizi) denilmektedir.²⁰⁴

Vade mukabilinde şart koşulan fazlalık olarak nitelendirilen²⁰⁵ "**ribe'n-nesîe**" ise, misli mal veya para gibi birbiriyle mübadele edilmesinde eşit ve peşin olma mecburiyeti bulunan ribevî malların, vadeye dayalı değişimi durumunda vade nedeniyle gerçekleşen faizdir.²⁰⁶ Ribe'n-nesîe hem alışverişte hem de borçlanmada gerçekleşir. Alışverişte bedeli sonra ödenecek olan malda artırma yapmak ya da yapmadan, mübadele edilen ve cinsleri aynı malların birinin ödemesinin

¹⁹⁶ Ali İmran 3/130.

¹⁹⁷ Rum Suresi 30/39.

¹⁹⁸ Nisa Suresi 92/29.

¹⁹⁹ Özsoy, İsmail, "Faiz", *DİA*, 12/1.

²⁰⁰ Küçükcalay, Abdullah Mesud, *İktisadi Düşüncede Faiz Antik Yunan'dan Monetarizme*, s. 20.

²⁰¹ Döndüren, Hamdi "Faiz Yasağı ve Finansman Sağlama Yöntemleri", s. 203.

²⁰² Merğinanî, *el-Hidâye*, 5/197.

²⁰³ Müslim, *Müsâkât*: 81; Buhârî, *Büyü*: 23.

²⁰⁴ Kurtaran, Hamza, *İslami Finansal Araçların Fıkhi Mezheblere Göre Karşılaştırmalı Analizi*, s. 25.

²⁰⁵ İbn Abidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, s. 7/419; Özsoy, İsmail, "Faiz", *DİA*, 12/3.

²⁰⁶ Çeker, Orhan, *Fıkıh Dersleri*, s. 108; Turay, Fatih, *Finansal Açından İslam Borçlar Hukuku*, s. 338.

geciktirilmesidir. Borçlanmada gerçekleşen ribe'n-nesîe ise, yapılan vadeye karşılık şart koşulan fazlalık ile birlikte borcun ifâsının ertelenmesidir.²⁰⁷

Emek, ticaret veya risk paylaşımı içermeyen, insan tabiatına ve şariat ilkelerine ters düşen faizin “haksız kazanç” olduğu, böylelikle de her şart ve koşulda uzak durulması gerektiği izahtan vârestedir. Dolayısıyla vade faizi, tüketim faizi, kredi faizi olarak da nitelenen ribe'n-nesîe'nin, borç temelli kitle fonlamasındaki sistemle birebir aynı özellikleri gösterdiği söylenebilir. “Menfaat sağlayan her borç faizdir” ilkesi gereğince vadeye bağlı şart koşulmuş faiz sistemine dayalı şekilde kitlelerden fon sağlayan borç temelli kitlesel fonlamanın bu çeşidinin fikhî açıdan meşruiyet zemini bulunmamaktadır.

---

²⁰⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, 21/5; Kurtaran, Hamza, *İslami Finansal Araçların Fikhî Mezheblere Göre Karşılaştırmalı Analizi*, s. 25.

B. PAYA DAYALI KİTLESEL FONLAMA

Çalışmanın birinci bölümünde paya dayalı kitlesel fonlamanın işleyişinden detaylı olarak bahsedilmiştir. Paya dayalı kitle fonlaması; yatırımcıların, şirketin hisselerine sahip olmak suretiyle işletmeye ortak oldukları ve önceden belirlenen sözleşme mukabilinde her yıl veya şirketin yaptığı kâra bağlı olarak temettü getirisi sağlayan modeldir. Yüksek fona ulaşabilme imkanı, ödül ve bağış temelli fonlamaya göre fazla olan bu tür, yasal düzenlemeler gerektirdiği için fazla yaygınlaşmamıştır. Ancak SPK'nın 27 Ekim 2021 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 31641 sayılı "Kitle Fonlaması Tebliği" ile paya dayalı kitlesel fonlama resmîyet kazanmış ve önündeki yasal engeller kalkmıştır.²⁰⁸

Paya dayalı kitlesel fonlamada temel gaye; banka gibi geleneksel kurumlardan gerekli fonu sağlayamayan girişimcilerin, kitlelerden ortaklık yöntemiyle fon temin etmesidir. İslam hukukuna göre ortaklık temelli finansmanlarla benzerlik göstermektedir. Fıkıhta ortaklıkların pek çok çeşidi bulunmakla birlikte öncelikle bu tarz akitlerde bulunması gereken şartlardan bahsetmek ve paya dayalı kitle fonlamasının bu bilgiler ışığında değerlendirilmesinin yapılması daha uygun olacaktır.

Ortaklık yöntemiyle kurulan sözleşmelerde icap-kabul, taraflar ve akdin konusu (sermaye) gibi unsurların bulunması akdin rükünlerindedir.²⁰⁹ İcap ve kabul tarafların karşılıklı rızalarını beyan etmeleridir. İslam hukukuna göre akla ilk gelen ve hukuken en sağlam yöntem ise sözlü icap ve kabuldür.²¹⁰ Ancak paya dayalı kitle fonlaması sözlü bir icap-kabulle kurulmamaktadır. Çünkü kitlelerden oluşan yatırımcıların hem sayısı hem de coğrafi farklılıkları sebebiyle her birinden tek tek sözlü bir kabul almak mümkün görünmemektedir.

İslam hukuku kaynaklarında teâti, mektup, işaret ve sukût gibi değişik yöntemlerle de irade beyanı gerçekleştirilmektedir.²¹¹ Âlimlerin çoğunluğuna göre icap ve kabulde sözlü irade dışında tarafların rızaya delalet eden bütün davranışları da kabul edilmektedir.²¹² Bu görüşler incelendiğinde ve günümüz uygulamaları dikkate alındığında paya dayalı kitlesel fonlamada tarafların, kitlesel fonlama platformuna başvurması bir icap ve kabul olarak nitelendirilmektedir. Böylelikle kitlesel

²⁰⁸ Sermaye Piyasası Kurulu, *Kitle Fonlaması Tebliğ Taslağı*, s. 9.

²⁰⁹ Çıtak, Muhammed, *Fıkîhî Açısından Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 65.

²¹⁰ Çeker, Orhan, *İslam Hukukunda Akitler*, s. 40.

²¹¹ İbn Abidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 4/8.

²¹² Serahsî, *el-Mebsût*, 12/109.

fonlamada ortaklık sözleşmesi için gerekli olan sahih bir icap-kabul unsurunun varlığından söz edilmesi mümkündür.

Girişimci ve yatırımcılar ise, “taraf” rüknünü sağlamaktadır. İslam akit nazariyesinde ortaklıklar en az iki kişi ile kurulmakta ve üst sınırı konusunda herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.²¹³ Dolayısıyla kitlesel fonlamada yatırımcıların kitle dediğimiz çoğunluk tarafından oluşması ortaklıkların taraf şartı açısından bir sorun teşkil etmemektedir.

Paya dayalı kitle fonlamasında akdin konusu olan “sermaye şartı” ise SPK’nın maddelerinde zikredildiği üzere şirketin A.Ş olması ile karşılanmaktadır. Nitekim anonim şirketlerin en başat özelliği sermaye şirketi olmalarıdır. Tebliğde geçen maddelere göre paya dayalı kitle fonlamasında sermaye nakden ödenmekte ve kitlesel fonlama platformunun emanet yetkilisi bünyesinde muhafaza edilmektedir.²¹⁴ Dolayısıyla fıkıhta zikredilen sermaye şartı paya dayalı kitle fonlamasında mevcuttur.²¹⁵ Nitekim icap-kabul, sermaye ve taraflar paya dayalı kitle fonlamasında bulunduğu için bu yöntem, fıkıhtaki ortaklıklarla uygun düşmekte ve şekil şartları açısından sahih görülmektedir.

Paya dayalı kitle fonlamasında yatırımcılar, projeye farklı meblağlarda destek vermektedirler. Kâr payında, sermayede ve zararda mutlak eşitlik ve denklik şartı aranmadığı için yöntem, fıkıhtaki şirket-i inan ile uyumluluk göstermektedir.²¹⁶ Ayrıca kitle fonlamasında yabancı (gayr-i müslim) yatırımcıların da katkı sağlaması muvâfada tipi ortaklığı kapsam dışı bırakmaktadır. Zira mufâvada tipi ortaklıklarda her alanda mutlak eşitlik şartı aranmaktadır.²¹⁷ Dolayısıyla paya dayalı kitle fonlamasında din birliği ve mutlak eşitlik şartı aranmadığı için taraflarda inan tipi ortaklığın hükümleri uygulanacaktır.²¹⁸

SPK’ya göre paya dayalı kitle fonlamasında hem girişimci hem de girişim şirketi tarafından faaliyet yürütülmektedir. Bir başka deyişle girişimci, sermayesi bulunmadan ve şirket sahibi olmaksızın fon toplayabilirken; girişim şirketi ise

²¹³ Çeker, Orhan, *İslam Hukukunda Akitler*, s. 43.

²¹⁴ Sermaye Piyasası Kurulu, *Kitle Fonlaması Tebliğ Taslağı*, s. 15.

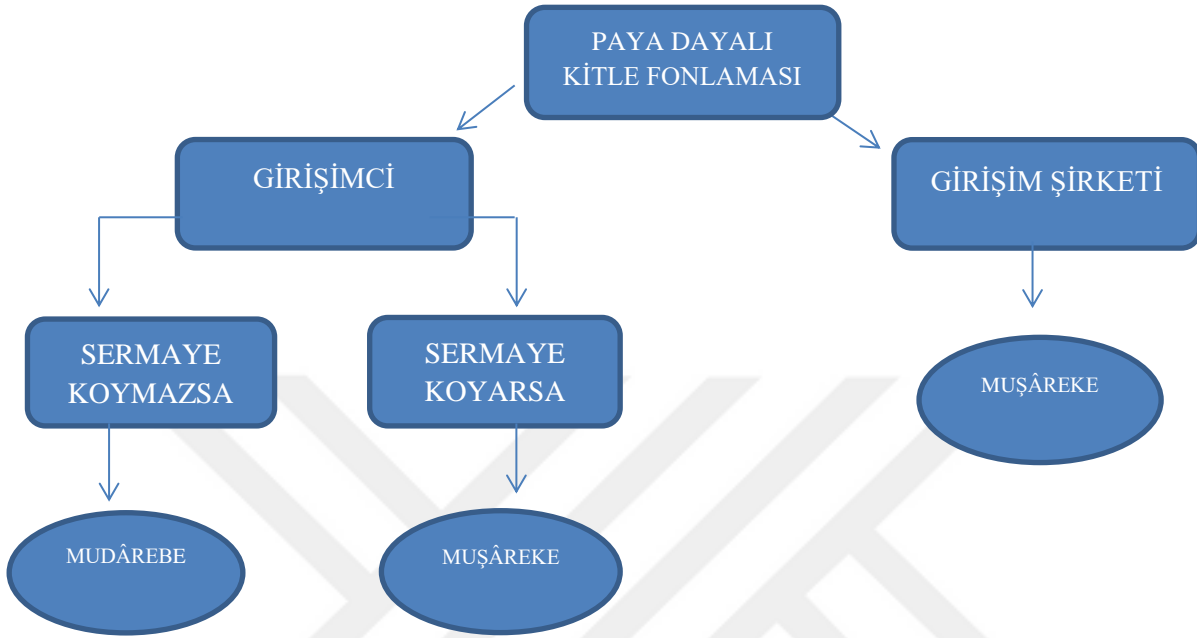
²¹⁵ Çıtak, Muhammed, *Fikhî Açıdan Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 64.

²¹⁶ Gözübenli, Beşir, “İnan”, *DİA*, 22/260.

²¹⁷ Gözübenli, Beşir, “Mufâvada”, *DİA*, 30/369.

²¹⁸ Çıtak, Muhammed, *Fikhî Açıdan Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 66.

sermayesiz hiçbir faaliyet yapamamaktadır. Bu sebeple fıkhîta ağırlıklı kullanılan ve konumuzla irtibatlı olan **mudârebe (emek-sermaye ortaklığı)** ve **muşâreke (sermaye ortaklığı)** sistemleri sırasıyla izah edilerek, paya dayalı kitlesel fonlamayla irtibatı kurulmaya çalışılacaktır.

Paya dayalı kitle fonlaması mevzuatta geçen maddelere göre girişim ve girişim şirketinin kurduğu ortaklıkla oluşmaktadır. Yukarıdaki şemadan da anlaşıldığı üzere girişimcinin veya girişim şirketinin sermaye koyması halinde kurulan ortaklığı muşâreke olarak değerlendirebilmekteyiz. Ancak girişimcinin sermaye koymaması halinde kurulan akdin, emek-sermaye ortaklığı olup olmadığı izaha muhtaçtır. Konuyu açıklamak üzere şemadaki her başlık ve fıkhî izahı sırasıyla ele alınacaktır.

İlk başlığımız olan mudârebe; d-r-b kökünden türeyen ve yol tepmek manasına gelen kelime, terim anlamı olarak; taraflardan birinin sermaye koyması, diğer tarafın ise emeğiyle işletmeyi üstlenmesi (girişimci-mudârib) ile oluşan ve kâr paylaşımı prensibine bağlı olarak kurulan ortaklık türünü ifade eder.²¹⁹ Ancak paya dayalı kitle fonlamasında sermaye koymadan şirket kuran girişimci ile fon desteğinde bulunan yatırımcılar arasındaki ortaklık, mahiyet olarak mudârebe gibi görünse de SPK maddelerine göre analiz edildiğinde mudârebe olarak değerlendirilememektedir. Çünkü paya dayalı kitle fonlaması sadece A.Ş. statüsündeki şirketlerin başvurusuna

²¹⁹ Kallek, Cengiz, “Mudârebe”, *DİA*, 30/359.

açıktır. Anonim şirketler ise sermayesi belirli ve paylara bölünmüş, her bir ortağın payının belli olduğu şirket türü iken mudârebe, girişimcinin emeğinin karşılığı olarak şirketin elde ettiği kâra ortak olduğu ortaklık türüdür.²²⁰ Bu bilgiler doğrultusunda mudârebenin A.Ş vasfını taşımadığı söylenebilir.²²¹

Diğer taraftan mudârebe, rabbü'l-mâl'nin (sermaye sahibi), mudâribi (girişimciyi) azletmesi ile son bulur ve dilediği zaman azledebilir. Bu durumda şirket kâr elde etmemişse sermaye sahibi malın tamamını alır. Kâr elde edilmişse taraflar anlaşmaları kâr oranına göre paylaşım yapar ve kalan sermaye rabbü'l-mâl'e iade edilir.²²² Ancak paya dayalı kitlesel fonlamada yatırımcılar, girişimciyi azledemezler ve muhtemel bir tasfiye durumunda bütün sermaye yatırımcılara verilmez.²²³

Paya dayalı kitlesel fonlamada sermaye şarttır ve insan emeği, sermaye olarak nitelendirilmemektedir. Ayrıca mevzuat gereği sadece A.Ş sıfatına sahip taraflarca fonlama talebi oluşturulabilmektedir. Yukarıda zikredilen bilgiler çerçevesince mudârebe akdi sadece sermaye unsuru ile belirlenmemektedir. Bu yüzden “mudârebe” sözleşmesinin paya dayalı kitlesel fonlama açısından uygulama zemini bulunmamaktadır.

Şemadaki ikinci başlığı oluşturan muşâreke (Şirket-i Emval); ş-r-k kökünden türeyen ve karıştırmak, birlikte olmak gibi anlamlarına gelen kelime, terim anlamı olarak; iki veya daha fazla kişinin bir malda, sermayede ya da kârda kurdukları ortaklık türünü ifade etmektedir.²²⁴ Paya dayalı kitlesel fonlamada girişimcinin projesi başarılı olduğu takdirde şirket kurması mecburidir ve girişimcinin söz konusu şirkete sermaye koyması durumunda muşâreke ortaklığı gündeme gelmektedir.²²⁵ Kitlesel fonlamada girişimci ve yatırımcı arasındaki ilişki analiz edildiğinde muşâreke ortaklığındaki sermayenin maddi sermaye ve manevi sermaye olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmektedir. Bu yöntemde maddi sermaye söz konusu olmadığından manevi sermaye izah edilecektir.

²²⁰ Emeç, Ömer, *Değişen Dünya'da Ortaklık Temelli Finansman ve Katılım Bankalarındaki Yeri*, s. 46.

²²¹ Çıtak, Muhammed, *Fikhî Açıdan Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 69.

²²² Kasânî, *Bedâi'us-Sanâi'*, 6/109.

²²³ Çıtak, Muhammed, *Fikhî Açıdan Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 70.

²²⁴ Kurtaran, Hamza, *İslami Finansal Araçların Fikhî Mezheblere Göre Karşılaştırmalı Analizi*, s. 38.

²²⁵ Sermaye Piyasası Kurulu, *Kitle Fonlaması Tebliğ Taslağı*, s. 18.

SPK'ya göre girişimcinin projesi, faaliyet sahası açısından teknoloji ve üretim alanlarında olmalıdır. Fikrî mülkiyet olarak da isimlendirebildiğimiz bu kavram, İslam hukukunda menfaat olarak değerlendirilmektedir.²²⁶ Menfaatin, fikhen mal olarak kabul edilip edilmediği mezhepler arasında tartışmalıdır. Şafii, Mâliki, Hanbeli cumhuru, bir kısım Hanefiler ve çağdaş İslam hukukçularına göre menfaat, mal olarak kabul edilebilir.²²⁷ Dolayısıyla girişimci, yenilikçi fikir içeren projesini ortaya koyarak manevî sermaye, yatırımcılar da ellerindeki fonları koyarak maddi sermaye ile ortaklık kurmaktadır. İki taraf da mali değerinde bir sermaye koyduğu için paya dayalı kitlesel fonlama yoluyla kurulan bu sermaye ortaklığı, müşâreke olarak kabul edilmektedir.²²⁸

Son başlık girişim şirketinin paya dayalı kitle fonlamasıyla fon temin ettiği ortaklık türünü ele almaktadır. Girişim şirketi, kitlesel fonlama platformuna başvurmadan önce aktif bir şirket statüsündedir ve platforma ödemiş olduğu bir sermayesi mevcuttur.²²⁹ Yatırımcılardan gelen fonlar da şirketin sermayesine eklenmektedir. Dolayısıyla iki taraf da ortaklığa nakdî sermaye koyduğu için girişim şirketiyle yatırımcılar arasında gerçekleşen ortaklık müşâreke olarak değerlendirilmektedir.

Hülasa, dijitalleşen küresel dünyada geleneksel finansman yöntemlerinin yanında coğrafi sınırlara bağlı kalmadan elindeki sermayeyi değerlendirmek isteyen ve dini hassasiyet taşıyan yatırımcıların, girişimcilerin fon taleplerini karşılayarak ortaklık yoluyla temettü elde ettiği paya dayalı kitlesel fonlama yöntemi, müşâreke sistemiyle uyumluluk arz etmekte ve fikhen meşruiyet zemini bulunmaktadır.

Bu yöntemin faaliyet alanının, dinin öngördüğü ilke ve esaslara uygunluk arz etmesi, kişiye çevreye ve topluma zarar vermemesi, söz konusu şirketin aldanma, aldatma ve yanıltma gibi akde olumsuz yansıyan fesat sebeplerinden uzak olması, önündeki yasal engellerin kalkması ve gerek İslam hukuku alanında gerekse modern hukukta yapılan çalışmalarla daha da yaygınlaşacağını ümit ediyoruz.

²²⁶ Çıtak, Muhammed, *Fikhî Açından Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 72.

²²⁷ Muhammed Ebû Zehra, *el-Mülkiyyetü ve'n-Nazariyyetü fi's-Şeriatî'l-İslâmiyyeti*, s. 52; Kasânî, *Bedâi'us-Sanâi'*, 4/179; Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 3/31.

²²⁸ Çıtak, Muhammed, *Fikhî Açından Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 73.

²²⁹ Çıtak, Muhammed, *Fikhî Açından Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 73.

C. BAĞIŞ TEMELLİ KİTLESEL FONLAMA

“Kitlelerden az meblağlarda bağış yapmalarının istenildiği, toplumsal faydası bulunan sosyal sorumluluk projelerinde kullanılan bir yöntem” olarak tanımladığımız bağış temelli kitlesel fonlama, fıkhıdaki “hibe” akdine/sözleşmesine karşılık gelmektedir.

Geçmiş insanlık tarihi kadar eskiye dayanan hibenin bütün toplumlarda farklı şekil ve isimlerde uygulama alanının olduğu görülmektedir. “Karşılıksız vermek” anlamına gelen²³⁰ hibeyi dinimiz teşvik etmiş, yardımlaşmanın karşılığını sadece Allah’tan bekleyerek ibadet kapsamına dahil etmiş hatta nassların desteği ile bazı türlerinin kurumsal bir yapı aldığı bile görülmüştür.²³¹ Kur’an-ı Kerim’de kelime olarak hibe geçmemekle birlikte Allah’ın kullarına lütuf ve ihsanını ifade etmek için değişik fiil kalıpları kullanılmıştır. Hibenin “karşılıksız vermek/bağış” anlamını ihtiva eden pek çok ayet bulunmakla birlikte bazılarını zikretmemiz konumuz açısından yeterli olacaktır.

- *Rabbimiz hidayet verdikten sonra kalplerimizi saptırma! Bize katından rahmet bağışla. Çünkü Sen çok bağışlayıcısın.*²³²
- *...Rabbim! Bana katından iyi bir nesil bağışla. Şüphesiz sen duayı işitensin.*²³³
- *Biz ona İshak ve Yakub’u da armağan ettik...*²³⁴
- *Sizden korktuğum için hızla aranızdan kaçtım. Sonra Rabbim bana hikmet bahşetti...*²³⁵
- *Kim darda kalmış bir borçluya mühlet tanırorsa veya alacağıнын tamamını ya da bir kısmını borçluya bağışlarsa Allah onu hiçbir gölgenin olmadığı kıyamet gününde arşının gölgesinde gölgelendirecektir.*²³⁶

²³⁰ “Hibe”, *Mv.F.*, 42/121.

²³¹ Bardakoğlu, Ali, “Hibe”, *DİA*, 17/421.

²³² Âli İmran Suresi, 3/8.

²³³ Âli İmran Suresi, 3/38.

²³⁴ En’am Suresi 6/84.

²³⁵ Şuarâ Suresi, 26/21.

²³⁶ Tirmizî, Büyü 67; Müslim, Zühd 75.

- *Kim bir kardeşinin ihtiyacını giderirse Allah da onun ihtiyacını giderir.*²³⁷

Yardımsızlık ve cömertlik duygularını özünde taşıyan hibenin terim anlamı; “karşılık şart koşulmadan, bir malın hayatta iken temlik edilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır.²³⁸ Tanımdan hareketle hibenin mahiyetine ilişkin bilgiler edinip, bağış temelli kitlesel fonlama ile özelliklerini analiz etmemiz gerekmektedir.

Tanımda geçen “temlik edilmesi” kaydı, hibeyi âriyetten ayırmak için; “hayatta iken” kelimesi ise vasiyetten farklı kılmak için koyulmuştur.²³⁹ “Karşılıksız olma” şartı da hibeyi satım akdinden ayırmaktadır.²⁴⁰ Nitekim hibe sonuç itibariyle teberrû niteliğinde bir tasarruftur. Hakiki şahıslara yapılabildiği gibi hükmi şahıslarla da yapılmaktadır.²⁴¹ Teberrû akitleri icap ve kabul ile kurulup, kabz ile tamam olur.²⁴² Buradan hareketle bağış temelli kitle fonlaması, fıkhîteki hibe ile genel itibariyle uyumaktadır. Fon talep edenler ile bağışta bulunanlar arasında bir sözleşme ile gerçekleşmekte olan kitlesel fonlamada bağış yapıldığı zaman fon, direkt muhataba değil kitlesel fonlama platformuna geçmektedir. Bu kabz hükümlerine uyup uymadığı zihinlerde soru işareti oluşturuyor gibi görünse de kitlesel fonlama platformunu “yed-i emin” olarak işlem yapmaktadır ve platform sözleşmede belirtilen fonu toplayıp, doğrudan destek talep edene aktarmaktadır. Şartlı teslim kâbıza teslimle aynı hükme tâbi olduğu için²⁴³ böyle bir uygulamada fikhî açıdan bir sorun bulunmamaktadır.

Tarihte ibadethane, hastane, okul, kütüphane gibi kurumların bağışlarla yaptırılan örneklerine sıklıkla rastlanılmaktadır. Osmanlı dönemindeki sadaka taşı uygulaması bile ihtiyaç sahiplerine yardım etme konusunda kitlelerin ne kadar düşünceli ve hassas olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.²⁴⁴ Son dönemdeki SMA hastaları çocukların tedavisi için toplanan meblağlar, yöntem olarak olmasa da yardımlaşma ruhu olarak bağış temelli kitlesel fonlamayla benzerlik göstermektedir. Afrika’da su kuyusu, mültecilere ev yapılması gibi uygulamalar bağışa dayalı kitle fonlamasının örneklerini oluşturmaktadır. Yine salgınla mücadele

²³⁷ Müslim, Birr 58.

²³⁸ İbn Rüşd, *Bidayetü'l-Müctehid*; 4/112; Bardakoğlu, Ali, “Hibe”, *DİA*, 17/421.

²³⁹ Serahsî, *Mebûsât*, 12/75.

²⁴⁰ Bardakoğlu, Ali, “Hibe”, *DİA*, 17/421.

²⁴¹ Şener, Abdülkadir, *İslam Hukukunda Hibe*, s. 96.

²⁴² Mecelle Md. 57; Çeker, Orhan, *Fıkıh Dersleri*, s. 97.

²⁴³ Dırıye, Nur Yusuf, *İslam Borçlar Hukukunda Hibe ve Somali Medeni Hukukuyla Mukayesesi*, s. 43.

²⁴⁴ Bardakoğlu, Ali, “Hibe”, *DİA*, 17/423.

sürecinde 30 Mart 2020 tarihinde oluşturulan “*Biz Bize Yeteriz Türkiye’im*” kampanyası ile kitlelerin oluşturduğu desteğin önemi büyüktür.²⁴⁵ Ancak zikrettiğimiz örnekler gerçek anlamda bağış temelli kitlesel fonlama yöntemiyle birebir uyuşmamaktadır. Çünkü kitlesel fonlamada, KFP’nin mevcudiyeti gereklidir. Platform üzerinden yapılmayan yardım ve bağışların bağış temelli kitle fonlaması olarak değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir.

Ayrıca bu yöntem ülkemizdeki yasal mevzuatlar gereği zor uygulanmaktadır. Zira TTK’nın 552. maddesi gereğince “halka açık çağrı yapılarak para toplama” yetkisi sadece dernek ve vakıflara verilmiştir.²⁴⁶ Ancak buna rağmen Türkiye’de Arıkovanı ve Buluşum gibi kitlesel fonlama platformları faaliyet göstermektedir. Bu platformlar bir vakıf/derneğe bağlı oldukları için herhangi bir kâr amacı da gütmemektedirler.²⁴⁷

Çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye’de de yasal mevzuat engeline takılmakta dolayısıyla fazla yaygınlaşamamaktadır. Dolandırıcılık, suiistimal, ve benzeri kötü niyetlere karşı düzenleme ve denetim sağlandığı sürece bağış temelli kitlesel fonlama, İslam’ın yardımlaşma ve dayanışma ruhuyla örtüşmekte ve bu yöntemin fikhî açıdan meşruiyet zemini bulunmaktadır.

²⁴⁵ Çıtak, Muhammed, *Fikhî Açından Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 10.

²⁴⁶ Canbaz, Muhammed Fatih, Conkar, Mehmet Kemalettin, “Girişimcilere Faizsiz Borçlanmaya Alternatif İslami Bir Yöntem: Kitle Fonlaması”, s. 44.

²⁴⁷ Ünsal, Savaş, *Kitlesel Fonlama*, s. 28.

D. ÖDÜL TEMELLİ KİTLESEL FONLAMA

Proje sayısı itibariyle büyük bir pazar payına sahip olan ödül temelli kitlesel fonlamada, proje başarıya ulaştığında fon sağlayanlara, destekte buldukları miktara göre farklı ödül/hediyeler takdim edilmektedir. Hatta bazı durumlarda yatırımcılara “ön alım hakkı” tanınarak erken müşteri gibi davranılmaktadır. Süreç içerisinde hedeflenen fon miktarına ulaşamazsa destek verenlere iade edilmekte, hedeflenen miktar toplandığında ise fon, girişimcilere aktarılmaktadır.

Söz konusu kitlesel fonlama yönteminin fıkhî karşılığı düşünüldüğünde **şartlı hibe, câize ve cuâle** uygulamalarını akla getirebilir.

Şartlı/ivazlı hibenin ödül temelli kitlesel fonlamayla benzerlik gösterdiğini düşünülmektedir. Bağışlanan tarafa herhangi bir sorumluluk yükleyen şart, cumhura ve Mecelleye²⁴⁸ göre caiz görülmüştür. Hibeye ivaz unsurunun eklenmesi, “akdi, satım sözleşmesine çevirmek” olarak görülmektedir.²⁴⁹ Ancak ivazlı hibe, bazı Şafii âlimlerine ve Zahirilere göre caiz görülmemektedir. Çünkü hibede aslolan şartsız/ivazsız olmaktır. Bu iki mezhep lafzın zahirini esas aldıkları için aynı muamele onlara göre bey’ lafzı ile yapılmalıdır.

Kaynaklarda şartlı hibenin; birtakım ibadetlerin işlenmesi, sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın teşvik edilmesi gibi amaçlarla yapıldığı görülmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, hibe akdinde ivaz olmasına müsaade edilen şartın, gayr-i muayyen ve gayr-i malum bir mal/hizmet olmaması gerekmektedir.²⁵⁰ Nitekim böyle bir bilinmezlik olduğu takdirde akit sahipliğini korusa da şart fasit olmaktadır.²⁵¹ İslam hukukçularının çoğunluğuna göre şartlı/ivazlı hibe caiz görülmekle birlikte ödül temelli kitlesel fonlama yöntemindeki işleyişle birebir benzerlik göstermediği kanaatindeyiz.

Câize; sanat, edebiyat ve idari teşkilatta hediye ve mükafat verilmesi, yapılacak bir iş karşılığında mükafat vaat etme olarak tanımlanmaktadır. Tarihte genellikle medh (övgü) maksadıyla yazılan kasîdelerin mukabilinde şaire ödül olarak verildiği görülmektedir. Câizeler ya nakit para ya da kumaş, elbise, gibi eşya olarak da tevdi edilmekteydi. Devamında vâli tayinleri gibi hususlarda belirleyici etkiye sahip olan

²⁴⁸ “İvaz şartı ile olan hibe sahih ve şart muteberdir.” (Mecelle Md. 855)

²⁴⁹ Kasânî, *Bedâi’us-Sanâi*, 12/75.

²⁵⁰ Şener, Abdülkadir, *İslam Hukukunda Hibe*, s. 57.

²⁵¹ Bardakoğlu, Ali, “Hibe”, *DİA*, 17/421.

câize, zamanla bir makama tayin olmak için peşin alınmasıyla rüşvet haline çevrilmiştir.²⁵² Câize, yapısı gereği herhangi bir finansman ihtiyacına cevap vermediği gibi ödül temelli kitlesel fonlama yöntemindeki işleyişle de benzerlik göstermemektedir.

Yapmak, kılmak, etmek anlamlarına gelen cuâle ise; fıkıh terimi olarak; taraflardan birinin belirli/belirsiz bir zaman dilimi içerisinde belli bir sonucu elde edecek işi üstlenen kişiye belirli bir ödül vermeyi vaat edilmesidir.²⁵³ Kaçan hayvanı bulup getirecek kişiye ve hastayı iyileştirecek doktora ödül vaat edilmesi, cuâlenin kaynaklardaki en yaygın örneklerini oluşturmaktadır.²⁵⁴

Cuâle sözleşmesinin geçerli olabilmesi için bulunması gereken rükünler; taraflar, irade beyanı, iş ve ödül olarak zikredilebilir.²⁵⁵ Cuâlede iş, farklı şekillerde gerçekleşmektedir. İlk şekil, kayıp eşyanın bulunup sahibine iade edilmesi, ikinci şekil herhangi bir sonucun sağlanmasına yönelik ödül vaat edilmesidir.²⁵⁶ Üçüncü şekil ise ödül vaadinde bulunan tarafın amaç ve hedeflerini gerçekleştirebileceği iş mukabilinde ödül verileceğini duyurmasıdır. Bu sözleşmeyle iş, belirli bir süreye bağlanabilir ve bu süre içinde öngörülen görev bitirilemediği takdirde ödül kazanılmamaktadır. Verilecek olan ödülün malum, fikhen meşru ve teslim edilebilir olması gerekmektedir.²⁵⁷

Ödüle dayalı kitlesel fonlamada yatırımcıların sağladıkları fon miktarına göre girişimci tarafından farklı boyutlarda mükafatlar verilmesi, cuâle sözleşmesiyle büyük bir benzerlik göstermektedir. Ödül temelli kitlesel fonlamanın internet platformu üzerinden gerçekleşmesi ve taraflardan birinin kitlelerden oluşması, cuâle sözleşmesi ve İslam hukuku açısından bir sorun teşkil etmemektedir.

Ödüle dayalı kitlesel fonlamanın câize ve şartlı hibe ile birebir örtüştüğünü söylenememektedir. Ödül vaadi sözleşmesi olan cuâle ile mahiyet ve işleyiş olarak tamamen olmasa da büyük oranda uygunluk arz ettiğini zikredebiliriz. İslam borçlar hukukunun çizdiği meşru çerçeve içerisinde kalmak, dinen uygun görülmeyen içki,

²⁵² Uzun, Mustafa, "Câize", *DİA*, 7/28.

²⁵³ AAOIFI, Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumları, 15/5/2/3.

²⁵⁴ Merğinanî, *el-Hidâye*, 2/421.

²⁵⁵ Aydın, Mehmet Akif, "Cuâle" *DİA*, 8/77.

²⁵⁶ Aydın, Mehmet Akif, "Cuâle" *DİA*, 8/77.

²⁵⁷ AAOIFI, Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumları, 15/5/3/1.

fuhuş, domuz eti vb. gayr-i meşru işlerden uzak durmak ve faize bulaşmamak şartıyla mevcut alternatif finans sistemleri desteklenebilir. Nitekim bu açıdan bakıldığında ve zikredilen noktalara uyulduğu sürece, ödül temelli kitlesel fonlama fikhî açıdan bir sorun teşkil etmemektedir.

E. KİTLESEL FONLAMA PLATFORMLARININ UYGULAMA VE GELİRLERİ

Kitlesel fonlama platformunu, yatırımcı ve girişimciyi bir araya getirerek kitle fonlamasına aracılık eden internet siteleri olarak tanımlamak mümkündür. Bu platformların genel hedefi, kâr amacı güderek başarılı projelerin sayısını artırmaktır. Kitlesel fonlama platformlarının ilk görevi projeler hakkında bilgilendirme yapmaktır.²⁵⁸ Proje raporlarını inceleyerek, duruma göre kabul/ret vermek suretiyle süreç başlamaktadır. Kabul edilen projeler için hedeflenen sürenin ne kadar olduğu, ne kadar fon toplandığı, elde edilen fonun ne şekilde kullanıldığı gibi hususlar, tarafların bilgisine sunulmaktadır.²⁵⁹ Kitlesel fonlama platformları; fon desteğini platformun bünyesindeki güvenli ödeme sistemi ile yapmakta, proje hedefine ulaşıncaya kadar “emanet yetkilisi” vasfıyla toplanan miktarı muhafaza etmekte ve süreç sonunda %5-10 oranında komisyon ücreti olarak ilgili tarafa fonu aktarmaktadır.²⁶⁰

Kitlesel fonlama platformunun fikhî açıdan analizini gerekli kılan hususlar şu şekildedir:

- İslam hukukunun ruhuna uygun faaliyetlerde bulunup/bulunmaması
- Fon toplama esnasında teslim ve teslim (kabz) ile ilgili hükümler
- Aldığı ücret tutarının niteliği

Kitlesel fonlama platformlarının, fikhîen meşru sayılabilmesi için; dolandırıcılık, kumar, alkollü içecek, bağımlılık yapan maddeler, İslami değerlerle bağdaşmayan eğlence/otelcilik, insan fitratını değiştirmeye yönelik faaliyetler gibi dinen haram sayılan işlere aracılık etmemesi, taraflara ait kişisel veri ve bilgileri muhafaza etmesi, yatırımcıların menfaatlerini koruyarak suistimalleri ve olası hak kayıplarını önleyici tedbirler alması, toplanılan parayı faiz getirisi sağlamak gibi gayr-i meşru işlerde kullanmaması gerekmektedir. Mübah ürün, hizmet ve faaliyetlerinin uygun araç ve yöntemlerle kullanılması kitlesel fonlama platformunun “İslami” olarak değerlendirilmesi için yeterlidir.

²⁵⁸ *Kitlesel Fonlama Derneği Çalıştay Raporu*, 2017, s. 13.

²⁵⁹ Özer, Aslı, *Kitle Fonlaması*, s. 25.

²⁶⁰ MKK, *Kitle Fonlaması Sistemi İş ve İşleyişi Yönergesi*, Md. 12; Canbaz, Muhammed Fatih, Conkar, Mehmet Kemalettin, “Girişimcilere Faizsiz Borçlanmaya Alternatif İslami Bir Yöntem: Kitle Fonlaması”, s. 39.

Kitlese fonlama platformları topladığı fonu “emanet” sıfatıyla bünyesinde bulundurmakta ve fon yatırımcılara aktarılan kadar muhafaza etmektedir.²⁶¹ Kitlese fonlamada -yöntemin mahiyeti gereği- hakiki teslim değil; platform aracılığı bulunduğ için hükmi teslim söz konusudur ve hükmi teslim, hakiki teslimle aynı hüküm ve sonuçları doğurmaktadır.

Ayrıca bağış temelli kitlese fonlamanın, hibe olarak değerlendirilmesi ve hibenin “icâb ve kabul ile kurulup, kabz ile tamam olması” neticesinde kitlese fonlama platformunun fonu kabz ederek proje tamamlanınca girişimciye aktarmasının İslam hukuku açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Kabz; asaleten (bizzat kendisi için) ve niyabeten (başs birinin yerine) olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir.²⁶² Bağış temelli kitlese fonlamada, destek verenlerden toplanan fonun, platform tarafından teslim alınması, “niyabeten kabz” ile uyumluluk göstermektedir. Dolayısıyla bu yöntemle fon toplanması, hibe için gerekli olan “kabz” unsurlarını barındırmakta ve fikhîen uygun ve meşru görülmektedir.

Kitlese fonlama platformları ülkemizdeki mevzuata göre ilk üyelik için ayrı her proje için ayrı bir hizmet ücreti almaktadır.²⁶³ Üyelik ücretini, sağlanan/sağlanacak menfaat karşılığında verilen “ücret” olarak nitelendirebilirken, her proje bazında alınan hizmet ücretini “komisyon/simsarlık” olarak değerlendirebiliriz. Pazarlıkçı manasına gelen simsar; kendi namına ya da müvekkili namına komisyon karşılığı alım satım yapan kimse olarak tanımlanmaktadır.²⁶⁴ Bu sebeple kitlese fonlama platformlarının, projenin iş ve işlemlerini yürütmesi, sağlam bir alt yapı ve internet sistemi sunması karşılığında aldığı ücrette fikhî açıdan hiçbir beis bulunmamaktadır.²⁶⁵

Ancak bağış temelli kitlese fonlamada bazen sadaka-zekat mahiyetinde fonlar toplanmakta ve bu fonlar vasıtasıyla komisyon ücreti alan kitlese fonlama platformlarının, Tevbe Suresi 60. Ayette geçen “âmil” vasfı içine girip girmediği konusu gündeme gelmektedir.

²⁶¹ Çıtak, Muhammed, *Fikhî Açıdan Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, s. 57.

²⁶² Kasânî, *Bedâi'us-Sanâi'*, 6/126.

²⁶³ MKK, *Kitle Fonlaması Sistemi İş ve İşleyişi Yönergesi*, Md. 12.

²⁶⁴ Kallek, Cengiz, “Simsar”, *DİA*, 37/216.

²⁶⁵ Gültekin, Numan, *İslam Hukukunda Simsarlık*, s. 27.

Sözlükte bir işi yapan kişi anlamında kullanılan âmil kelimesi, fıkıh literatüründe genellikle zekat memuru olarak kabul edilmektedir.²⁶⁶ Zekat memuru; zekat gelirlerini toplamak ve dağıtmakla yetkilendirilen kişi olarak tanımlanmakta²⁶⁷ ve tefvîzî (geniş yetki sahibi)/tenfizî (sınırlı yetki sahibi) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geniş yetkili memur her türlü zekat faaliyetini gerçekleştiren, bir problem zahir ettiğinde kendi içtihadıyla hüküm veren kişi iken, sınırlı yetkili kişi ise kendisine verilen yetkiyle hareket eden bir problem çıktığında devlet başkanının görüşüyle karar veren kişidir.²⁶⁸ Tarihteki uygulamalardan da anlaşıldığı üzere, zekat memuru/âmili; zekatları toplayan, koruyan, hak sahiplerine tevdi eden, hesaplama işlerini yürüten, ölçme, tartma ve sayma işlemlerini yerine getiren, zekat dairesinin kademelerinde her türlü faaliyet için çalışan kişilere verilen isimdir.²⁶⁹ Bu kişilerin hür, Müslüman, tam ehliyet sahibi, güvenilir ve zekat hükümlerine vâkıf olması gerekmektedir.²⁷⁰

Zekat memuruyla alakalı kaynaklarda geçen bilgiler göz önüne alındığında, kitlesel fonlama platformunun zekat âmili ile aynı vasıfları haiz olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü âmil, zekatı toplayan, dağıtan, problemlere çözüm bulan aktif bir yetkiye sahipken, kitlesel fonlama platformu destek verenlerden toplanan fonu karşı tarafa aktaran aracı ve pasif konumdadır. Dolayısıyla platformun, zekat adıyla toplanan fonlar üzerinden %5-10 komisyon ücreti alması kanaatimizce caiz görünmemektedir. Bu tarz toplanan fonlarda destek verenlerin, komisyon ücretini ayrı tutup kalan miktarı zekata saymaları ihtiyata uygun olanıdır.

²⁶⁶ Erkal, Mehmet, “Âmil”, *DİA*, 3/59.

²⁶⁷ Erkal, Mehmet, “Zekât”, *DİA*, 44/197.

²⁶⁸ Mâverdî, *el-Ahkâmü'l-Sultâniyye*, s. 149.

²⁶⁹ Yusuf el-Karadâvî, *Fıkhu'z-Zekât*, 2/579.

²⁷⁰ Yusuf el-Karadâvî, *Fıkhu'z-Zekât*, 2/562; Erkal, Mehmet, “Âmil”, *DİA*, 3/60.

II. İSLAMİ KİTLESEL FONLAMA ÖRNEKLERİ

Değişen hayat şartları ve gelişen teknolojik imkanlar, finansal sistemdeki değişimi de beraberinde getirmiştir. Günümüz teknolojisi ve Müslüman kesimin hassasiyeti sonucu “İslami Kitlesele Fonlama” diye bir tabir literatüre eklenmiştir. İslami kitlesele fonlamayı, “fon arayanların ve yatırımcıların, kitlesele fonlama platformları vasıtasıyla İslami ilkeler hükümlerine uygun alternatif finansman elde etmeleri” olarak tanımlamak mümkündür.²⁷¹ Bir kitlesele fonlama platformunun “İslami” olarak nitelendirilebilmesi için faiz, alkol, kumar, fuhuş, domuz eti, garar ve şeriatta yasaklanmış/haram sayılan herhangi bir konuyu içermemesi gerekmektedir. İslami finansın temel ilkelerine uygun olmak şartıyla toplumsal ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlayan bütün kitlesele fonlama platformları fıkhaya uygunluk arz etmekte ve “İslami” olarak nitelenebilmektedir. IFN’nin yayımladığı verilere göre dünya çapında şuan 32 adet İslami kitlesele fonlama platformu bulunmaktadır. Günümüzde örnekleri hızla artmakta olan bu platformlardan bazılarını burada kısaca tanıtacağız.

A. HİSSE TEMELLİ İSLAMİ KİTLESEL FONLAMA ÖRNEKLERİ

1. SKOLA FUND (2014)

Syakir Haşim ve Tengku Syamil tarafından 2014’te Malezya’da kurulmuştur. Hisse temelli kitlesele fonlama olarak faaliyet gösteren platformun, Asya Pasifik ve Güneydoğu Asya Ülkelerinde karargahları bulunmaktadır. Skola Fund, Malezya’daki öğrencilerin üniversite öğrencileri için fon toplamalarına yardımcı olan bir platformdur. Öğrenciler hedeflenen fon miktarına ulaşmak için otuz gün boyunca kampanyayı devam ettirirler. Başarısız kampanyalarda ise fon, destek verenlere iade edilir. Toplamda 83 bin dolar fon tutarına ulaşmıştır.²⁷²

2. ETHIS CROWD (2016)

Dünya’nın, lisanslı ilk İslami kitlesele fonlama platformu olan “Ethis” seksenden fazla ülkede faaliyet gösteren, Malezya merkezli bir yatırım lideridir. Kuruculuğunu Umar Munshi ve Ronald Yusuf Wijaya yapmaktadır. İnsanlığı finansal teknoloji ile yükseltmek görüşünü benimsemekte, sermayenin atıl durmaması reel ekonomiye

²⁷¹ Özer, Aslı, *Kitle Fonlaması*, s. 13.

²⁷² <https://www.crunchbase.com/organization/skolafund> (Erişim Tarihi: 03.11.2022)

etkili ve etkin bir biçimde kazandırılmasını sağlamak misyonunu taşımaktadır. Platform her kesimden kişilere, şirketlere ve kurumlara hizmet sunmaktadır.

2016’da kurulan platform, Güneydoğu Asya’daki yatırımcı veya bağışçıları fon arayanlarla eşleştirmektedir. 2018 yılında en iyi İslami P2P finans platformu seçilmiştir. Ayrıca “GlobalSadaqah” isimli platformla yardım ve bağış faaliyetlerinde de bulunarak yatırımları topluma fayda sağlayan işlemlere yönlendirmektedir.

Küresel platformda etki odaklı helal finansman yatırımları sunmaktadır. İşlemler bütün taraflar için şeffaf ve adil imkanlar sunmaktadır. Umman merkezli “EthisX” uygulaması Umman dışındaki şirketlere uzun ve kısa vadeli P2P finansman imkanı sağlamaktadır.

“EthisMalaysia” uygulaması Malezya’daki İslami ilkere uyumlu ve lisanslı ilk hisse senedi kitlesel fonlama platformudur. Özel şirketler hisselerini halka arz edebilmek için EthisMalaysia platformunu kullanmaktadırlar ve platform Malezya Menkul Kıymet Komisyonu tarafından düzenlenmektedir.

“EthisIndonesia” platformu, bireylere değil KOBİ veya işletmelere sunulan P2P uygulamasıdır. Proje kampanyası başlatılmadan önce fikhin analizinden geçmektedir. İşlem; sınırlı kapsamlı bir ortaklık şekli olan muşârekeye dayanmaktadır. Bu sistemle yüksek öngörülen karlar üretir. Konut eksikliği yaşanan ülkede ev sahibi imkanı kısıtlı olan bireylere sosyal konut projeleri geliştirmektedir. Platform sayesinde şuan 133 milyon dolar değerinde yaklaşık 9.200 ev inşa edilmiştir. Ortalama kampanya süresi 2-24 ay olarak belirlenmiştir.²⁷³

3. NUSA KAPİTAL (2017)

Dünyanın ilk düzenlenmiş şeriat uyumlu P2P kitlesel fonlama platformu olan “NusaKapital” işletmeler arasında yatırım getirisi elde etmek için kullanılmaktadır. Malezya Menkul Kıymetler Borsası tarafından düzenlenmiştir. KOBİ işletmelerinin fona erişiminde kısıtlamaları daha aza indirmek, yatırımcıların ise daha yüksek kazanç elde etmelerini sağlamak için alternatif bir imkân sunmaktadır. Platformda projeler aylık olarak güncellenmektedir. Başvuru için şahıs, limited şirket, tüzel kişilik veya kamu kurumu olma şartları aranmakta bununla birlikte Malezya’da kalıcı adres zorunluluğu bulunmaktadır. Süreç; yatırımcıların, yatırım yapmakta karar

²⁷³ <https://ethis.co/> (Erişim Tarihi: 02.11.2022)

kıldıkları projenin ihraççısı ile kâr/gelir paylaşımı anlaşması yapması şeklinde işlemektedir. İhraççı ilgili ödemeyi yaptıktan sonra sözleşmedeki anlaşmaya bağlı olarak getiri/kâr yatırımcılara ödenmektedir.²⁷⁴

4. LENDERKİT (2017)

Helal bir kitle fonlaması sistemi olarak tanımlanan “Lenderkit” Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirliklerinde başarılı projelere imza atmıştır. İslam hukukuyla uyumlu P2P kitle fonlaması, hisse senedi kitle fonlaması ve emlak yatırımı kitle fonlaması olmak üzere çeşitleri bulunmaktadır.

Lenderkit platformu; iş modellerine, ülke mevzuatlarına ve yasal alt yapıya göre uyarlanmış yatırım portföyleri, pazar yerleri ve platformlar ile daha geniş yatırımcı kaynağına ulaşmaktadır.²⁷⁵

5. ATA PLUS (2018)

Malezya'nın ilk çevrimiçi hisse/sermaye temelli kitlesel fonlama yöntemine göre faaliyet gösteren bir platformdur. Kitlelerin yüksek potansiyele sahip girişimlere ve işletmelere yatırım yapmasına imkân tanınmaktadır. Zenginliği yaygınlaştırmak ve üretken bir sermaye oluşturmak için yatırımcılar ve girişimciler arasında ortaklık kurma esasına göre kurulmuştur. Risk paylaşımını teşvik ederek, geniş finansman olanağı yanında girişimcileri desteklemek gibi avantajları da kapsamaktadır. Platform Malezya Menkul Kıymetler Komisyonu tarafından tescillenmiştir. Platform sadece yeni başlayan şirketlere değil, çeşitli sektörlerden ve gelişmeye devam eden şirketler hatta sosyal yönü bulunan girişimlere bile fon sağlama imkânı sunmaktadır.²⁷⁶

6. EUREECA (2019)

Yüksek verim potansiyeline sahip işletmelere öz sermayeye dayalı yatırım yapma fırsatı veren bir platformdur. El-Grocer, Homes or Houses, Savortex, EnerWhere, Dukkaani, PeerWith gibi projelerin kısa zamanda ihtiyaç duydukları fonu temin ettikleri bir kitlesel fonlama platformudur. 72 ülkeden 37 bin aktif yatırımcı katılımı ile toplamda 5.800 dolar yatırım büyüklüğüne sahiptir.²⁷⁷

²⁷⁴ <https://nusakapital.com/> (Erişim Tarihi: 03.11.2022)

²⁷⁵ <https://lenderkit.com/solutions/halal-crowdfunding/> (Erişim Tarihi: 04/12/2022)

²⁷⁶ <https://www.ata-plus.com/> (Erişim Tarihi: 04.11.2022)

²⁷⁷ <https://eureeca.com/Default.aspx> (Erişim Tarihi: 04.11.2022)

7. FONLABÜYÜSÜN (2021)

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından Eylül 2021’de yetkilendirilen ve paya dayalı kitlesel fonlama olarak faaliyet gösteren “Fonlabüyüsün”, Türkiye’nin en büyük kitlesel fonlama platformlarından biri olarak kabul edilmektedir. Ülkemizin büyüme hedeflerini esas alarak ihracata katkı yapmayı amaçlayan platform, pek çok projenin fonlanmasına aracılık etmiştir. Fonlabüyüsün tarafından yapay zekâ destekli yürütülen Afara Kalıntı Pamuk Toplama Tarım Robotu Projesi, katılım finans esas ve ilkelerine uygunluğu belgelenecek, İSFA (İslami Finans Danışmanlık) tarafından icazet almıştır.²⁷⁸

8. ALTERNATİF SUPERAPP (2022)

Paya dayalı kitlesel fonlama ile girişim sermayesi yatırım fonunu birlikte kullanacak olan Macellan’ın geliştirdiği “Alternatif SuperApp”, bir yazılım platformu/FinTek uygulamasıdır. 5 yılda 12 farklı ülkeye açılmayı hedefleyen Alternatif SuperApp, küresel büyümeyi hedef almıştır.²⁷⁹ İSFA (İslami Finans Danışmanlık) kurulu tarafından icazet alarak fıkıh ilkelerine uygunluğu tescil edilmiştir. Aynı zamanda “Fonangels” üzerinden başlattığı kitlesel fonlama kampanyasında 10 milyonun üzerinde fon toplayarak kitlesel fonlama yöntemiyle fon toplayan Alternatif SuperApp, hem paya dayalı kitlesel fonlamanın hem de girişim sermayesinin birlikte kullanıldığı ilk yatırım turu olma özelliğini taşımaktadır.²⁸⁰

B. BAĞIŞ TEMELLİ İSLAMİ KİTLESEL FONLAMA ÖRNEKLERİ

1. LAUNCH GOOD (2013)

Amerika merkezli küresel çapta yardım faaliyeti gösteren, 2013 yılında kurulan bağış temelli kitlesel fonlama platformudur. 1.1 milyon kullanıcıya sahip olan platformda ilham veren projeler de desteklenmektedir ve sıfır platform ücreti bulunmaktadır. Platformun, ramazan ve zekat kampanyaları, tıbbî yardım, mültecilere destek, acil durum yardımları, yetimleri koruyup gözetme, muhtaçlara gıda ve su temini gibi içerikleri mevcuttur.

Launch Good platformu ile 152 ülkeden 365 milyonluk, 52 bin kampanya finanse edilmiştir. Amerika’da başlamış olsa da büyük bir etkileşim oluşturarak

²⁷⁸ <https://fonlabuyusun.com/> (Erişim Tarihi: 08.02.2023)

²⁷⁹ <https://fonangels.com/> (Erişim Tarihi: 26.01.2023)

²⁸⁰ <https://alternatif.app> (Erişim Tarihi: 08.02.2023)

binlerce kişinin bir araya gelmesiyle Malezya ve Birleşik Krallık'ta yardımlaşma ruhunun yaygınlaşmasına vesile olmuştur.²⁸¹

2. KAPİTAL BOOST (2015)

Singapur merkezli 2015 yılında Güneydoğu Asya'daki KOBİ'lerin servetlerini İslam hukuku ilkelerine uyumlu yatırımcılarla buluşturma hedefiyle kurulmuştur. KOBİ kampanyası ve bağış kampanyası olmak üzere iki farklı çeşidi bulunmaktadır. KOBİ kampanyası, Endonezya ve Singapur'daki KOBİ'lerin finansmanı için küresel yatırımcılardan elde edilen fonlarla finansman eksikliğini gidermeyi amaçlayan İslami tabanlı P2P kitlesel fonlama platformudur.

Bağış kampanyasında ise İslami yatılı okul, öğrencilere gıda yardımı, Nijerya'da ucuz gıda yardımı yapmak gibi faaliyetler yürütülmektedir. Varlık satın alma ve fatura finansmanı gibi çeşitler de vardır. Yatırımcıların şeriat odaklı ve etik kurallar içerisinde yatırım yapmasına imkan tanımaktadır.²⁸²

3. GLOBAL SADAQAH (2018)

En iyi İslami kitlesel fonlama platformu ödülünü kazanan²⁸³ Malezya merkezli Global Sadaqah, 2018 yılında kurulmuştur. Ağırlıklı olarak sosyal yönü bulunan küresel bir hayır kurumu gibi işlevini sürdürmektedir.

Global Sadaqah'ın artan şeffaflık ve kanıtlanabilirliği ile İslami sosyal finansın gücü, dünya genelinde tanınmaktadır. Sadaka, zekat, kurban ve vakıf vb. alanlarındaki etkili çalışmalarına devam ederek sosyal yardımlaşmayı küresel çapta en üst düzeye çıkarmaktadır. Kampanyada fon hedefe ulaşırsa %5-7 gibi bir platform tarafından alınmaktadır ancak ihtiyaç duyulan fona ulaşılamazsa herhangi bir ücret alınmamaktadır.²⁸⁴

4. KİTAFUND (2019)

Kitafund tıbbî ve insani ihtiyaçlarla acil durumlar için oluşturulmuş bağış temelli bir kitlesel fonlama platformudur. İhtiyaç sahiplerine ve acil durumlara odaklı, şeffaf ve kolay bir şekilde yardım etmek üzere kurulmuştur. Endonezya'da deprem ve

²⁸¹ <https://www.launchgood.com/> (Erişim Tarihi: 04.11.2022)

²⁸² <https://kapitalboost.com/> (Erişim Tarihi: 03.11.2022)

²⁸³ <https://www.katılmfintek.com/2021/05/16/2020-dunya-islami-fintech-odulleri-verildi/> (Erişim Tarihi: 03/12/2022)

²⁸⁴ <https://globalsadaqah.com/> (Erişim Tarihi: 03/12/2022)

sel yardımı, Uganda’da su kuyusu yardımı, sokak hayvanları için yardım ve Filistin’de Covid-19/doğal afetler için yardım gibi faaliyetleri bulunmaktadır.

“KitafundZakat” platformu Tulus Digital ile işbirliği yaparak Malezya’daki seçkin zekat kuruluşlarına güvenilir ve şeffaf bir zekat ödeme hizmeti sunmaktadır.²⁸⁵

C. ÖDÜL TEMELLİ İSLAMİ KİTLESEL FONLAMA ÖRNEKLERİ

1. CROWDFUNDER (2011)

İngiltere’de kurulan, bir milyondan fazla insanın desteğiyle 250 milyon sterlinden fazla para toplanarak 300.000 binden fazla muazzam fikirleri destekleyen ödül temelli bir kitlesel fonlama bir platformudur. Aynı zamanda bağış temelli kitlesel fonlama olarak da hizmet sunmaktadır. Bu platform aynı zamanda “ekstra fon kaynağı” imkanı ile projenin daha geniş çapta desteklenmesini sağlamak amacıyla diğer fonlama platformlarındaki projelerle eşleşme sağlama hizmeti sunmaktadır.²⁸⁶

2. PITCHIN (2012)

2012 yılında ilk olarak ödül temelli kitlesel fonlama ile Malezya merkezli olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. PitchIN’ın ödül temelli kitlesel fonlama yönteminde; teknoloji, film video, fotoğrafçılık, yayıncılık, sanat ve tasarım, müzik, oyunlar ve toplum gibi pek çok geniş alanda kampanya kategorileri bulunmaktadır. PitchIN tek projeye en çok fon toplayan ve en fazla destekçi sayısına ulaşan projeler rekorunu elinde bulunduran bir platformdur.

2015 yılında Malezya’daki yerel şirketler için -Malezya Menkul Kıymetler Komisyonunca tanınmış olan- hisse temelli kitle fonlaması modeline göre de faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu modelde farklı büyüklükteki Malezyalı KOBİ’ler için yatırım imkanı sunmaktadır. Uygun fiyatlandırma ile ve maliyet masraflarını azaltarak müşterilerin dikkatini çekmektedir.²⁸⁷

²⁸⁵ <https://kitafund.com/zakat> (Erişim Tarihi: 03.11.2022)

²⁸⁶ <https://www.crowdfunder.co.uk/> (Erişim Tarihi: 04.11.2022)

²⁸⁷ <https://pitchin.my> (Erişim Tarihi: 04/12/2022)

SONUÇ

“Kitle Fonlaması ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” isimli çalışmamızda elde ettiğimiz şu hususları zikretmemiz yerinde olacaktır.

1. İçinde bulunduğumuz teknoloji çağında artan dijitalleşme ile birlikte finansal yönelimde de değişiklikler olmuştur. Gelişen teknoloji, finans sektöründeki değişim ve dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Günümüz finansal teknolojilerine verilebilecek en iyi örneklerden biri de kitlesel fonlamadır.

2. Kitlesel fonlamanın tanımını “konvansiyonel finansal kaynaklardan yeterli düzeyde yararlanamayan girişimcilerin, yenilikçi ve yaratıcı yönü bulunan fikirleri/projeleri için internet vasıtasıyla kitlelerden oluşan yatırımcılara açık çağrıda bulunarak ihtiyaç duydukları fonu toplaması” olarak yapabiliriz.

3. Kitlesel fonlama; fon arayanlar/girişimciler, kitlesel fonlama platformu ve destek verenler/yatırımcılar olmak üzere üç temel unsurdan oluşmaktadır. Ödül temelli, bağış temelli, borçlanma temelli ve hisse temelli olmak üzere dört çeşidi bulunmaktadır. Etkin bir kitlesel fonlama için gerekli olan temel unsurlar; girişimcilik kültürü, teknolojiye kolay erişim, kalkınma düzeyi, ekonomik koşullar, toplumsal katılım ve karşılıklı güvendir.

4. Maliyet ve zaman tasarrufu, kolay fon sağlama imkânı, pazarlama aracı ve ürün tanıtım kolaylığı, geri bildirim olanağı, reel ekonomiye sağladığı katkılar ve coğrafi bağımsızlık gibi avantajları bulunan kitle fonlamasının birtakım dezavantajları da vardır. Söz konusu dezavantajları; dolandırıcılık, sahtekârlık, belirsizlikler, başarısızlık riski, ülke mevzuatları, siber saldırı riski, kara para aklama ve -İslâmi hassasiyetleri olanlar için- faizin mevcudiyeti olarak zikredebiliriz.

5. Kitle fonlaması yönteminin finansal açıdan her derde deva olduğunu düşünmek çok da doğru bir düşünce değildir. Çünkü başarısızlıkla sonuçlanmış bir kitlesel fonlama kampanyası özellikle yeni kurulan girişimciler için yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir. Ayrıca borç ve hisse temelli kitlesel fonlamayla elde edilen fon miktarının yüksek olması durumunda dolandırıcılık gibi icraatların önü açılabilir. Bu gibi sebeplerle kitlesel fonlamanın kanuni ve hukuki düzenleme güvencesi altına alınması gerekmektedir.

6. Yeni nesil finansal teknolojilerin, finans alanına uygulanırken dini hassasiyetleri olan kişiler için İslam hukukunun ilkelerine ve maksatlarına da uygunluk arz etmesi beklenmektedir. Bu yüzden yöntem, faize dayalı hizmet sunmayan; kumar, alkollü içecek, domuz eti gibi gıdaları işlemeyen, tütün ve bağımlılık yapan maddelerin ticareti gibi şeriatın meşru görmediği faaliyetlerden sakınılmalıdır.

7. Modern finans sistemindeki bir sözleşmenin meşru olabilmesi için İslam hukukunun kabul ettiği akitler içerisinde birebir benzerinin olması gerekmektedir. Çünkü şeriat, İslam borçlar hukukuna aykırı olmadığı sürece akit serbestisi ilkesi gereği yeni tür sözleşmelere cevaz vermektedir.

8. Kitlesele fonlama çeşitlerinden bağış temelli kitlesele fonlama, ödül temelli ve hisse temelli kitlesele fonlama yöntemleri, dinen uygun görülmüş hatta teşvik edilen uygulamalar arasında sayılmıştır. Ancak borç temelli kitlesele fonlama yönteminin faiz getirisi sağlayan şekli dini açıdan uygun görülmemiş ve nasslarda en ağır şekilde yasaklanmıştır.

9. Tespitlerimize göre bağış temelli kitlesele fonlama, fıkhıdaki “hibe” uygulamasına karşılık gelmektedir. Bu yöntem, suiistimalleri engelleyecek şekilde kanuni düzenlemeler yapılması halinde İslam hukukunun ilke ve gayeleriyle örtüşmektedir.

10. Bir akdin konusunun dinen yasak veya gayr-i meşru unsurlar ihtiva etmediği sürece akit serbestisi ilkesi gereği şeriatın maksatlarıyla uyduğunu söyleyebilmekteyiz. Ödül temelli kitlesele fonlama yönteminin şartlı/ıvazlı hibe ve câize, uygulamalarıyla mahiyet olarak benzerlik gösterdiğini söyleyemesek de AAOIFI standartlarına göre cuâle uygulamasıyla benzerlik taşıdığı ifade edilebilmektedir.

11. Borçlanma temelli kitlesele fonlama kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Sosyal borçlanma olarak nitelendirilen ilk yöntem, fıkhıdaki “karz” uygulamasına karşılık gelmektedir. Dinen teşvik edilen bir faaliyet olsa da karşılıksız bir şekilde tüketim ödöncü sağlanması bakımından modern finans mantığı çerçevesince pek uygulanabilir bir yöntem olarak görülmemektedir. Faiz esaslı finansal sistemin gücünü temsil eden borçlanma temelli, risk transferine ve paranın zaman içindeki fazlalık miktarına dayalı

olan faiz düşüncesi ise özü itibariyle İslam hukukunun finansal teorisi ile uyuşmamaktadır. Dolayısıyla borç temelli kitlesel fonlamanın P2P şeklinde faiz getirisi sağlayan ikinci yöntemi ise dinen yasaklanmış bir uygulama olup, fikhen meşruiyet zemini bulunmamaktadır.

12. Paya dayalı kitlesel fonlama yöntemi ise fıkhıdaki inan şirketiyle uyumluluk göstermektedir. İslam hukuku, sermayenin âtil kalmaması, üretime dahil edilmesini istemiştir. Bu yüzden ortaklıklara cevaz vermiştir. Kitlesel fonlama emek-sermaye ortaklığından ziyade şirket bahsine daha yakın durmaktadır. Çünkü Paya Dayalı Tebliğ’de de geçtiği üzere sadece anonim şirketlerin platforma başvurmalarına müsaade edilmektedir. Haliyle paya dayalı kitlesel fonlamanın fıkhıdaki müşâreke akdi ile benzerlik gösterdiğini söylememiz mümkündür. Bununla birlikte şirkete katılma oranının, şirket içerisindeki hak ve sorumlulukların nizâyâ sebebiyet vermeyecek kadar açık ve net olması, aldatma ve dolandırıcılığa yer vermemesi, kâr paylaşım oranının baştan belirlenmiş olması, sözleşmenin meşru olmayan veya haram bir faaliyeti konu edinmemesi ve faiz içermemesi gibi İslam borçlar hukukunun genel kaidelerine uygunluk arz etmesi de gerekmektedir.

13. Kitlesel fonlama platformlarının faaliyet alanı, kabz ile ilgili hükümler ve aldığı ücretin niteliği gibi hususlarda İslami ilke ve hükümlerle mutabık olması beklenmektedir. İbaha-i asliye kuralına göre kuruluş amacı ve faaliyet alanı mübah olan projelerin fonlanması uygundur. Kitlesel fonlama platformunun verdiği hizmet mukabilinde aldığı ücret, komisyon olarak nitelendirilmekte ve caiz olmaktadır. Ayrıca bu platformların yatırımcılardan topladığı fonu proje hedefe ulaşana kadar hükmen teslim alması, hakiki teslim olarak kabul edilmektedir.

14. “İslami Kitlesel Fonlama-İslamic Crowdfunding” başlığı altında zikredilen platformlardan tespit edebildiğimiz platformlar arasında bağış temelli kitlesel fonlama modeline göre faaliyet gösteren platformlarda fikhî açıdan herhangi bir sıkıntı bulunmamaktadır. Ancak İslami kitlesel fonlama modellerinden 28 tanesi P2P modeline göre faaliyet göstermektedir. Bu kategoride borç, belli bir vadeye dayalı ve oranı önceden belirlenmiş bir getiri sunmaktadır. Dolayısıyla akıllara faiz şüphesini getirmekte ve haramlığı gündeme gelmektedir. Platformlarda “faizsiz finansman” kelimesi geçse de işleyiş yatırım vekaleti yöntemiyle teminatlı borç verilmesi, alacak oranının da baştan belirlenmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Platformdan platforma ve

sözleşmede tarafların anlaştıkları hükümlere göre değişecek bazı işleyişler olsa da mahiyet itibariyle İslami açıdan akıllarda soru işareti barındırmakta ve dikkatli yaklaşılması gerekmektedir. “Fatura Ticareti” ve “Ücret” görünümü altında alınan sabit oranlı getiriye tam olarak “faizdir” diyememekle birlikte bu çeşit kitlesel fonlama yöntemlerinin daha detaylı bir şekilde analiz edilmesi amacıyla müstakil bir çalışma yapılmasının daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA

AAOIFI, Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumları, TKBB Yayınları, 2015.

Açıkgöz, Betül, Ayanoğlu, Yıldız, Yanık, Serap, “Muhasebe Bakış Açısından Bağış (Yardım) ve Ödüle Dayalı Kitlesele Fonlama”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 86, 2020, s. 57-78.

Aderemi, Abdulmajeed, Maulida, Sri, Maikabara, A. Abdulqadir, “Prospects and Challenges of Crowdfunding as an Alternative Funding Option in Nigeria, *Muqtasid*, Vol: 12, No: 1, 2021.(<http://muqtasid.iainsalatiga.ac.id>)

Agrawal, A. & Catalini, C. & Goldfarb, A., “Friends, Family and the Flat World: The Geography Of Crowdfunding”, *National Bureau Of Economic Research*, February 2011.

_____, “Some Simple Economics Of Crowdfunding”, *National Bureau Of Economic Research*, June 2013.

Ağkan, Faruk, “AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği”, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, 2018, s. 235-245.

Akbaş, Yüksel, *Girişimciler ve Yatırımcıları Buluşturan Alternatif Finans Yöntemi: Kitlesele Fonlama*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2019.

Akbulak, Yavuz, “Kitle Fonlaması”, *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 165, 2016, s. 5189-5211.

Aktaş, Seda, *Dijitalleşme ve Sinema İlişkisi Bağlamında Alternatif Bir Film Üretim Biçimi Olarak Kitlesele Fonlama ve Türkiye'de Kitlesele Fonlama Uygulamaları*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016.

Akyıldız, Birten, *Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Kitlesele Fonlamanın Karşılaştırılması Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021.

Aladejebi, Olufemi, “Crowdfunding: An Emerging Source of Raising Funds In Nigeria”, *Archives of Business Review*, Vol: 8, No: 7, s. 381-403, 2020.

Alım, Hasan Basri, *İslami Finanstta Yasaklar ve Temel İslami Akitler*, Yüksek Lisans Tezi, KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2017.

Alma’amun, Suhaili vd., “Waqf-Based Crowdfunding: A Case Study Of Waqfworld.org”, *International Journal of Islamic Economics and Finance Research*, Vol: 1, No: 1, 2018, s. 12-19.

Anbar, Adem, “Girişimcinin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlese Fonlama”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 88, 2020, 237-254.

Apaydın, H.Yunus, “Karz”, *DİA*, 24/520-525.

_____, “Kabz”, *DİA*, 24/45-49.

Aral, Fahrettin, Ayrancı Hasan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Yetkin Kitabevi, 2020.

Aslan, Hakan, *Alternatif Bir Yatırım ve Finansman Aracı Olarak Sukuk: Yapısı, İşleyişi ve Türkiye Piyasası İçin Öneriler*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012.

Assenova, Valentina vd. “The Present and Future of Crowdfunding”, 16 October 2015.

Atsan, Nuray, Erdoğan, Oruç, “Girişimciler İçin Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Kitlese Fonlama (Crowdfunding)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Nisan 2015, Cilt: 10, Sayı: 1, 297-320. (Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Kitlese Fonlama)

Aydın, Cemile İrem, *Kitlese Fonlama Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi: Kitlese Fonlama Platformlarında Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2019. (*Kitlese Fonlama Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi*)

Aydın, Mehmet Âkif, “Cuâle”, *DİA*, 8/77-78.

Ayhan, Fatih, Ertemsir, Esin, “Girişimciler İçin Yeni Bir Finansman Yöntemi Olarak Kitlesele Fonlama”, *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2019, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 221-237.

Bağış, Bilal, Yılmaz, Mehmet, “Türkiye’de İslami Finansın Gelişimi ve Hukuki Yapısı”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 5, 2020, s. 3148-3173.

_____, “Yeni Dönemin Finansman Araçları”, *SETA*, Eylül 2019, sayı 294.

Bardakoğlu, Ali, “Hibe”, *DİA*, 17/421-426.

Bayındır, Servet, “Bir Finansman Yöntemi Olarak Kullanılan Sermaye Ortaklığının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Usûl*, s. 139-157.

Bayram, Kamola, Karaçam Zeynep Sümeyye, “Kitlesele Fonlamanın Tarihsel Gelişimi ve İslami Finansa Başarılı Kitlesele Fonlama Platformları: ETHIS Örneği”, *Karatay İslam İktisadi Finansı Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2022, s. 57-76.

Baytemür, Deniz, “Kitle Fonlaması Kavramı Hukukî Altyapısı”, *Banka ve Finans Hukuku Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 31, 2019, s. 595-634.

Belleflamme, P. Omrani, N. Peitz, M. “The Economics of Crowdfunding Platforms”, *Center For Operations Research and Econometrics*, Belgium 2015.

_____, & Lambert T. & Schwienbacher A., “Crowdfunding Tapping the Right Crowd”, *Journal of Business Venturing*, Number: 32, 2011.

Berrahlia, Bedreddine, “el-İtâru’l-Kanuniyyü ve’t-Tanzîmiyyü Litemvîli’l-Cemâiyyi Crowdfunding fi’l memleketi’l-Müttehıdetü ve Fransa: Âliyyeti li-dağmi’t-Temvilil İslami”, *Dirasatün İktisadiyyetün İslamiyye*, Cilt: 25, Sayı:1, 2019, s. 60-108.

Bilmen, Ömer Nasuhi (ö.1971), *Hukukî İslamiyye ve İstilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul (t.y) , c. I-XIII. (*İstilahat -ı Fıkhiyye Kamusu*)

Bulhbal, Zübeyr, “Tehaddiyatü’t-temvîli’l-cemâiyyi’l mütevafigı meâ Şerîati dirasetü hâleti minessatin “Shekra””, *International Review of Entrepreneurial Finance*, Cilt: 3, Sayı: 1, 2020, 38-48.

Büyükpilavcı, Cem, “*Kitlesel Fonlamanın Ürün Tasarımcıları İçin Sunduğu Fırsatlar: Türkiye’deki Kitlesel Fonlama Platformları Üzerine Bir İnceleme*” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ekim 2014.

Can, Reyhan, Başaran Nizamettin, “Yeni Bir Finansman Modeli: Kitle Fonlaması”, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, Aralık 2020, s. 55-66.

Canbaz, Muhammed Fatih, Conkar, Mehmet Kemalettin, “Girişimcilere Faizsiz Borçlanmaya Alternatif İslami Bir Yöntem: Kitle Fonlaması”, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 18, 2018, s. 37-55.

_____ “Kitle Fonlaması Finansman Yöntemi: Türkiye’de Sistemin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler”, *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2018, s. 119-132.

Cebeci, İsmail, “Modern Finansman Yöntemlerinin Ortak Problemleri”, *İslam Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantısı*, İstanbul, 08-09 Mayıs 2010, 2011, s. 341-343

Cevherli, Feyza, “Şeriatın Maksatları ve İslami Finans Ürünleri: Değerlendirme İçin Bir Çerçeve”, *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2019, s. 111-120.

Crowdfunding in a Canadian Context, *Exploring the Potential of Crowdfunding in the Creative Content Industries*, August 2012. www.cmf-fmc.ca (Erişim Tarihi: 05.12.2021)

Cumming Douglas & Hornuf Lars, *The Economics of Crowdfunding*, Palgrave Macmillan, Germany 2018.

Çonkar, M. Kemalettin, “Bir İslami Finansman Aracı Olarak Girişim (Risk) Sermayesi Finansman Yöntemi: İşleyişi, Finans Sistemimize Katkıları”, *Uluslararası*

İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2, Temmuz 2017, s. 100-124.

Çağlar, Muhammet Tunahan, “Yeni Nesil Alternatif Finansman Yöntemi Olarak Kitlesele Fonlama: Dünya ve Türkiye Uygulaması”, *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2019, s. 18-34. (Yeni Nesil Alternatif Finansman Yöntemi Kitlesele Fonlama)

Çavuş, Engin, *Türkiye’de Sosyal Girişimciliğin Finansmanında Alternatif Bir Yöntem: Kitlesele Fonlama Model Önerisi*, Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül 2020.

Çeker, Huzeyfe, “Hanefi Fıkıh Kitaplarında Ribâ Şüphesi Kavramının Kullanımı” *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: , 2021, s. 73-91.

Çeker, Orhan, *Fıkıh Dersleri*, Tekin Kitabevi, Konya 2016.

_____, *İslam Hukukunda Akitler*, Tekin Kitabevi, Konya 2019.

Çelik, Ramazan, Çağır Ferit, “Kitlesele Fonlama Bağlamında Üçüncü Sinema Kuramına Bakış”, *Karadeniz İletişim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 2, Aralık 2020, s. 164-182.

Çıtak, Muhammed, *Fıkıhî Açıdan Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2022.

Çubukçu, Ceren, “Kitlesele Fonlama: Türkiye’deki Kitlesele Fonlama Platformları Üzerinden Bir Değerlendirme”, *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, Aralık 2017, s. 155-172.

Darian, M. İbrahim, “*Equity Crowdfunding: A Market for Lemons?*”, University of Minnesota Law School, 2015.

Daştan, İkrım, Gürler, Cem, “Online Finansman Yöntemi Olarak Kitlesele Fonlama: Planlanmış Davranış Teorisinin Analizi”, *Davranış Teorisinin Analizi*, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Ekim 2018, Cilt: 8, Sayı: 17, s. 169-186.

Demirdöğen, Yavuz, “İslamî Fintek Ekosistemi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdarî Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2020, s. 63-99.

Dırıye, Nur Yusuf, *İslam Borçlar Hukukunda Hibe ve Somali Medeni Hukukuyla Mukayesesi*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2020.

Döndüren, Hamdi, *İslami Ölçülerle Ticaret Rehberi 100 Soru-100 Cevap*, İstanbul, Erkam Yayınları, 2014.

_____, *Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihali*, İstanbul, Erkam Yayınları, 2016.

_____, “Faiz Yasağı ve Finansman Sağlama Yöntemleri”, *İslam Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantısı*, İstanbul, 08-09 Mayıs 2010-2011, s. 203-256.

Dünya Bankası 2013 Raporu, *Crowdfunding’s Potential for the Developing World*, Washington, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/17626> (Erişim Tarihi: 13.11.2021)

Ekici, Oya, Sırma, İbrahim, Aytürk Sırma, “Alternatif Finansman Yöntemi Olarak Kitle Fonlaması ve Yenilikçilik İlişkisi”, *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 2, 2019, s. 215-230.

Emeç, Ömer, *Değişen Dünya’da Ortaklık Temelli Finansman ve Katılım Bankalarındaki Yeri*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.

Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1991.

Erkal, Mehmet, “Zekât”, *DİA*, 44/197-207.

_____, “Âmil”, *DİA*, 3/58-60.

Ergen, Mustafa vd., “Dağıtık Girişimci Sermayesi: Kitle-Fonlaması”, *Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 3. Şurası*, Ankara, 2013.

Fettahoğlu, Sibel, Khusayan, Saulye, “Yeni Finansman Olanakları: Kitle Fonlama”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 4, 2017, s. 497-521.

Gözübenli, Beşir, “Şirket”, *DİA*, 39/198-201.

_____, “İnan”, *DİA*, 22/260-261.

_____, “Mufâvada”, *DİA*, 30/369-370.

_____, “Âriyet”, *DİA*, 3/379-380.

Güler, Tamer, *Yatırımcıların Kitle Fonlamaya İlişkin Bakış Açılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2020.

Gültekin, Numan, *İslam Hukukunda Simsarlık*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2019.

Hacıömeroğlu, Abdülhamid Oğuzhan, “Paya Dayalı Kitle Fonlamasında Kamuyu Aydınlatma”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Cilt: 0, Sayı: 15, 2020, s. 273-307.

Hidroğlu, Duygu, “Covid-19 Salgın Krizinde Etkin Bir Finansal Ortam Sağlama ve Yabancı Yatırım Projelerinin Teşviki: Kitle Fonlaması Uygulamaları”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 3, 2020, s. 209-216.

Işık, Halim, “Eski ve Yeni Ahid’de Para ve Faiz”, *Marife*, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 51-76.

İbn Abidîn(ö. 1252/1836), *Reddû'l-Muhtâr ale'd-dürri'l-Muhtâr*, Darü'l-Fikr, Beyrut 1992, I-VI. (*Reddû'l-Muhtâr*).

İbn Rüşd (ö. 595/1198), *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*, Darü'l-Hadis, Kahire 2004, I-IV.

İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed b.Mükerrem (ö. 711/1311), *Lisânu'l-Arab*, Dâru's-sâdır, Beyrut: 1414, I-XV.

İşgörücü, Mehmet, “Girişimcilerin Finansal Kaynağı Olarak Melek Yatırımcılar Üzerine Bir İnceleme”, Düzce Üniversitesi.

İşler, Serhat Tahsin, “Modern Finansmanda Yeni Bir Dönem: Kitlese Fonlama- Crowdfunding, *Gösterge Dergisi*, Güz 2014.

İzmirli Ata, Fatma, “Yeni Nesil Finansman Yöntemi Olarak Kitle Fonlama: Türkiye Potansiyeli”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2, 2018, s. 273-296.

Jenik, Ivo, Lyman, Timothy, Nava, Alessandro, “Crowdfunding and Financial Inclusion”, *Working Paper*, March 2017.

Kasânî (ö.587/1191), *Bedâi'us-Sanâi' fi tertibi's-Şerai'*, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye 1986.), I-VII.

Kahveci, Nuri, *Mukayeseli İslam Borçlar Hukuku*, İstanbul, Hikmetevi Yayınları, 2015.

Kallek, Cengiz, “Mudârebe”, *DİA*, 30/359-363.

_____, “Simsar”, *DİA*, 37/215-218.

Kamaruddin, Muhammad Huzaifah, “Islamic Crowdfunding Platform As An Alternative Book Fundraising In Malaysia”, *International Journal of Islamic Economics and Finance Research*, Vol: 3, No: 2, 2020.

_____, **Ifwat Ishak, Muhammad Shahrul**, “Heritage Conservation Through Public Donation in Malaysia: A Potential for Islamic Crowdfunding”, *The Journal of Management Theory and Practice*, Vol: 2, No: 3, 2021.

Karaarslan, Mustafa Halid, Altuntaş, Başar, “Sosyal Pazarlamanın Yeni Aracı: Kitle Fonlaması”, *Anadolu Üniversitesi 20. Ulusal Pazarlama Kongresi Bildiri Kitabı*, Eskişehir 2015, s. 487-498.

Karaca, Ahmet, *İslami Finans Araçlarının ve Bunların Muhasebeleştirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2019.

Kayapınar, Hüseyin, “Müzâraa”, *DİA*, 32/234-236.

_____, “Muğârese”, *DİA*, 30/373/374.

Kırbıyık, Ömer Faruk, “Türk ve Amerikan Mevzuatında Kitlesele Fonlama Düzenlemeleri”, *Banka ve Finans Hukuku Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 26, 2018, s. 303-312.

Kirby, Eleanor, Worner, Shane, “*Crowd-funding: An Infant Industry Growing Fast*”, Staff Working Paper of The IOSCO Researc Deparment, 2014.

Kitlesel Fonlama Kanun Tasarısı ve İkincil Düzenleme Üzerine Görüş ve Tavsiyeler, *Kitlesel Fonlama Derneği Çalıştay Raporu*, 2017.

Korkmaz, Özgecan, *Amerikan Hukuku ile Karşılaştırılmalı Paya Dayalı Kitle Fonlaması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020.

Kumaş, Mehmet Salih, “Faizsiz Bir Finans Yöntemi Olarak Venture Capital Sistemi ve İslam Bankacılığı İle Mukayesesi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 1, 2007, s. 279-298.

Kurt Cihangir, Çiğdem, “Finansal Piyasalar İçin Bir Yenilik Türkiye İçin Bir Fırsat: Kitlesele Fonlama”, *5. International Congress on Accounting and Finance Researc*, İzmir, 2018.

Kurtaran, Hamza, *İslami Finansal Araçların Fıkhî Mezheblere Göre Karşılaştırmalı Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2019.

Küçükkalay, Abdullah Mesud, *İktisadi Düşüncede Faiz Antik Yunan'dan Monetarizme*, Çizgi Kitabevi, 2018.

Livberber, Tuba, “Toplumsal Bir Etkileşim Alanı: Kitlesele Fonlama”, *International Journal of Social and Humanities Sciences*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2020, s. 115-128.

Mâverdî, Ebu'l Hasan Habib (ö. 450/1086), *el-Ahkâmü'l-Sultâniyye*, Bedir Yayınevi, ty.

Merğinanî, Ebu'l Hasen Burhaneddin (ö. 593/1197), *el-Hidâye fî şerhi Bidayeti'l-Mübtedî*, thk. Yusuf Tallal, Dar'ü İhyayı Tûrasi'l-Arabi, Beyrut, ty. I-IV.

Mollick, Ethan, “*The Dynamics of Crowdfunding: An Exploratory Study*”, *Journal of Business*, 2014, s. 1-16.

Mumcu, A.Yetvart, Ataman, Göksel, “Girişim Fonlamasında Sosyal Sermayenin Çevrimiçi Rolü: Kitleli Fonlama Üzerine Bir Araştırma”, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt.6 Sayı.2, 2021, s. 359-372.

Muneeza, Aishath, Arshad, N. Aishah, Arifin, Asma’ Tajul, “The Application of Blockchain Technology in Crowdfunding: Towards Financial Inclusion via Technology”, *International Journal of Management and Applied Research*, Vol: 5, No: 2, 2018.

Moneim, Heba Abdel, Obaid, Rami Yusuf, “*Minassatü’l-Temvili’l-Cematıyyi: el âfaku ve’l-Uturu’t-Tanzımiyyü*”, Arap Monetary Fund, BAE, 2019.

Nevevî, Yahya b. Şeref (ö. 676/1277), *el-Mecmû’ şerhu’l-Mühezzeb*, Darü’l-Fıkr, yy. ty.

Onur, Mehmet, Kalkan, Onur, “Kitle Fonlaması”, *Banka ve Finans Hukuku Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 23, 2017, s. 717-753.

Onur, Medihanur, Değirmenci, Öznur, “Crowdfunding – Kitle Fonlaması”, *T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Çalışma Raporları*, Sayı: 2015-7/Haziran 2015.

Ökte, M. Kutluğhan Savaş, “İslam Ekonomisi ve Finansın Temelleri: Teori ve Uygulama”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 31, 2010, 180-208.

Özdemir, Ceyda, *Yeni Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması: Paya Dayalı Modelde Kalite Sinyalleri ve Diğer Başarı Faktörleri*, Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2020. (Yeni Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması)

Özer, Aslı, *Kitle Fonlaması*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020.

Özsoy, İsmail, “Faiz”, *DİA*, 12/110-126.

Parhankangas, Annaleena & Lanstrom, Hans, *Handbook of Researc on Crowdfunding*, January 2019.

Pehlivanođlu, Murat Can, “Paya Dayalı Kitle Fonlamasında Fon Kullanımının Denetimi Üzerine Bir Değerlendirme”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (İMÜHFD)*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2020, s. 273-296.

Röthler, David, Wenzlaff Karsten, “*Crowdfunding Schemes in Europe*”, EENC Report, September 2011.

Saiti, Buertan vd. “Islamic Crowdfunding Fundamentals Developments and Challenges”, *The Islamic Quarterly*, Vol: 62, No: 3-469, 2019.

Sakarya, Şakir, Bezirgan, Elif, “Kitlesele Fonlama Platformları: Türkiye ve Yurtdışı Karşılaştırması”, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 2018, s. 18-33. (*Kitlesele Fonlama Platformları*)

Sakızlı, Emre, *Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Kitlesele Fonlama*, İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu, 2018.

Serahsî, Şemsü'l-Eimme (ö. 482/1090), *el-Mebsût*, Darü'l-Marife, Beyrut 1993, I-XXX.

Sezgin, Oytun B., Orçun, Çağatay, “Türk Girişimcilerin Perspektifinden Girişimciliğin Finansmanında Kitle Fonlaması: Kickstarter Örneği”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19. Uluslar arası İşletmecilik Kongresi Özel Sayısı, Aralık 2020.

Sırma, İbrahim, “Sermaye Piyasası Araçlarının İslami Finans Açısından Değerlendirilmesi”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 3, 2015, s. 131-139.

Şahap, Faruk, *Girişimcilik Temelinde Alternatif Bir Finansman Modeli Olan Kitle Fonlaması ve Türkiye'deki Yatırımcılarına Yönelik Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2020. (*Alternatif Bir Finansman Yöntemi Kitle Fonlaması*)

Şahinoğlu, Esra, Kitlesele Fonlamada Başarı Faktörleri: *Türkiye 'de Ödül Bazlı Kitlesele Fonlama Projelerinin Durumu*, Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Temmuz 2019.

Şener, Abdülkadir, *İslam Hukukunda Hibe*, Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1984.

Şendur, Yeşim, “*Türk Finansal Sisteminde Yeni Bir Fonlama Yöntemi: Kitlesele Fonlama*”, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, Cilt: 63, Sayı: 3, 2018, s. 1313-1322.

Tamer, Taha, Inmaculada, Macias, “Crowdfunding and Islamic Finance: A Good Match?” *Social Impact Finance IE Business Publishing*, 2014, (Erişim Tarihi 05.12.2020).

Turay, Fatih, *Finansal Açıdan İslam Borçlar Hukuku*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2018.

Uzun, Mustafa, “Câize”, *DİA*, 7/28-29.

Ülev, Salih, “Finans Teorisini Yeniden Düşünmek”, *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2019, 121-124.

Ünsal, Savaş, *Kitlesele Fonlama*, İstanbul, Ceres Yayınları 2017.

Valenciene, Loreta, Jegeleviciute, Sima, “*Valuation of Crowdfunding: Benefits And Drawbacks*”, *Economics and Management* 18/1, 2013.

Wahjono, Sentot İmam, “Islamic Crowdfunding: Alternative Funding Solution”, *World Islamic Social Science Congress, Putrajaya-Malaysia, 1-2 December 2015*.

_____ “Islamic Crowdfunding: A Comparative Analytical Study on Halal Financing”, *Global Conferance on Business and Finance Proceedings*, Volume: 12, Number: 1, 2017.

Vural, Aslı, *Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli "Kitle Fonlaması-Crowdfunding": Dünya ve Türkiye Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme ve Model Önerisi*, Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

2019. (*Girişimciler İçin Yeni Nesil Bir Finansman Modeli "Kitle Fonlaması-Crowdfunding*)

_____, Dođan, D. Umut, “*Girişimcilik Finansmanında Yeni Bir Model: Kitle Fonlaması*”, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, 2019, s. 88-100.

Yakar, Soner, “Türkiye’de Paya Dayalı Kitle Fonlaması İçin Bir Vergi Teşviki Önerisi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi* 19. *Uluslararası İşletmecilik Kongresi Özel Sayısı*, Aralık 2020, s. 190-202.

Yanlı, Veliye, “Paya dayalı Kitle Fonlaması Düzenlemesi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt: 36, Sayı: 1, s. 31-54.

Yaylagöl Ülke, Sevgi, *Kitlesel Fonlama Uygulamalarının Finansal Piyasalara Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.

Yedikardeřler, Betül, *Türkiye’de Tıbbi Kitle Fonlaması: Sosyal Medya ve Bireylerin Bağış Katılımları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2022.

Yılmaz, Mehmet, “Türkiye’de İşlami Finansın Gelişimi ve Hukuki Yapısı”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 5, 2020, s. 3149-3173.

Yusuf el-Karadâvî, *Fıkhu ’z-Zekât*, Müesseseti Risale, Beyrut, Cilt I-II.

Yücel, Nihal, *Kitle Fonlaması ve KOBİ Finansmanı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara 2021.

Zengin, Sinemis vd., “Kitle Fonlaması Sistemi’nin Türkiye’ye Faydaları”, *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2017, s. 22-32.